

T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**5. VE 6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ALGILADIKLARI ANNE BABA
TUTUMLARI İLE SOSYAL BECERİ VE SALDIRGANLIK
DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

CANAN SÜMEYRA YILDIZ

DR. ÖĞR. ÜYESİ AYŞEGÜL KILIÇASLAN ÇELİKKOL

TEZ DANIŞMANI

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK VE REHBERLİK

İSTANBUL - 2019

T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**5. VE 6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ALGILADIKLARI ANNE BABA
TUTUMLARI İLE SOSYAL BECERİ VE SALDIRGANLIK
DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

CANAN SÜMEYRA YILDIZ

DR. ÖĞR. ÜYESİ AYŞEGÜL KILIÇASLAN ÇELİKKOL

TEZ DANIŞMANI

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK VE REHBERLİK

İSTANBUL – 2019

Bu çalışma 17.06.2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık (YL) (Ücretli) Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ

Dr.Öğr.Üyesi Ayşegül KILIÇASLAN ÇELİKKOL
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi

Dr.Öğr.Üyesi Cengiz POYRAZ
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi

Dr.Öğr.Üyesi Duygu DİNÇER
İbn-i Haldun Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Fakültesi

ÖNSÖZ

Bireyin kişilik gelişiminde çocukluk yılları, kritik bir dönem olması açısından, kişinin hayatında son derece önemli bir yere sahiptir. Bu gelişim sürecinde ebeveynlerin çocuklarının sosyal, duygusal, fiziksel ve bilişsel gelişimi üzerindeki rolü de yadsınamayacak niteliktedir. Birey saldırganlığını önlemede, özellikle çocukluk yıllarında edinilen sosyal becerilerin ve olumlu anne baba yaklaşımının çocuklar üzerindeki etkisi düşünüldüğünde araştırmanın önemi açıkça görülmektedir. Bu araştırmanın amacı ilgili literatür ışığında, çocukların algıladıkları anne baba tutumları ile sosyal beceri ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Tez çalışmam süresince bilgi ve birikimlerini benden esirgemeyerek değerli vaktini bana ayıran, yol göstericim, kıymetli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül KILIÇASLAN ÇELİKKOL'a verdiği desteklerden ötürü teşekkür ederim.

Tezimin jüri üyeliğini üstlenen değerli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Cengiz POYRAZ ve Dr. Öğr. Üyesi Duygu DİNÇER'e bilgi ve deneyimlerini benimle paylaştıkları için teşekkür ederim.

Tanıdığım ilk günden itibaren maddi ve manevi desteğini esirgemeyerek her türlü nazımı çeken değerli okul müdür ve müdür yardımcıma, her düştüğümde beni cesaretlendirerek yeniden ayağa kaldıran kıymetli dostlarıma gösterdikleri özveri için teşekkür ederim.

Eğitim öğretim hayatımın en güzel ürünü olan bu çalışmayı hazırlamamda, doğduğum günden bu yana benden desteğini esirgemeyen, bugünlere gelebilmem için maddi ve manevi en büyük fedakârlığı gösteren sevgili anne ve babama, her zaman yanımda olduğunu hissettiren değerli kardeşlerime verdikleri destekten ötürü teşekkür ederim.

Haziran, 2019

Canan Sümeyra YILDIZ

ÖZET

5. VE 6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ALGILADIKLARI ANNE BABA TUTUMLARI İLE SOSYAL BECERİ VE SALDIRGANLIK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları ile sosyal beceri ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. İlişkisel tarama modelindeki bu araştırmanın örneklemini, Ankara ili Yenimahalle ilçesinde bulunan dört ilköğretim okulu içerisinde, elverişli örneklem metoduyla seçilen, 5. ve 6. sınıfta öğrenim gören 582 öğrenci oluşturmaktadır. Veri toplama işlemi, Anne Baba Tutum Ölçeği (Yılmaz, 2000), Sosyal Beceri Ölçeği (Kocayörük, 2000), Saldirganlık Ölçeği (Şahin, 2004) ve araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde T-testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), Pearson Momentler Korelasyon Katsayısı Çarpımı, Post Hoc Tukey HSD, Kruskal Wallis-H Testi ve Aşamalı Regresyon Analizi yöntemleri kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda, ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin, algıladıkları anne baba tutumları ile sosyal beceri düzeyleri arasında istatistiksel olarak pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunurken; öğrencilerin algıladıkları anne baba tutumları ile saldırganlık düzeyleri arasında istatistiksel açıdan negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin, sosyal beceri düzeyleri ile saldırganlık düzeyleri arasında istatistiksel olarak ters yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bununla birlikte, çocukların algıladıkları anne baba tutumlarının cinsiyet, kardeş sayısı ve anne-baba eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı; sosyal beceri düzeylerinin anne-baba eğitim düzeyine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı; saldırganlık düzeylerinin ise cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Araştırmada algılanan anne baba tutumlarının, sosyal beceri ve saldırganlık puanlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, literatür ışığında tartışılmış ve çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Anne Baba Tutumları, Sosyal Beceri, Saldirganlık

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN PERCEIVED PARENTAL ATTITUDES AND SOCIAL SKILLS AND AGGRESSION LEVELS OF 5TH AND 6TH GRADE STUDENTS

The aim of this study is to examine the relationship between perceived parental attitudes, social skills and aggression levels of 5th and 6th grade students in primary education. The sample of this research in the relational survey model consisted of 582 students in the 5th and 6th grade selected from four primary schools in the Yenimahalle district of Ankara. The data collection process was carried out by the Parental Attitude Scale (Yılmaz, 2000), Social Skill Scale (Kocayörük, 2000), Aggression Scale (Şahin, 2004) and Personal Information Form developed by the researcher. T-test, One Way ANOVA, Pearson Moments Correlation Coefficient, Post Hoc Tukey HSD, Kruskal Wallis-H and Progressive Regression Analysis were used to analyze the data.

As a result of the research, there was a statistically significant positive correlation between the perceived parental attitudes and social skill levels of the 5th and 6th grade students of primary education. It was found that there was a statistically significant negative relationship between the perceived parental attitudes and aggression levels of the students. In addition, there was a statistically significant inverse relationship between students' social skill levels and aggression levels. However, the perceived parental attitudes of children differed significantly by gender, number of siblings and parental education level. It was found that social skill levels differed significantly according to parental education level; and the levels of aggression were found to be statistically different according to the gender. It was concluded that perceived parental attitudes predicted social skills and aggression scores statistically significantly. The findings of the study were discussed in the light of the literature and various suggestions were made.

Keywords: Parental Attitudes, Social Skills, Aggression

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
ÖZET	II
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER	IV
TABLolar LİSTESİ	XII
BÖLÜM I: GİRİŞ	15
1.1. PROBLEM DURUMU	15
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	20
1.3. ÖNEM	21
1.4. SAYILTILAR (VARSAYIMLAR)	22
1.5. SINIRLILIKLAR	22
1.6. TANIMLAR.....	22
BÖLÜM II : ALANYAZIN VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	23
2.1. ANNE BABA TUTUMLARI	23
2.1.1. Yaygın Anne Baba Tutumları	24
2.1.1.1. Demokratik Anne Baba Tutumu	24
2.1.1.2. Otoriter Anne Baba Tutumu.....	25
2.1.1.3. Aşırı Hoşgörülü Anne Baba Tutumu	25
2.1.1.4. İlgisiz Anne Baba Tutumu	25
2.1.1.5. Koruyucu Anne Baba Tutumu	26
2.1.1.6. Tutarsız Anne Baba Tutumu	26
2.1.2. Anne Baba Tutumları ile İlgili Kuramsal Açıklamalar	27
2.1.2.1. Psikodinamik Model	27

2.1.2.2. Davranışçı Model	27
2.1.2.3. Baumrind'in Sınıflandırması.....	28
2.1.2.4. Maccoby ve Martin Modeli.....	28
2.1.3. Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumunu Etkileyen Faktörler.....	29
2.1.3.1. Çocuğun Yaşı ve Doğum Sırası	29
2.1.3.2. Çocuğun Cinsiyeti	29
2.1.3.3. Anne Babanın Eğitim Düzeyi	30
2.1.3.4. Anne Babanın Sosyoekonomik Durumu.....	30
2.1.3.5. Ebeveynler Arası İlişki.....	30
2.2. ANNE BABA TUTUMLARI İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR	31
2.2.1. Anne Baba Tutumları ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Bazı Araştırmalar.....	31
2.2.2. Anne Baba Tutumları ile İlgili Yurt İçinde Yapılan Bazı Araştırmalar.....	32
2.3. SOSYAL BECERİ	34
2.3.1. Sosyal Becerinin Tanımı	34
2.3.2. Sosyal Becerinin Önemi ve Özellikleri	35
2.3.3. Çocukluk Döneminde Sosyal Beceri Kazanımının Önemi	36
2.3.4. Sosyal Becerilerin Sınıflandırılması.....	37
2.3.5. Sosyal Beceri ile İlgili Kuramsal Açıklamalar.....	39
2.3.5.1. Bilişsel Öğrenme Kuramı.....	39
2.3.5.2. Davranışçı Öğrenme Kuramı	40

2.3.5.3. Sosyal Öğrenme Kuramı	40
2.3.6. Sosyal Beceriye Etkileyen Faktörler	41
2.3.6.1. Aile	41
2.3.6.2. Yaş	41
2.3.6.3. Cinsiyet	41
2.3.6.4. Ailenin Öğrenim Düzeyi	42
2.3.6.5. Kültür ve Sosyoekonomik Düzey	42
2.4. SOSYAL BECERİ İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR	42
2.4.1. Sosyal Beceri ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Bazı Araştırmalar	42
2.4.2. Sosyal Beceri ile İlgili Yurt İçinde Yapılan Bazı Araştırmalar	43
2.5. SALDIRGANLIK	45
2.5.1. Saldırganlığın Tanımı	45
2.5.2. Saldırganlık Türleri	47
2.5.3. Saldırganlık İle İlgili Kuramsal Açıklamalar	48
2.5.3.1. İçgüdü Kuramı	48
2.5.3.2. Biyolojik Kuram	49
2.5.3.3. Sosyal Öğrenme Kuramı	50
2.5.3.4. Engellenme-Saldırganlık Kuramı	50
2.5.4. Saldırganlığı Etkileyen Faktörler	51
2.5.4.1. Cinsiyet	51
2.5.4.2. Sınıf Düzeyi	51
2.5.4.3. Sosyoekonomik Düzey ve Kültürel Çevre	51

2.5.4.4. Aile	52
2.5.4.5. Okul.....	52
2.5.4.6. Medya.....	53
2.6. SALDIRGANLIK İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR	53
2.6.1. Saldırganlık ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Bazı Araştırmalar.....	53
2.6.2. Saldırganlık ile İlgili Yurt İçinde Yapılan Bazı Araştırmalar	54
BÖLÜM III: YÖNTEM.....	58
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	58
3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM	58
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	60
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	60
3.3.2. Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)	60
3.3.3. Sosyal Beceri Ölçeği	62
3.3.4. Saldırganlık Ölçeği.....	62
3.4. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ.....	63
BÖLÜM IV: BULGULAR	65
4.1. ANNE BABA TUTUMLARI, SOSYAL BECERİ VE SALDIRGANLIK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİNE İLİŞKİN BULGULAR	65
4.2. ANNE BABA TUTUMLARI ÖLÇEĞİNİN DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE FARKLILAŞMASINA İLİŞKİN BULGULAR.....	67
4.3. SOSYAL BECERİ ÖLÇEĞİNİN DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE FARKLILAŞMASINA İLİŞKİN BULGULAR.....	76
4.4. SALDIRGANLIK ÖLÇEĞİNİN DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE FARKLILAŞMASINA İLİŞKİN BULGULAR.....	80

4.5. ÖĞRENCİLERİN ALGILADIKLARI ANNE BABA TUTUMLARININ, SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİ YORDAMA DURUMUNA İLİŞKİN BULGULAR.....	83
4.6. ÖĞRENCİLERİN ALGILADIKLARI ANNE BABA TUTUMLARININ, SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNİ YORDAMA DURUMUNA İLİŞKİN BULGULAR	84
BÖLÜM V: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	86
5.1. TARTIŞMA	86
5.1.1. Anne Baba Tutumları, Sosyal Beceri ve Saldırganlık Arasındaki İlişkiye İlişkin Tartışma ve Yorum	86
5.1.2. Anne Baba Tutumları Ölçeğinin Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum.....	88
5.1.2.1. İlköğretim Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumları Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum	89
5.1.2.2. İlköğretim Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumları Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum.....	90
5.1.2.3. İlköğretim Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumları Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum.....	90
5.1.2.4. İlköğretim Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumları Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum.....	91
5.1.2.5. İlköğretim Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumları Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Anne-Babanın Birliktelik Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum.....	91

5.1.2.6. İlköğretim Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumları Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum.....	92
5.1.2.7. İlköğretim Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumları Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum.....	93
5.1.3. Sosyal Beceri Ölçeğinin Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum.....	93
5.1.3.1. İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum.....	94
5.1.3.2. İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum	95
5.1.3.3. İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum	95
5.1.3.4. İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum	96
5.1.3.5. İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Anne-Babanın Birliktelik Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum.....	96
5.1.3.6. İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum	96
5.1.3.7. İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum	97
5.1.4. Saldırganlık Ölçeğinin Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum.....	98
5.1.4.1. İlköğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum.....	98

5.1.4.2. İlköğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum	99
5.1.4.3. İlköğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum	99
5.1.4.4. İlköğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Gelir Düzeyine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum	100
5.1.4.5. İlköğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Anne-Babanın Birliktelik Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum.....	100
5.1.4.6. İlköğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum ..	101
5.1.4.7. İlköğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum ..	101
5.1.5. İlköğretim Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumlarının Sosyal Beceri Davranışını Yordamasına İlişkin Tartışma ve Yorum	102
5.1.6. İlköğretim Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumlarının Saldırganlık Davranışını Yordamasına İlişkin Tartışma ve Yorum.....	102
5.2. SONUÇ	103
5.2.1. Anne Baba Tutumları, Sosyal Beceri ve Saldırganlık Arasındaki İlişkiye İlişkin Sonuçlar	104
5.2.2. Anne Baba Tutumları Ölçeğinin Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşmasına İlişkin Sonuçlar	104
5.2.3. Sosyal Beceri Ölçeğinin Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşmasına İlişkin Sonuçlar	105
5.2.4. Saldırganlık Ölçeğinin Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşmasına İlişkin Sonuçlar	105

5.2.5. İlköğretim Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumlarının, Sosyal Beceri Düzeylerini Yordama Durumuna İlişkin Sonuçlar	105
5.2.6. İlköğretim Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumlarının, Saldırganlık Düzeylerini Yordama Durumuna İlişkin Sonuçlar	106
5.3. ÖNERİLER.....	106
KAYNAKLAR.....	108
EKLER.....	126
ÖZGEÇMİŞ.....	132

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 3. 1: Örneklemin Demografik Dağılım Tablosu.....	59
Tablo 3. 2: Ölçeklere ve Ölçeklerin Alt Boyutlarına İlişkin Çarpıklık Basıklık Değerleri Tablosu.....	63
Tablo 4. 1: Ölçeklere Ait Betimleyici İstatistikler.....	65
Tablo 4. 2: ABTÖ, Sosyal Beceri ve Saldırganlık Ölçeği Korelasyon Tablosu.....	66
Tablo 4. 3: ABTÖ Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	67
Tablo 4. 4: ABTÖ Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	68
Tablo 4. 5: ABTÖ Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	68
Tablo 4. 6: Kardeş Sayısına Göre ABTÖ ve ABTÖ Alt Boyutlarına İlişkin Çoklu Karşılaştırma Sonuçları (Post Hoc Tukey HSD Testi).....	69
Tablo 4. 7: ABTÖ Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	70
Tablo 4. 8: ABTÖ Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Anne-Babanın Birliktelik Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	71
Tablo 4. 9: ABTÖ Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	71
Tablo 4. 10: Anne Eğitim Düzeyine Göre ABTÖ ve ABTÖ-Psikolojik Özerklik Alt Boyutu Puanlarına İlişkin Çoklu Karşılaştırma Sonuçları (Post Hoc Tukey HSD Testi).....	72
Tablo 4. 11: ABTÖ Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	74

Tablo 4. 12: Baba Eğitim Düzeyine Göre ABTÖ, ABTÖ-Psikolojik Özerklik Alt Boyutu Puanlarına İlişkin Çoklu Karşılaştırma Sonuçları (Post Hoc Tukey HSD Testi).....	75
Tablo 4. 13: Sosyal Beceri Ölçeği Toplam Puanının Cinsiyete Değişkenine Göre Karşılaştırılması	76
Tablo 4. 14: Sosyal Beceri Ölçeği Toplam Puanının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması	77
Tablo 4. 15: Sosyal Beceri Ölçeği Toplam Puanının Kardeş Sayısına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	77
Tablo 4. 16: Sosyal Beceri Ölçeği Toplam Puanının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması	77
Tablo 4. 17: Sosyal Beceri Ölçeği Toplam Puanının Anne-Babanın Birliktelik Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması	78
Tablo 4. 18: Sosyal Beceri Ölçeği Toplam Puanının Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması	78
Tablo 4. 19: Anne Eğitim Düzeyine Göre Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Çoklu Karşılaştırma Sonuçları (Post Hoc Tukey HSD Testi).....	79
Tablo 4. 20: Sosyal Beceri Ölçeği Toplam Puanının Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması	79
Tablo 4. 21: Baba Eğitim Düzeyine Göre Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Çoklu Karşılaştırma Sonuçları (Post Hoc Tukey HSD Testi).....	80
Tablo 4. 22: Saldırganlık Ölçeği Toplam Puanının Cinsiyete Değişkenine Göre Karşılaştırılması	81
Tablo 4. 23: Saldırganlık Ölçeği Toplam Puanının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması	81

Tablo 4. 24: Saldırganlık Ölçeği Toplam Puanının Kardeş Sayısına Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	81
Tablo 4. 25: Saldırganlık Ölçeği Toplam Puanının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması	82
Tablo 4. 26: Saldırganlık Ölçeği Toplam Puanının Anne-Babanın Birliktelik Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması	82
Tablo 4. 27: Saldırganlık Ölçeği Toplam Puanının Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması	83
Tablo 4. 28: Saldırganlık Ölçeği Toplam Puanının Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması	83
Tablo 4. 29: Sosyal Beceri Puanını Yordayan Değişkenlerin Aşamalı Regresyon Analizi Sonuçları.....	84
Tablo 4. 30: Saldırganlık Puanını Yordayan Değişkenlerin Aşamalı Regresyon Analizi Sonuçları.....	84

BÖLÜM I: GİRİŞ

1.1. PROBLEM DURUMU

Gelişim sürecinde çocuklarla iletişime giren ilk kişiler olan anne-babalar, çocuk için hayati öneme sahip olup, doğumla birlikte çocuğun ilk çevresini oluşturmaktadır. Ebeveyn-çocuk ilişkileri, ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları, ailenin sosyoekonomik yapısı gibi faktörler çocukların gelişimlerinde önemli bir rol oynamaktadır (Sayın, 2010).

Anne babanın çocuğun kişisel, sosyal ve psikolojik gelişimine etki edecek olumlu veya olumsuz tepkilerde bulunması olarak tanımlanan anne baba tutumları (Yavuzer, 1998), çocuğun gelişimi üzerinde önemli bir etkiye sahip olup, çocuğun yaşamı süresince göstereceği davranışları yansıtmaktadır.

Maccoby ve Martin (1983) ebeveyn tutumlarını, talepkârlık/denetleme ve duyarlılık olarak iki boyutta incelemiş ve bu iki boyutun birleştiği noktada dört farklı ebeveyn tutumu tanımlamışlardır. Bunlar otoriter, demokratik, izin verici-ihmkâr ve izin verici-müsamahakâr ebeveyn tutumlarıdır. Otoriter ebeveyn tutumunda; anne-babanın çocuğa karşı talepkârlık boyutu yüksek, duyarlılık boyutu düşüktür ancak, izin verici-müsamahakâr ebeveyn tutumunda; anne-babanın çocuğa karşı talepkârlık boyutu düşük, duyarlılık boyutu yüksektir. Demokratik ebeveyn tutumunda ise anne babanın çocuğa karşı talepkârlık ve duyarlılık boyutu yüksekken, izin verici-ihmkâr ebeveyn tutumunda anne-babanın çocuğa karşı talepkârlık ve duyarlılık boyutu düşüktür. İzin verici-ihmkâr ebeveyn tutumunda; anne-babalar çocuklarının davranışlarına sınır koymadıkları ve çocuklarını denetlemedikleri gibi, aynı zamanda çocuklarına karşı sevgi ve ilgi göstermezler. İzin verici-müsamahakâr ebeveyn tutumunda ise; anne-babalar çocuklarının davranışlarına yönelik kurallar ve sınırlar getirmez; ancak çocuklarına karşı ilgili, sevecen ve sıcak bir tutum sergilerler (Akt. Yılmaz, 2000).

Anne-baba tarafından, bireye yöneltilen tutum, davranış ve beklentilerin tümünü kapsayan anne baba tutumları, bireyin sağlıklı sosyal ilişkiler kurmasını önemli ölçüde etkilemektedir. Bu bağlamda anne baba tutumları çocuklarda sosyal ilişkilerin gelişiminde belirleyici bir unsur olarak görülmektedir (Darling ve Steinberg, 1993; Damon, 1983; Akt. Yılmaz, 2000).

Sosyal ilişkiler, bireyin yaşantısında vazgeçilemeyecek kadar büyük öneme sahiptir. Günlük yaşamının büyük bir kısmını başkalarıyla ilişki kurarak geçiren insan için bu ilişkilerin niteliği, kendisi için olduğu kadar toplumsal yaşam üzerinde de son derece önemlidir. Sosyal ilişkilerin gelişimine etki eden en önemli olgulardan birisi olan sosyal beceriler (Uz-Baş, 2003), bireyin kendisi dışındaki kişilerle, sağlıklı ve kaliteli etkileşim kurabilmesini sağlayan becerilerdir (Bacanlı, 1999). Diğer bir ifadeyle sosyal beceri, bireyin sosyal yaşamda düzenli ve huzurlu bir hayat sürdürmesi için kazanması gereken toplumsal davranışlardır (Kocayörük, 2000). Kişiler arası ilişkilerde, bireyin kendisinin ve etrafındaki insanların davranış, düşünce ve duygularını anlayabilme ve bu anlayışa uygun şekilde davranabilme becerisi olarak da tanımlanmaktadır (Marlowe, 1986).

Çocuğun cinsiyeti, kardeş sayısı, ailenin büyüklüğü, ailenin kültürel ve sosyoekonomik düzeyi, ebeveynlerin çocuk yetiştirme stilleri gibi birçok faktörden etkilenen sosyal beceriler (Kulaksızoğlu, 2001), teşekkür etme, yardım isteme, sırasını bekleme, kurallara uyma, işbirliği yapma, sorulan soruları cevaplama, eleştirilere açık olma, geri dönüt isteme, özür dileme, kendini tanıtmaya, konuşmayı başlatabilme ve sürdürebilme vb. birçok alt beceriden oluşmaktadır (Çiftçi ve Sucuoğlu, 2004).

Sosyal beceriler temelde, bireyin çevresiyle etkileşimi sonucunda oluşmakta, sosyal pekiştireçlerle/ödüllerle etkililiği artmakta ve bireyin statü, yaş, cinsiyet gibi bazı faktörlerden etkilenmektedir. Ayrıca sosyal beceriler, sözel ve sözel olmayan davranışları içermekte, öğrenme yoluyla kazanılmakta, iletişimi başlatma ve hedefine uygun şekilde sürdürebilmeyi sağlamaktadır (Michelson, Sugai, Wood ve Kazdin, 1983).

Gelişim sürecinde sosyal beceri kazanımı, çoğunlukla çocuğun ailesi, akranları ve akrabalarıyla kurduğu ilişkiler aracılığıyla, doğal bir ortamda şekillenmektedir. Çocuklar hayatlarının ilerleyen aşamalarında sınıf arkadaşları, öğretmenleri ve diğer insanlarla girdikleri sosyal iletişim ortamından etkilenmektedir (Powless ve Elliott, 1993). Bu süreçte çocuğun sosyal beceri kazanımında en önemli rolü üstlenen aile, çocuğa uygun davranış stillerinin ve toplumsal normların kazandırılmasında önemli bir etkidir. Özellikle çocukluğun ilk yıllarında, ebeveyni

ile kurduğu ilişki, çocuğun toplumsal ilişkilerini de etkileyeceği için olduğa önemlidir (Akkuş, 2005).

Çocukluk döneminde bireyin ebeveynlerinden yeterince sevgi, ilgi ve şefkat görmesi, aile yeleri arasında sağlıklı bir etkileşim ortamının kurulması ve bireyin sosyal beceri kazanımında önemli etkisi olan akranları ile iletişimine olanak verilmesi, ilerleyen dönemlerde bireyin sosyal beceri gelişimini artırmasında önemli rol oynayacaktır (ağdaş ve şahin, 2002).

Aile içerisinde başlayan sosyal ilişkiler, yaşın ilerlemesiyle birlikte çocuğun yaşıtlarını da kapsayacak şekilde gelişim göstermektedir. Ortalama yedi-on bir yaşlarını kapsayan ve eğitim-ğretim sürecinde ilköğretim döneminde denk gelen son çocukluk dönemi, sosyalleşme ve akran ilişkilerinin gelişimi açısından son derece önemlidir. Bunun temel nedeni, çocuğun alışık olduğu aile yapısının haricinde; okul, ğretmen ve arkadaş çevresi gibi yeni bir ortama girmesidir. Bu dönemde çocuğun akranlarıyla kurduğu ilişki, çocuğun ilerleyen dönemlerdeki sosyal beceri ve kimlik gelişimi üzerinde olduğa önemli bir etkiye sahiptir (Keskin, 2007). Çocuğa kazanması gereken sosyal yaşam becerilerini en doğru ve güzel şekilde verebilmek için, aile ve okul iletişim halinde olmalı, ğrenci-ğretmen-veli geni sağlam temeller üzerine kurulmalıdır (Dermez, 2008).

Çok kk yaşlardan itibaren toplum, bireyin sosyalleşmesini ve toplumla uyum içinde olmasını beklemektedir (Kocayörük, 2000). Bu bağlamda çocukluk yılları, birçok temel becerinin kazanımında önemli rol oynadığı gibi, sosyal becerilerin kazanılmasında da birey için son derece önemli bir etkiye sahiptir. Çünkü bu dönem, çocukların sosyal ve kişilik gelişiminin temellerinin atıldığı en kritik dönemdir (Tagay, Baydan ve Voltan-Acar, 2010). Çocukluk döneminde kazanılan sosyal becerilerin uzun vadede çocuğun, akademik, bilişsel, sosyal ve duygusal becerilerinin gelişimi üzerinde önemli bir etkisi olduğu bilinmektedir (Holland ve Merrell, 1998; Choi ve Kim, 2003; Danielson ve Phelps, 2003; Akt. Yaşar-Ekici, 2015). Bu yıllarda, çocuğun yeterli sosyal becerileri edinmesi, ona gelecek yaşantısında, çeşitli alanlarda başarıyı yakalayabilmesi açısından önemli bir olanak sağlamaktadır. Diğer bir deyişle, yeterli sosyal becerilere sahip olan bireylerin, sağlıklı ve olumlu ilişkiler kurabilme olanağı artmaktadır (Uz-Baş, 2003).

Çocuklar sosyal becerileri, genel kuralları deneyimleyerek ya da yetişkinleri örnek alarak öğrenmektedirler. Çocuğun davranışlarının istedik davranışlara dönüştürülebilmesi ve çocuğun uygun sosyal davranışları kazanabilmesi için asgari düzeyde teşvik edilmeye, motive edilmeye ve kendisine güvenildiğini hissetmeye ihtiyacı vardır. Gelişim dönemleri içerisinde çocuklara, davranışlarının muhtemel sonuçları ile ilgili geri dönütlerde bulunmak, istenen/olumlu davranışlarla onlara model olmak önemlidir. Çocuğu kendisinin ve başkalarının duygularını tanımaya ve anlamaya yönlendirmek kadar, bu duygulara nasıl çözümler üreteceği hususunda da model olunmalıdır (Kozanoğlu, 2005). Bu bağlamda, çocuğun gelişim sürecinde anne ve babanın çocuğu destekleyici tutum sergilemesi, ona iyi birer rol model olması, çocuğun istenmedik davranışlarını azaltarak olumlu/istenen davranışlar edinmesini kolaylaştıracaktır.

Sosyal beceriler, çocuğun psikolojik ve sosyal gelişiminin önemli öğelerindedir. Sosyal beceri düzeyi düşük olan çocuklar, karşılaştıkları sorunları çözmede, sosyal beceri düzeyi yüksek olan çocuklara göre, daha az alternatife sahiptirler. Bu nedenle, genellikle uygun olmayan davranışlar sergilerler. Yeterli sosyal becerilere sahip olan çocuklar ise, kişiler arası sorunları çözmede daha fazla beceriye sahip oldukları için, sosyal etkileşimde daha başarılıdırlar (Herbert, 1996).

Sosyal becerisi yeterince gelişmemiş olan çocuklar, hayatlarının tüm evrelerinde, akademik ve mesleki yaşamlarında, duygusal alanlarda ve kişilerarası ilişkilerinde çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalabilirler (O'Brennan, Bradshaw ve Sawyer, 2009). Başka bir ifadeyle, sosyal beceri eksikliği olan çocuklar, suça yönelme, saldırganca davranışlarda bulunma vb. davranış problemleri sergileyebileceği gibi, akranları tarafından dışlanma, akademik başarısızlık, kişilerarası iletişim kurmada sorun yaşama vb. bazı uyum problemleri ile de karşılaşabilirler (Çetin, Bilbay ve Kaymak, 2002). Yapılan araştırmalar, okul yaşantılarında sosyal beceri eksikliği olan çocukların, ilerleyen yıllarda okul uyumsuzluğu, saldırganlık, antisosyal davranış ve akademik başarısızlık gibi bazı olumsuz durumlara dair, sosyal beceri eksikliği olmayan akranlarına göre, büyük ölçüde risk taşıdıklarını göstermiştir (Uz-Baş, 2003). Ayrıca sosyal becerisi gelişmiş olan kişilerin sağlıklı iletişim kurabilme, problemlerin çözümünde sağlıklı karar verebilme ve hayatı anlamlandırabilme becerisi daha çok geliştiğinden, bu bireylerin daha az saldırganca tutum sergilediği belirtilmiştir (Türnüklü, 2004).

Saldırganlık, fiziksel bir etkiye sebep olsun veya olmasın, bir başkasının üzerinde hâkimiyet kurma veya bireye zarar verme niyeti taşıyan davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Türktan, 2013). Yapılan çalışmalarda, kişilerin sosyal beceri düzeyi arttıkça, şiddet ve saldırganlık eğilimlerinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır (Kumru-Sarıca, 2008; Yelpaze, 2012).

İlköğretim dönemi, sosyal beceri kazanımında olduğu kadar, saldırganlık davranışının öğrenilmesinde de kritik bir öneme sahiptir. Çünkü bu dönemdeki çocuklar, saldırganlık gibi bireyin kendisini ve çevresini zora sokan olumsuz eylemleri önceki gelişim dönemlerine göre daha çok sergilemektedirler. Çocuğun okulda, evde ya da oyun sahasında göstermiş olduğu saldırganca tavırlar, birçok ebeveyn ve öğretmen için problem haline gelmektedir. Saldırganca tavırlar, çocuğun yaşadığı engellemelerin ve içsel çatışmaların bir sonucu olarak ortaya çıkabildiği gibi, çocukların akranlarını model almaları sonucunda da gözlenebilmektedir (Şahin, 2004).

Ailenin, çocuğun saldırganca davranışına verdiği tepki de çok önemlidir. Bazı ebeveynlerin, çocuklarının istedikleri gibi davranmalarına izin verdikleri ve onların saldırganca davranışına müdahale etmedikleri görülürken; bazı ebeveynlerin ise tam tersi şekilde, çocuklarının saldırganca davranışlarına çoğunlukla müdahil olduğu ve ödül-ceza yöntemlerine başvurduğu bilinmektedir. Tüm bunlar, yani anne baba tutumları, çocuğun saldırganca davranış geliştirmesinde belirleyici birer etken olarak görülmektedir (Er, 2014).

Olumlu anne-baba yaklaşımına sahip olan ebeveynler, çocuklarının gelişim özelliklerini dikkate alarak, çocuklarının sağlıklı gelişimini her türlü alanda desteklerken (Sayın, 2010), olumsuz anne-baba yaklaşımına sahip olan ebeveynler, çocuklarını istedik biçimde destekleyemedikleri için çocuklarının saldırganlık, suça eğilim gibi davranış problemleri geliştirmesine sebep olmaktadır. Bu nedenle çocuklarda sosyal becerilerin gelişiminde ve saldırganlık davranışının oluşumunda ebeveyn yaklaşımı belirleyici bir unsurdur. Dolayısıyla çocuklarda sosyal beceri ve saldırganlık davranışının oluşmasında üzerinde durulması gereken ilk nokta, çocukların sosyal ve duygusal gelişiminde ebeveyn yaklaşımının ne olduğudur.

Anne baba tutumları ile çocukların sosyal beceri ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiler bilinirse, çocuk saldırganlığını azaltmaya ve önlemeye yönelik bilgilendirme çalışmalarıyla anne babaları uygun çocuk yetiştirme yöntemleri hususunda bilgilendirmek ve dolayısıyla bilinçli ebeveyn sayısını artırmak mümkün olacaktır.

Bu düşüncelerden hareketle, anne baba tutumları, sosyal beceri ve saldırganlık kavramlarının birlikte incelenmesinin önemli olduğu düşünülmüştür. Literatür incelendiğinde, ülkemizde son çocukluk dönemindeki bireylerin algıladıkları anne baba tutumları, sosyal beceri ve saldırganlık düzeylerini birlikte inceleyen araştırmalar alanında bir boşluk olduğu görülmüş ve yapılacak çalışmayla alandaki bu boşluğu doldurabilmek amaçlanmıştır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırma, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları ile sosyal beceri ve saldırganlık düzeyleri arasında ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada ayrıca, öğrencilerin algıladıkları anne baba tutumlarının, sosyal beceri ve saldırganlık düzeylerini anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığı ve bu değişkenlerin, cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, gelir düzeyi, anne-babanın birliktelik durumu ve eğitim düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları ile saldırganlık ve sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları, cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, gelir düzeyi, anne-babanın birliktelik durumu ve eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
3. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, gelir düzeyi, anne-babanın birliktelik durumu ve eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?

4. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri, cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, gelir düzeyi, anne-babanın birliktelik durumu ve eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?

5. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları, sosyal beceri düzeylerini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

6. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları, saldırganlık düzeylerini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

1.3. ÖNEM

Çocuğun kişilerarası sosyal, duygusal ve uyum becerilerinin gelişiminde ilköğretim döneminin kritik dönem olduğu bilinmektedir. Gelişim sürecinde anne baba tutumlarının da çocuğun kişilik ve karakter gelişimi üzerindeki önemli etkisi düşünüldüğünde, uygun çocuk yetiştirme stiline sahip olan ebeveynlerin çocuklarının sosyal, duygusal ve psikolojik gelişimleri, anne babaların gösterdiği davranışlar ölçüsünde şekillenecektir.

Çocukların yaşamlarının ilk yıllarından itibaren pek çok davranışı çevrelerindeki bireyleri model alarak öğrendiği bilinmektedir. Sağlıklı ve pozitif yaklaşıma sahip olan ebeveynlerin, çocuğun sosyal beceri gelişimi üzerindeki olumlu etkisi, çocuğun kişisel, sosyal ve duygusal gelişimine büyük katkı sağlamaktadır. Saldırganlığın model alma yoluyla öğrenilen bir davranış olması, olumlu anne baba yaklaşımının çocuğun istendik davranış geliştirmesi üzerindeki rolünü önemli bir noktaya taşımaktadır. Birey saldırganlığını önlemede, özellikle çocukluk yıllarında edinilen sosyal becerilerin ve olumlu anne baba yaklaşımının çocuklar üzerindeki olumlu etkisi, araştırmanın yapılma amacını ve önemini açıkça ortaya koymaktadır.

Bu araştırmanın amacı ilgili literatür ışığında, ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları ile sosyal beceri ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu araştırmadan elde edilecek veriler doğrultusunda, anne babaları uygun çocuk yetiştirme yöntemleri hususunda bilgilendirmek ve dolayısıyla bilinçli ebeveyn sayısını artırmak mümkün olacaktır. Literatür incelendiğinde, ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin, algıladıkları anne baba tutumları ile sosyal beceri ve saldırganlık düzeylerinin ilişkisini birlikte

inceleyen araştırmalar alanında bir boşluk olduğu görölmektedir. Bu açıdan yapılan araştırmanın literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

1.4. SAYILTILAR (VARSAYIMLAR)

1. Araştırmaya katılan öğrencilerin, ölçeklerdeki soruları içtenlikle ve nesnel olarak cevapladıkları varsayılmıştır.

2. Araştırmanın modeli ve araştırmada kullanılan veri toplama araçları, araştırmanın problem ve alt problemlerine uygundur.

1.5. SINIRLILIKLAR

1. Bu araştırma, 2018-2019 eğitim öğretim yılında, Ankara ili Yenimahalle ilçesindeki ölçeklerin uygulandığı ilköğretim okullarının 5. ve 6. sınıflarında öğrenimine devam eden öğrencilerle sınırlıdır.

2. Bu araştırma, çalışmada kullanılan veri toplama araçlarının ölçtüğu özelliklerle sınırlıdır.

1.6. TANIMLAR

Anne Baba Tutumu: Anne babaların çocuğun kişisel, sosyal ve psikolojik gelişimine etki edecek olumlu veya olumsuz tepkilerde bulunmasıdır (Yavuzer, 1998).

Sosyal Beceri: Kişiler arası ilişkilerde, bireyin kendisi dâhil diğer insanların düşünce, duygu ve davranışlarını anlayabilme ve bu anlayışa uygun şekilde davranabilme yeteneğidir (Marlowe, 1986).

Saldırganlık: Fiziksel bir etkiye sebep olsun veya olmasın, bir başkasının üzerinde hâkimiyet kurma veya bireye zarar verme niyeti taşıyan davranışlar olarak tanımlanır (Türktan, 2013).

BÖLÜM II : ALANYAZIN VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. ANNE BABA TUTUMLARI

Bireyin doğumundan itibaren, hayatı boyunca taşıyacağı kimliğin temeli, bireyin yetiştiği aile ortamında oluşmaktadır. Aile, kimlik kazanımında olduğu kadar, bireyin yaşamını şekillendirmesinde de önemli bir etkiye sahiptir. Öyle ki ailenin yapısı, anne-babanın tutum ve davranışları bireyin fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimini etkilemektedir.

Anne babanın çocuğun kişisel, sosyal ve psikolojik gelişimine etki edecek olumlu veya olumsuz tepkilerde bulunması olarak tanımlanan anne baba tutumları (Yavuzer, 1998), bireyin gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Ailenin davranışları, beklentileri ve yapısı ile birlikte gelişen bu tutumlar, bireyin sosyal ilişkilerine ve iletişim tarzına, gözlemlenebilen davranışlar olarak yansımaktadır (Sayın, 2010).

Anne babanın çocuk yetiştirirken gösterdiği tutum ve davranışlar, bireyin yaşamı süresince davranışlarını etkilemesinin yanı sıra birey için rol/model oluşturmaktadır. Bu nedenle, ebeveyn-çocuk arasında kurulan ilişkinin kalitesi, bireyin kişilik gelişiminde önemli rol oynamaktadır (Demircioğlu, 2012).

Anne-baba tarafından, bireye yöneltilen tutum, davranış ve beklentilerin tümünü kapsayan anne baba tutumları, bireyin sağlıklı sosyal ilişkiler kurmasını önemli ölçüde etkilemektedir (Darling ve Steinberg 1993; Damon 1983; Akt. Yılmaz, 2000). Ebeveynlerin sergilediği pozitif çocuk yetiştirme stilleri, bireyin kendisi ve çevresi için faydalı olmasını sağlarken ebeveynlerin gösterdiği negatif çocuk yetiştirme stilleri, bireyde çeşitli davranış problemlerine sebep olabilmektedir (Yavuzer, 1998).

Anne babanın bireyin davranış gelişimi üzerindeki önemli etkisi düşünüldüğünde, çocuk yetiştirme tutumlarında etkin rol oynayan anne babalara, bireyin kişiliğinin büyük ölçüde şekillendiği çocukluk döneminde büyük görevler düşmektedir. Bireyin sosyal, psikolojik ve kişilik gelişiminde son derece önemli olan bu dönemde sergilenen yapıcı, yol gösterici ve demokratik ebeveyn tutumları, bireyin sosyal beceri gelişimini olumlu yönde etkilerken; baskıcı, reddedici, ihmalkâr

tutumlar ise, bireyin model aldığı şekilde, saldırganlık, suça eğilim, anti sosyal davranışlar gibi farklı davranış problemleri geliştirmesine neden olabilmektedir.

Aşağıdaki bölümde yaygın anne baba tutumları, anne baba tutumları ile ilgili kuramsal açıklamalar ve anne baba tutumlarını etkileyen faktörlere yer verilmiştir.

2.1.1. Yaygın Anne Baba Tutumları

Bu bölümde yaygın anne baba tutumları, demokratik, otoriter, aşırı hoşgörülü, ilgisiz, koruyucu, tutarsız anne baba tutumu olmak üzere altı başlık altında incelenmiştir.

2.1.1.1. Demokratik Anne Baba Tutumu

Bireyin kişilik gelişimine en uygun tutum olarak nitelendirilen demokratik tutumda, anne-babalar çocuklarının gereksinimlerinin karşılanması doğrultusunda onlar için uygun ortamı sağlayarak, belirledikleri kurallar doğrultusunda çocuklarını denetlemektedir. Tutarlı, kararlı ve güven verici bir tutumun benimsendiği bu tutumda anne babalar, belirledikleri sınırlar çerçevesinde, çocuklarının sorumluluk bilincini geliştirebilmek amacıyla bazı davranışlara izin verirken, uygun olmayan davranışları, sebepleriyle birlikte çocuklarına açıklamaktadır. Disiplinin de önemsendiği bu tutumda anne babalar uygun olan ve olmayan davranışlar arasında bir denge kurmaya dikkat etmektedir. Bu bağlamda demokratik tutumu benimseyen anne babalar, çocuklarına iyi bir rol model olmalarının yanı sıra, onlara koşulsuz sevgi ve saygı sunmaktadır. Çocuklarının bireysel farklılıklarını dikkate alarak, onların kendi yetenek ve becerileri doğrultusunda ilerlemelerine, kendilerini geliştirmelerine ve gerçekleştirmelerine olanak sağlamaktadır (Baumrind, 1966).

Demokratik tutumu benimseyen ebeveynler, çocuklarına karşı duyarlı, sıcak, ilgili ve sabırlı bir tutum sergilemekle birlikte, aile ile ilgili alınacak olan kararlarda mutlaka çocuklarının da fikirlerini almaktadır (Şimşek, 2006). Yapılan araştırmalarda, bu tutumun benimsendiği ortamda büyüyen çocukların, otoriter veya izin verici tutumun benimsendiği ortamda büyüyen çocuklara göre akademik başarı, benlik saygısı, özgüven ve sosyal beceri düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Şimşek, 2006; Bacanlı, 2005).

2.1.1.2. Otoriter Anne Baba Tutumu

Çocuklarının üzerinde baskı ve hâkimiyet kurarak kontrolü elinden bırakmak istemeyen otoriter tutuma sahip anne babalar, çocuklarına çok az veya hiç açıklama yapmadan koydukları kurallara uyulmasını istemektedir. Bu tutumu benimseyen ebeveynler için asıl önemli olan, çocuklarının itaat eden kimseler olarak yetişmesidir (Öztürk, 2002).

Çocukların isteklerinin göz ardı edildiği bu tutumda ebeveynler, çocuklarının kendi istek ve arzularına, uygun şekilde davranmasını beklemektedir. Sıklıkla ceza verme yönteminin kullanıldığı bu tutumda çocuklar, duygu ve düşüncelerini rahatlıkla dile getirememekte; öfke ve kızgınlıklarını bastırmak zorunda kalmaktadır. Bu durum çocukların bağımsız kişilik geliştirmesine engel olmaktadır (Maccoby ve Martin, 1983). Ayrıca ebeveynlerin koyduğu kurallar dışında, istenmeyen davranışları sergileyen çocukların, cezalandırılmaları sonucunda oluşan öfke duygusunu bastırması, çocuklarda saldırganlık davranışını artırmaktadır (Hanımoğlu, 2010). Bu tutumun benimsendiği ortamda büyüyen çocuklar, güvensiz, kaygılı, desteğe ihtiyaç duyan, duygularını ifade etmekte zorlanan bir tutum sergileyebilmektedir (Günalp, 2007).

2.1.1.3. Aşırı Hoşgörülü Anne Baba Tutumu

Aşırı hoşgörülü tutumu benimseyen ailelerde yetişen çocuklar, ebeveynlerine hükmederek davranma eğilimi gösterdikleri için çoğunlukla etraflarındaki kişilere de hükmetmek istemektedir. Çocuğun gösterdiği davranışlar karşısında sınır ve kural koyamayan bu tutuma sahip ebeveynler, çocukları uygun davranışlar göstermediğinde gereken cezayı verememekte, cezayı unutmakta veya ertelemektedir. Bu tutumda ebeveynler, görmezden gelme ve hoşgörü kavramlarını karıştırma eğilimi göstererek çocuğun, sorumluluk bilinci gelişmeyen, benmerkezci veya şımarık yetişmesine sebep olmaktadır (Mutallimova, 2014).

2.1.1.4. İlgisiz Anne Baba Tutumu

Ebeveyn kabul, kontrol ve ilgisinin çok az olduğu ilgisiz anne baba tutumunda anne babalar, çocuklarıyla yakın ilişki kurmamakta, çocuğunu kendisinden uzak tutmakta, çocuğunun işini engelleyeceğini düşünmekte dolayısıyla onlara zaman ayırmamaktadır. Bu tutumu benimseyen ebeveynler, çocuğun duygusal

ve sosyal gelişimini önemsememekte, çocuğunu sıklıkla ihmal etmektedir (Çınar, 2016).

İlgisiz ebeveyn tutumuna sahip olan ebeveynlerin, çocukları ile aralarındaki sevgi bağı kuvvetli olmadığı gibi, anne babalar genellikle çocuğun gereksinimlerinden haberdar değildir. Çocukların gösterdikleri tutum ve davranışlar ebeveynlerine rahatsızlık vermediği sürece, anne babalar çocukta bir problem olmadığını düşünmekte ancak, rahatsızlık verici davranışlara maruz kaldıklarında çocuklarına yönelik olumsuz tutum göstermektedir (Nyatanga, 2005; Stein, 2007; Akt. Demircioğlu, 2012). Bu tutumun benimsendiği ortamda büyüyen çocuklar fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişim yönünden yeterince gelişmemekte, daha fazla problemlili bağımlılık davranışı göstermektedir (Bolattekin, 2014).

2.1.1.5. Koruyucu Anne Baba Tutumu

Ülkemizde en sık rastlanan ebeveyn tutumlarından olan koruyucu anne baba tutumunda, anne babalar çocuklarına çok fazla özen göstermekte ve çocuklarını sıklıkla kontrol etmektedir. Bu tutumu benimseyen ebeveynlerin çocukları, çoğu şeyi tek başına yapmaları engellendiği için güvensiz ve aşırı bağımlı kişilik geliştirebilmektedir (Yavuzer, 1986).

Ebeveynin aşırı koruyucu tutumu, bireyin bağımsız kişilik gelişimini olumsuz olarak etkilemektedir. Bu durumda çocuklar, ailelerine bağlı/bağımlı kişiler olarak yetişmektedir. Bu tutumun benimsendiği ortamda büyüyen çocuklar talepkar, korkak, hemen mutsuz olan, huzursuz ve inatçı kişilik özellikleri sergilemektedir (Dinçer, 2008).

2.1.1.6. Tutarsız Anne Baba Tutumu

Çocuğa karşı kestirilemeyen bir disiplin anlayışının olduğu tutarsız anne baba tutumunda, ebeveynler çocuğa karşı bazen aşırı hoşgörölü tutum sergilerken bazen de aşırı otoriter bir tutum sergilemektedir (Çınar, 2016). Bu tutumda annenin A dediğine, babanın B demesi gibi ebeveynlerin birbirine uymayan davranışlar sergilemesi, çocukta kafa karışıklarına sebep olmaktadır.

Bu tutumun benimsendiği ortamda büyüyen çocuklar, kararsız, güvensiz, şüpheli, iç çatışmaları olan, tutarsız ve dengesiz bir kişilik sergileyebilmektedir (Yavuzer, 1998).

2.1.2. Anne Baba Tutumları ile İlgili Kuramsal Açıklamalar

Bu bölümde anne baba tutumlarının, Psikodinamik Model, Davranışçı Model, Baumrind'in Sınıflandırması, Maccoby ve Martin Modeli olmak üzere dört başlık altında sınıflandırılmasına yer verilmiştir.

2.1.2.1. Psikodinamik Model

Yaşamın ilk beş yılının çocuğun kişilik gelişimi üzerinde kritik bir dönem olduğu görüşünü benimseyen Freud'a göre, anne baba tutumları çocuğun kişilik gelişimi üzerinde oldukça etkilidir (Yeşilyaprak, 2003).

Gelişimin temel belirleyicilerinin biyolojik gelişime dayandırıldığı psikodinamik modele göre, anne babanın beklentileri ile toplumsal istekler arasında çatışmalar yaşanmaktadır. Bireyin ailesi ile libidinal gereksinimleri arasındaki etkileşimin, bireyin gelişim sürecini etkilediği farz edilmektedir. Bu modeli benimseyen araştırmacılar, anne-baba-çocuk arasındaki duygusal bağın çocuğun psikososyal, psikoseksüel ve kişilik gelişimi üzerindeki etkisiyle ilgilenmişlerdir. Anne-baba-çocuk arasındaki duygusal etkileşimin aileden aileye farklılık göstermesi, anne baba tutumlarındaki farklılıklarla açıklanmaktadır (Darling ve Steinberg, 1993).

2.1.2.2. Davranışçı Model

Davranışçılar, bireyin öğrenme ortamında oluşan farklılıkların, bireyin gelişimindeki bireysel farklılıklardan kaynaklandığı görüşünü savunmaktadır. Bu modeli benimseyen araştırmacılara göre, anne baba tutumları, gözlenen farklılıkları yansıtan davranış örüntülerinden oluşmaktadır (Yılmaz, 2000).

Psikodinamik ve davranışçı modelin ortak noktası, bireyin sosyalleşme sürecinde, anne babanın inançlarının ve çocuğun kişilik yapısının ebeveyn davranışlarının önemli yordayıcıları olduğu görüşünde birleşmesidir (Darling ve Steinberg, 1993).

2.1.2.3. Baumrind'in Sınıflandırması

Baumrind, anne baba tutumlarını kontrol, açık iletişim, bakım/destek ve olgunluk beklentisi olmak üzere dört temel boyutta incelemiştir. Kontrol boyutu, ebeveynin koyduğu kural ve sınırlara çocuğun ne denli uyması gerektiğini gösterir. Açık iletişim boyutu, ebeveynlerin bir karar alırken, çocuğunun görüşlerini ne denli önemseydiğini gösterir. Bakım-destek boyutu, ebeveynin çocuğu ile kurduğu ilişkide ne denli sıcak, yakın ve ilgili olduğunu gösterir. Olgunluk boyutu ise, ebeveynin çocuğunun sosyal, duygusal ve bilişsel alanda başarıya ulaşabilmesi için ne denli motive ettiğini gösterir. Bu boyutlardan yola çıkarak, demokratik, otoriter ve izin verici olmak üzere üç farklı ebeveyn tutumu olduğunu öne süren Baumrind (1966), anne babaların çocuklarıyla olan etkileşimlerinde bu tutumlardan birini daha baskın olarak uygulama eğilimi gösterdiğini belirtmiştir. Buna göre, demokratik stili benimseyen ailelerde, çocuğun anne babası ile olan ilişkisi olumludur. Anne ve babalar, çocuklarına karşı sıcak ve ilgili bir tutum sergilemekle birlikte, çocuklarının belirlenen kurallara uymasını istemektedir. Bu stile göre anne baba, karar alırken çocuklarının da görüşüne başvurmaktadır. Bu tip ailelerde çocukların düşüncelerini özgürce paylaşması, bağımsız düşüncenin desteklenmesi ve çocuğun kendisini ifade etmesi konusunda teşvik edilmesi son derece önemlidir. Otoriter stili benimseyen ailelerde, ebeveynin belirlediği kurallara sorgulanmadan itaat edilmesi beklenir. Kurallara uymadığında anne babası tarafından cezalandırılan çocuğun anne babası ile olan iletişimi iyi değildir. İzin verici stili benimseyen ailelerde ise, çocuğa sınır koyulmadığı gibi çocuğun davranışları da kontrol edilmez. Bu tip ailelerde, çocuk hemen her konuda serbesttir (Baumrind, 1971).

2.1.2.4. Maccoby ve Martin Modeli

Maccoby ve Martin (1983) ebeveyn tutumlarını, talepkârlık/denetleme ve duyarlılık olarak iki boyutta incelemiş ve bu iki boyutun birleştiği noktada dört farklı ebeveyn tutumu tanımlamışlardır. Bunlar otoriter, demokratik, izin verici-ihmkâr ve izin verici-müsamahakâr ebeveyn tutumlarıdır. Otoriter ebeveyn tutumunda; anne-babanın çocuğa karşı talepkârlık boyutu yüksek, duyarlılık boyutu düşüktür ancak, izin verici-müsamahakâr ebeveyn tutumunda; anne-babanın çocuğa karşı talepkârlık boyutu düşük, duyarlılık boyutu yüksektir. Demokratik ebeveyn tutumunda ise anne babanın çocuğa karşı talepkârlık ve duyarlılık boyutu yüksekken, izin verici-ihmkâr ebeveyn tutumunda anne-babanın çocuğa karşı talepkârlık ve duyarlılık

boyutu düşüktür. İzin verici-ihmkâr ebeveyn tutumunda; anne-babalar çocuklarının davranışlarına sınır koymadıkları ve çocuklarını denetlemedikleri gibi, aynı zamanda çocuklarına karşı sevgi ve ilgi göstermezler. İzin verici-müsamahakâr ebeveyn tutumunda ise; anne-babalar çocuklarının davranışlarına yönelik kurallar ve sınırlar getirmez; ancak çocuklarına karşı ilgili, sevecen ve sıcak bir tutum sergilerler (Akt. Yılmaz, 2000).

2.1.3. Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumunu Etkileyen Faktörler

Bu bölümde anne ve babaların çocuk yetiştirme tutumunu etkileyen faktörler, çocuğun yaşı ve doğum sırası, çocuğun cinsiyeti, anne babanın eğitim düzeyi, anne babanın sosyoekonomik durumu ve ebeveynler arası ilişki olmak üzere beş ana faktör altında incelenmiştir.

2.1.3.1. Çocuğun Yaşı ve Doğum Sırası

Anne baba tutumları, çocuğun yaşı ve doğum sırası gibi bazı değişkenlerden etkilenmektedir. Çocuğun yaşı büyüdükçe ebeveynlerinin çocuğa yönelik tutumunda bazı değişiklikler gözlenmektedir. Çünkü anne babalar, çocuğun büyümesiyle birlikte ondan daha olgun davranışlar beklemektedir. Özellikle ilk çocukların kardeşlerine örnek olmasını isteyen ebeveynler, bu çocuklara daha fazla ceza verme eğilimi göstermektedir (Toksöz, 2010). Farklı ailelerde benzer doğum sırasına sahip olan çocukların birbirine benzer şekilde davranışlar sergileyeceği görüşünü savunan Adler'e (1994) göre, çocuğun doğum sırası aile içindeki konumunun belirleyicisidir. Yapılan araştırmalara göre ebeveynlerin ilk, ortanca ve son çocuklarına karşı gösterdiği tutumlar birbirinden farklıdır (Ekşi, 1990). Haktanır ve Baran (1998) yaptıkları araştırmada, ortanca çocukların ailelerini, ilk ve son çocukların ailelerine göre daha ilgisiz ve otoriter olarak algıladıklarını saptamışlardır.

2.1.3.2. Çocuğun Cinsiyeti

Anne baba tutumları, çocuğun cinsiyetinden de etkilenmektedir. Ailenin beklentilerine göre farklılık gösteren cinsiyette bir çocuğun doğumu, anne babanın çocuğa yönelik tutumunu negatif yönde etkilemektedir. Aynı zamanda, ebeveynlerin kız ve erkek çocuklarına karşı gösterdiği tutum da birbirinden farklıdır. Örneğin, kız çocukları anneleri ile daha çok vakit geçirmekte, ev işleri öğrenmekte ve ebeveynleri tarafından daha fazla koruyucu tutuma maruz kalmaktadır. Bunun aksine, erkek

çocukları babaları ile daha çok vakit geçirmekte ve dış dünya ile daha fazla iç içe olmaktadır (Toksöz, 2010). Toplum tarafından kadın ve erkeğe biçilen ayrı roller düşünüldüğünde anne baba tutumları bu farklılıklardan büyük ölçüde etkilenmektedir.

2.1.3.3. Anne Babanın Eğitim Düzeyi

Anne babanın eğitim düzeyi, çocuk yetiştirme stillerini etkileyen faktörler arasındadır. Eğitim düzeyi yüksek olan aileler, eğitim düzeyi düşük olan ailelere göre daha demokratik tutum sergilemektedir. Buna göre eğitim düzeyi düştükçe anne babaların daha otoriter ve baskıcı tutum sergilediği görülmektedir. Ebeveynlerin, çocuklarını kendilerinin yetiştirdiği şekilde yetiştirmek istemesi, yeterince bilmeme ve durumu tolere edememeleri kaynaklı hata yapmaları çocukların gelişimlerinin olumsuz şekilde etkilenmesine ve ilerleyen dönemlerde hatalı davranış geliştirmesine sebep olmaktadır (Tola, 2003; Yıldız-Bıçakçı, 2004). Buna ek olarak, düşük eğitim düzeyinde olan ebeveynler, çocuklarını disipline edebilmek amacıyla daha fazla fiziksel ceza yöntemine başvururken; eğitim düzeyi yüksek olan ebeveynler tersi şekilde daha destekleyici ve çocuk merkezli bir tutum sergilemektedir (Bronstein ve Zlotnik, 2008).

2.1.3.4. Anne Babanın Sosyoekonomik Durumu

Sosyoekonomik düzey, ailenin çocuk yetiştirme stillerini etkileyen faktörlerden biridir. Buna göre, sosyoekonomik düzeyi orta olan aileler eşitlikçi, kabul edici ve çocuk merkezlidir. Sosyoekonomik düzeyi yüksek olan aileler, çocuklarının hayatına daha çok dâhil olmalarının yanı sıra çocuklarına karşı ilgili, sıcaktır. Sosyoekonomik düzeyi düşük olan aileler ise ebeveyn merkezli olmasının yanı sıra, çocuklarına karşı kontrolcü, itaat ve emir odaklıdır (Bronstein ve Zlotnik, 2008).

2.1.3.5. Ebeveynler Arası İlişki

Ebeveynler arasındaki ilişkinin niteliği anne babanın, çocuklarına olan tutum ve davranışlarını etkilerken, çocukların davranışları da anne babanın ilişkisini etkilemektedir (Yavuzer, 1998). Buna göre, ebeveyn-çocuk arasında olumlu bir ilişkinin oluşabilmesi, anne baba arasındaki ilişkinin sağlıklı olmasına bağlıdır. Mutlu ve uyumlu bir ilişkisi olan ebeveynler çocuklarına karşı daha destekleyici ve

kabul edici bir tutum sergilerken; mutsuz bir evliliği olan ebeveynler, çocuklarıyla olan iletişimlerinde zorluk çekmektedir. Bunun sonucunda ebeveynler, çocuklarına karşı baskıcı, reddedici, aşırı koruyucu ya da ilgisiz tutum sergilemekte ve anne baba arasında oluşan bu sağlıksız tutumlar da çocuklara olumsuz şekilde yansıyabilmektedir (Dönmezler, 1999).

2.2. ANNE BABA TUTUMLARI İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde sırasıyla anne baba tutumları ile ilgili yurt dışı ve yurt içinde yapılmış olan araştırmalar ele alınmıştır.

2.2.1. Anne Baba Tutumları ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Bazı Araştırmalar

Baldwin (1948) tarafından, demokratik ve otoriter ebeveyn tutumlarının okul öncesi dönem çocukları üzerindeki etkisinin karşılaştırmalı olarak incelendiği araştırma sonucunda, demokratik ebeveyn tutumu ile büyüyen çocukların, deneme yanılma yoluyla öğrenmeye ve yeni bir şeyler keşfetmeye daha meraklı çocuklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Maccoby ve Martin (1983) tarafından ergenler üzerinde yapılan araştırmada, anne babası demokratik ebeveyn tutumu sergileyen ergenlerin, anne babası otoriter veya izin verici ebeveyn tutumu sergileyen ergenlere göre ruhsal, sosyal ve akademik yönden daha yüksek puan aldıklarını sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada ayrıca, otoriter tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarının daha fazla sorun davranışı gösterdiği bulunmuştur.

Dornbusch ve ark. (1987) tarafından ergenler üzerinde yapılan, öğrencilerin akademik başarı düzeyleri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelendiği araştırma sonucunda, izin verici ve otoriter tutum ile akademik başarı arasında istatistiksel açıdan ters; demokratik tutum ile akademik başarı arasında ise istatistiksel olarak aynı yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Steinberg ve ark. (1992) tarafından ergenler üzerinde yapılan boylamsal araştırmada, anne babalarını demokratik olarak algılayan ergenlerin, demokratik

olarak algılamayanlara kıyasla akademik başarılarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kazarian ve ark. (2010) tarafından yapılan, ergenlerin ebeveynlerinden algıladıkları ilgi ve ret düzeyi ile mizah ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelediği araştırma sonucunda, demokratik ebeveyn tutumu ile özsaygı ve yaşam doyumu arasında pozitif yönlü; depresyon düzeyi ile negatif yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır.

2.2.2. Anne Baba Tutumları ile İlgili Yurt İçinde Yapılan Bazı Araştırmalar

Kılıçaslan (2001) tarafından, 127 ilkokul öğrencisi ve büyük kardeşleri ile anneleri üzerinde yapılan, algılanan farklılaşmış ebeveyn yaklaşımları ve aile fonksiyonlarının kardeş ilişkileri üzerindeki etkisinin incelendiği araştırmada, babaların algılanan farklılaşmış tutumunda, kardeşlerin doğum sırası ve cinsiyet çiftlerine göre farklılıklar saptanmıştır. Ayrıca kardeş ilişkileri ve anneler tarafından algılanan aile fonksiyonları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Şahin ve Özyürek (2008) tarafından, anne babaların bazı demografik özelliklerinin ebeveyn tutumlarına etkisinin incelendiği araştırma sonucunda elde edilen verilere göre, anne ve babaların eğitim düzeyi ile çocuklarına gösterdikleri demokratik tutum arasında istatistiksel açıdan pozitif yönlü bir ilişki saptanmıştır. Ayrıca annelerin babalara göre daha fazla demokratik tutum sergilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Toktamış (2008) tarafından yaşları 11 ile 14 arasında değişen 421 öğrenci ile yapılan araştırma sonucunda, ebeveyn tutumlarının cinsiyet, yaş, gelir düzeyi, kardeş sayısı, ebeveyn öğrenim düzeyi gibi değişkenlere göre; aynı zamanda öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin cinsiyet, doğum sırası ve yaş gibi değişkenlere göre istatistiksel olarak farklılaştığı bulunmuştur. Araştırmanın diğer bir bulgusunda ise, öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile algıladıkları ebeveyn tutumlarının istatistiksel açıdan birbiriyle ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Zengin (2008) tarafından, 525 ergen üzerinde yapılan, anne baba tutumları ile ergen saldırganlığının incelendiği araştırmada elde edilen bulgulara göre, anne

babasını otoriter veya ilgisiz olarak algılayan ergenlerin, saldırganlık düzeyinin yüksek; anne babasını demokratik olarak algılayan ergenlerin ise saldırganlık düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada ayrıca, saldırganlık ile anne baba tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Toksöz (2010) tarafından, ilköğretim ikinci kademedeki öğrenim gören 594 öğrenci ile yapılan, öğrencilerin zorbalık eğilimleri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelendiği araştırma sonucunda, yaş, cinsiyet, ebeveyn eğitim düzeyi, ebeveyn gelir düzeyi gibi değişkenler ile öğrencilerin algıladığı anne baba tutumu ve zorbalık eğilimi arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Sezer, Kolaç ve Erol (2013) tarafından, 409 ilköğretim öğrencisi üzerinde yapılan araştırmanın sonucunda, öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin cinsiyet ve ebeveyn tutumlarına bağlı olarak değiştiği saptanmıştır. Aynı zamanda otoriter tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarının saldırganlık düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Erginbay (2014) tarafından, ilköğretim ikinci kademedeki öğrenim gören öğrenciler üzerinde yapılan çalışmada, algılanan anne baba tutumlarının, öğrencinin cinsiyeti, ailenin gelir düzeyi, ebeveynlerin eğitim düzeyi, ebeveynlerin çalışma durumuna göre farklılaşmadığı ancak sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır.

Özyürek ve Özkan (2015) tarafından ortaöğretime devam eden 613 ergen üzerinde yapılan çalışmada, hoşgörülü/izin verici ve demokratik ebeveyn tutumuna sahip anne babaları olan ergenlerin, otoriter ve ihmalkâr/izin verici ebeveyn tutumuna sahip anne babaları olan ergenlere göre öfkelerini toplumsal açıdan daha kabul edilebilir yollarla ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Özzorlu (2018) tarafından, ortaokulda öğrenim gören 511 öğrenci üzerinde yapılan çalışmada, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin, anne baba tutumları ile akademik erteleme davranışları arasında istatistiksel olarak aynı yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Aynı zamanda öğrencilerin akademik erteleme davranışlarının cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü, kardeş sayısı ve ebeveyn eğitim düzeyi değişkenlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur.

Deniz, Kapıcıoğlu, Yüksel, Özbağır ve Erus (2018) tarafından, ilköğretim 6. ve 7. sınıfta öğrenim gören 260 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada ebeveyn tutumlarının, sosyal beceri ve saldırganlık puanlarını istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada ayrıca, ebeveyn tutumları ile saldırganlık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

2.3. SOSYAL BECERİ

İnsanların toplum içinde yaşam kalitelerini artırabilmeleri ve bağımsız şekilde yaşayabilmeleri genellikle diğer insanlarla kurdukları ilişkilere bağlıdır. Tüm insanların toplumla uyum içinde yaşayabilmeleri, bireylerin sahip oldukları sosyal becerilerle doğrudan ilişkilidir. Sosyal beceriler, bireyin toplumla bütünleşmesini, topluma uyumunu, akranları ve diğerleriyle etkin şekilde etkileşimini ve iletişimini sağlar (Akkuş, 2005).

Kişiler, yaşamları süresince içinde buldukları sosyal çevreye en uygun şekilde adapte olabilmek ve yaşamdaki varlıklarını sürdürebilmek adına bazı davranış biçimleri geliştirirler. Sosyal beceri, kişilerin içinde buldukları sosyal çevreye uygun şekilde davranabilme becerisi olarak tanımlanır (Avcıoğlu, 2001).

Aşağıdaki bölümde sosyal becerinin tanımı, sosyal becerinin önemi ve özellikleri, çocukluk döneminde sosyal beceri kazanımının önemi, sosyal becerilerin sınıflandırılması, sosyal beceriler ile ilgili kuramsal açıklamalar ve sosyal becerileri etkileyen faktörlere yer verilmiştir.

2.3.1. Sosyal Becerinin Tanımı

Sosyal becerilerin sosyal çevre, kişilik, tutum ve değerler gibi birçok faktörden etkilenmesi ve farklı alanlardan olan uzmanların, sosyal beceri konusuna eğilmesi ve her birinin farklı bakış açıları ile bu kavrama ilişkin tanımlar yapması, sosyal beceri kavramıyla ilgili çeşitli tanımların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Çiftçi ve Sucuoğlu, 2004).

Mc Fall (1982) sosyal beceriyi, bireylerin sosyal çevreleri tarafından verilen rol ve görevleri yerine getirebilmeleri konusunda yapması gereken belirli davranışlar olarak tanımlarken, Kelly (1982) sosyal beceriyi, kişilerarası ilişkilerde, bireyin

başkaları tarafından olumlu tepkiler almasını sağlayan öğrenilmiş davranışlar olarak tanımlamıştır.

Belirli bir ortamda, bireyin kendisi ve başkaları için faydalı olacak şekilde, toplumsal düzene uygun davranabilme becerisi olarak tanımlanan sosyal beceriler (Dowrick, 1986), bireylerin diğerleriyle güçlü bir iletişim kurmasına olanak sağlayan, sosyal açıdan kabul gören, öğrenilmiş davranışlardır (Gresham ve Elliott, 1990).

Başka bir tanıma göre sosyal beceri, bireylerin kişisel haklarını savunabilmesi, olumlu veya olumsuz duygularını istedik şekilde ifade edebilmesi, kendisine uygun olmadığını düşündüğü istekleri geri çevirebilmesi ve gerektiğinde başka insanlardan yardım isteyebilmesini sağlayan becerilerdir (Sorias, 1986).

Howing ve ark.'a (1990) göre sosyal beceri, kişilerin sosyal ortamlarda uygun şekilde davranabilmelerini sağlayan; iletişimi başlatma, gülümseme ve sorun çözme becerilerini kullanabilmek vs. gibi belli başlı yeteneklerdir.

Westwood'a (2007) göre sosyal beceri, bireylerin diğerleri ile olan iletişimini, olumlu şekilde başlatması ve sürdürebilmesi için gereken davranış elemanlarıdır.

Kısaca, sosyal beceri, bireyin kendisi dışındaki kişilerle, sağlıklı ve kaliteli etkileşim kurabilmesini sağlayan becerilerdir (Bacanlı, 1999).

Cartledge ve Milburn (1983), sosyal beceri ile ilgili yapılan tanımlarda bazı ortak unsurlara dikkat çekmişlerdir. Buna göre sosyal beceriler, başkalarıyla olan iletişimi kolaylaştıracak, olumsuz tepkileri engelleyecek, sosyal olarak kabul gören, öğrenilmiş, hedefe yönelik, duruma ve sosyal ortama göre değişiklik gösteren davranışlardır.

2.3.2. Sosyal Becerinin Önemi ve Özellikleri

Sosyal beceriler, bireylerin çevresiyle olan etkileşimlerini artırma ve kişilerarası iletişimi kolaylaştırıcı bir niteliğe sahip olması açısından, bireylerin yaşamında son derece önemli bir yere sahiptir.

Michelson ve ark. (1983), sosyal beceriyi altı temel özellik altında açıklamışlardır. Buna göre;

1. Sosyal beceriler, sözel ve sözel olmayan davranışlardan oluşur.
2. Sosyal beceriler, öğrenme sürecinde edinilir.
3. Sosyal becerilerin özünde etkileşim vardır.
4. Sosyal beceriler, yaş, statü ve cinsiyet vb. değişkenlerden etkilenir.
5. Sosyal beceriler, sosyal ortamdan gelen pekiştireçlerle en üst seviyeye ulaşır.
6. Sosyal becerilerin etkili olabilmesi için, etkileşimin hedefine uygun şekilde olması gerekir.

Sonuç olarak, sosyal beceri ile ilgili tanımlar incelendiğinde sosyal beceri, bireyler arası ilişkilerde sosyal bilgiyi alma, analiz etme ve anlamının yanında bu bilgilere, uygun şekilde tepki verebilme davranışını içeren, sosyal bağlama göre değişiklik gösteren, amaca yönelik, gözlenebilen ve gözlenemeyen duyuşsal ve bilişsel unsurları içeren, öğrenilebilir davranışlardır (Yüksel, 2001).

2.3.3. Çocukluk Döneminde Sosyal Beceri Kazanımının Önemi

Çocukluk dönemi, çocuğun gelişiminin en hızlı ve kritik olduğu dönemdir. Bu dönemde kazanılan davranışların birçoğu yetişkinlikte, bireylerin kişiliğini, alışkanlık, inanç ve değer yargılarını, davranış ve tutumlarını şekillendirmektedir. Bu açıdan çocukluk yıllarındaki eğitim, çocuğun gelecekteki yaşantısını etkileyen önemli bir süreçtir. (Yaşar-Ekici, 2013). Kişi, bu yıllarda hayatının ilerleyen dönemlerinde de etkisini devam ettirecek bilgi, beceri, tutumlar edinmektedir (Coşkun, 2011).

Sosyal beceriler, çocukluk döneminde kazandırılması gereken, temel yaşam becerilerinden biridir. Bireyin toplumsal kurallara uymasında, başkaları ile olumlu ilişkiler geliştirmesinde, başkalarına yardımcı olabilmesinde, haklarını kullanabilmesi ve çeşitli sorumluluklar yüklenebilmesinde sosyal becerilerin önemi yadsınamayacak niteliktedir. Çünkü bireyin içinde bulunduğu toplumun bir ögesi olduğunu fark etmesi, gelişen toplumun bir parçası haline gelmesi, toplumsal görev ve sorumluluklarının bilincinde hareket etmesi, ancak bireyin toplumsal hayatta gerekli olan sosyal becerileri edinmesi ile mümkündür (Çubukçu ve Gültekin, 2006).

Sosyal becerilerin geliştirilmesi, çocukların olumlu ve sağlıklı akran ilişkileri geliştirmelerini, akademik başarılarını artırmalarını, aile bireyleriyle güçlü bağlar kurmalarını desteklemektedir. Nitelikli ve sağlıklı sosyal ilişkiler, bireylerin psikolojik gelişiminde, okul başarısında, gelecekteki evlilik yaşantısında ve iyi birer ebeveyn olması konusunda bireyin yaşantısını önemli ölçüde etkilemektedir (Hair ve ark., 2002).

Spirito ve ark. (1990), yeterli sosyal becerilere sahip olan çocukların, kendilerini daha etkin bir şekilde ifade edebildiğini, diğerlerinin duygu ve düşüncelerini daha kolay anlayabildiğini ve akranlarıyla olan iletişimde daha pozitif ve sağlıklı davranışlar sergileyebildiğini belirtmiştir.

Avcıoğlu (2001), sosyal beceri eksikliği olan çocukların hayatları boyunca akademik ve mesleki yaşantılarının yanı sıra kişilerarası ilişkilerinde de bazı problemler yaşadıklarını, Putallaz ve Gottman (1981) ise çocukların yaşamları süresince saldırganlık, suça eğilim, akademik başarısızlık ve uyum problemleri gibi çeşitli sorunlarla karşılaştıklarını belirtmiştir.

Bu bağlamda okullar, çocukların sadece akademik başarısını değil, onların sosyal beceri gelişimini de önemsemeli ve çocuklar, okullarda sosyal ve akademik açıdan bir bütün olarak değerlendirilmelidir (Akkök, 1999).

2.3.4. Sosyal Becerilerin Sınıflandırılması

Sosyal becerilerin tanımlanmasında olduğu gibi, sınıflandırılmasında da çeşitlilikler bulunmaktadır. Buna göre, Gresham ve Elliott (1990) çocuk ve ergenlerin sosyal davranışlarını değerlendirmek için geliştirdikleri “Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi Ölçeği”nde sosyal becerileri, atılganlık, öz-kontrol, sorumluluk, empati ve işbirliği olmak üzere beş alt kategoride ele alırken; Akkök (1999), sosyal becerileri altı kategoride incelemiştir:

1. İlişkiyi başlatma ve sürdürme yeteneği: Konuşmayı sürdürme, dinleme, yardım isteme, iltifat etme, teşekkür etme, özür dileme, ikna etme, yönerge verme gibi davranışlar bu grupta yer almaktadır.

2. Grupla bir işi yürütebilme yeteneği: Sorumluluk alma, diğerlerinin görüş ve düşüncelerini anlamaya çalışma, şikâyet iletme gibi davranışlar bu grupta yer almaktadır.

3. Duyguları anlama ve ifade edebilme yeteneği: Kendisinin ve başkalarının duygularını anlama, ifade etme ve korkuyla baş etme gibi beceriler bu grupta yer almaktadır.

4. Saldırgan tutumlar ile baş edebilme yeteneği: Paylaşma, yardım etme, izin isteme, öfkesini kontrol edebilme veya uygun bir şekilde ifade edebilme gibi beceriler bu grupta yer almaktadır.

5. Stres hali ile baş edebilme yeteneği: Baskı, yalnız kalma ve başarısızlık gibi stresi artıran etkenlerle baş edebilme gibi beceriler bu grupta yer almaktadır.

6. Planlama ve sorun çözme yeteneği: Amaç belirleme ve sosyal çevrede bilgi toplama gibi beceriler bu grupta yer almaktadır.

Caldarella ve Merrell (1997) ise, sosyal becerileri beş alt boyutta incelemişlerdir:

1. Arkadaşlıkla İlişkili Beceriler: İhtiyaç duyduğunda akranlarından yardım isteyebilme, takdir edebilme, kolayca arkadaşlık kurabilme ya da akranlarını oyuna davet edebilme, akranlarıyla konuşabilme ve tartışmalara katılabilmek gibi akran ilişkilerini pozitif yönde geliştiren becerilerdir.

2. Öz Kontrol Becerileri: Kurallara uyum sağlayabilme, gerektiğinde uzlaşabilme, eleştirilere açık olabilme, öfkesini kontrol edebilme, sorunla karşılaştığında soğukkanlı olabilme gibi bireyin özkabulünü sağlayan becerilerdir.

3. Akademik Beceriler: Zamanını etkin şekilde kullanabilme, bağımsız olarak çalışabilme ancak ihtiyaç duyduğu takdirde yardım isteyebilme, verilen görevleri yerine getirebilme gibi kişilerin akademik yönden başarılı olmalarına katkı sağlayan becerilerdir.

4. Uyum Becerileri: Eşyalarını paylaşabilme, görev ve sorumluluklarını yerine getirebilme, yönergelere uygun şekilde davranabilme, kurallara uyabilme gibi bireyden beklenen davranışları yerine getirebilme becerisidir.

5. Atılganlık Becerileri: Akranlarını oyuna davet edebilme, farklı insanlarla tanışabilme, duygularını rahatlıkla ifade edebilme, bireylerle konuşmayı başlatabilme gibi becerilerdir.

Rinn ve Markle (1979) ise, sosyal becerileri dört grupta incelemişlerdir:

1. Kendini Açıklama Becerileri: Mutluluk ve üzüntü gibi duygu ve düşüncelerin açıklanması, kendisiyle ilgili pozitif sözler söyleme, övgüyü kabul etme gibi becerilerdir.

2. Destekleme Becerileri: Yakın çevresindeki bireylerle ilgili övgüde bulunma ve olumlu sözler söyleme gibi becerilerdir.

3. Hakkını Savunma Becerileri: Başka kişilerin fikirleri ile benzer düşüncede olmama, basit taleplerde bulunabilme, uygun olmayan talepleri reddetme gibi becerilerdir.

4. İletişim Becerileri: Sorunları konuşarak çözebilme, etkileşim halinde bulunabilme gibi becerilerdir (Akt. Avcıoğlu, 2001).

2.3.5. Sosyal Beceri ile İlgili Kuramsal Açıklamalar

Sosyal becerileri ele alan çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu yaklaşımlar, bilişsel öğrenme, davranışçı öğrenme ve sosyal öğrenme kuramı olmak üzere üç farklı bakış açısıyla açıklanmaktadır. Bu bölümde sosyal beceri ile ilgili temel kuramlara yer verilmiştir.

2.3.5.1. Bilişsel Öğrenme Kuramı

Bireyin dünyayı anlamlandırmada kullandığı bilişsel süreci inceleyen bu kurama göre sosyal beceriler, bilişsel yetenekler sonucunda oluşmaktadır. Buna göre kişi, belirli bir yer veya zamanda edindiği bilgiyi, istediği zaman ve mekânda ortaya çıkarabilme becerisine sahiptir. Bu sayede kişi, edindiği bilgiyi belirli bir yerde saklayabilme yetisine sahip olduğunu göstermektedir (Erden ve Akman,1996).

Bu yaklaşıma göre, bireylerin yeterli sosyal becerilerinin olmaması, bilişsel yoksunluklardan kaynaklanmaktadır. Sosyal beceri düzeyi yetersiz olan bireyler, toplumsal çevrede davranışlarını nasıl sergileyeceklerini öğrenme konusunda zorlanırlar. Bu bireyler, öğrenmeye çalıştıkları veya gözlemledikleri beceriyi, uzun süreli belleğe aktaramadıkları için bu yetiyi uygun koşullarda gösterememektedirler. Bilişsel öğrenme kuramcılarına göre, bu bireylere sosyal beceri öğretmek yerine sosyal sorun çözebilme becerisi kazandırıldığında, işlevsellikleri artırılmış olmaktadır (Yücesoy-Özkan, 2013).

2.3.5.2. Davranışçı Öğrenme Kuramı

Bu yaklaşımın öncüleri, J. B. Watson, Pavlov, B.F. Skinner, Hull, E.L. Thorndike ve L.L. Bernard'dır (Yeşilyaprak, 2004). Davranışçılar, organizmanın davranışlarında meydana gelen değişiklikler sonucu öğrenmenin oluştuğunu savunmuşlardır. Bu yaklaşıma göre, yeni bir davranışın ortaya çıkmasını sağlamanın en önemli yolu, davranışın rastgele oluşmasını beklemek ve davranış oluştuğu anda davranışı pekiştirmektir. Sosyal davranışların pekiştireçler sonucunda oluştuğunun savunulduğu kuramda, olumlu ve olumsuz sosyal davranışlar ödüllendirilirse tekrarlanır. Olumsuz davranışı azaltmak için ise davranışın sönmesini bekleme, ceza verme, ortam değiştirme, biktırma, davranışın tam tersi şeklinde davranma gibi yöntemler kullanılabilir (Koç, 2004).

2.3.5.3. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramı, davranış kazanımının zihinsel süreçler aracılığıyla oluştuğunu açıklaması yönüyle davranışçı kuramdan ayrılırken; öğrenmede sosyal etkenlerin önemini vurgulaması yönüyle bilişsel ve davranışçı kuramlar arasında köprü vazifesi görür. Kuramın öncülerinden olan Albert Bandura (1971), davranışların birçoğunun diğer bireylerin gözlemlenmesi sonucunda öğrenildiğini vurgular (Koç, 2004). Ebeveyn ve öğretmenler, toplumsal olarak kabul edilebilecek davranışları sergileyip, çocuklara uygun rol model olurlarsa, çocukların birçok olumlu davranışı edinmelerine katkı sağlayabilirler (Erden ve Akman, 1996).

2.3.6. Sosyal Beceriye Etkileyen Faktörler

Aile, yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, ailenin öğrenim düzeyi, kültür ve sosyoekonomik düzey sosyal beceriyi etkileyen başlıca faktörlerdir. Bu bölümde sosyal beceriyi etkileyen faktörler detaylı şekilde incelenmiştir.

2.3.6.1. Aile

Aile, çocuğun sosyal becerilerini etkileyen en önemli faktörlerin başındadır. Çünkü ebeveyn-çocuk etkileşimi, çocuğun duygusal ve sosyal uyumunda anahtar bir role sahiptir. Boşanma, anne veya babadan birinin ya da her ikisinin kaybı, ebeveynin çocuklarına tutarsız, aşırı koruyucu veya aşırı hoşgörülü davranması, çocuğunu ihmal etme veya reddetme gibi davranışları, aile içindeki duygusal etkileşim ortamının azalmasına neden olmaktadır. Aile içindeki bu duygusal etkileşim eksikliği, çocuğun sosyal ve duygusal uyumuna olumsuz şekilde yansımaktadır (Yavuzer, 2001).

Çocuklar ilk olarak, ebeveynleriyle veya onlara bakmakla yükümlü olan bakıcı durumundaki kişilerle etkileşimde bulunarak sosyal becerileri öğrenmeye başlamaktadır. Sonraki dönemlerde ise akranların, kardeşlerin ve diğer bireylerin de bu sosyal gruba katılmasıyla birlikte sosyal becerilerini geliştirmeye devam etmektedir (Cartledge ve Milburn, 1980).

2.3.6.2. Yaş

Sosyal beceriler çocuğun içinde bulunduğu gelişim düzeyine ya da yaşa göre değişmektedir (Foster ve Ritchey, 1979). Yaş ilerledikçe, çocuklar kendilerini ifade ederken sosyal açıdan uygun yolları öğrenirler (Herbert, 1996). Poyraz-Tüy (1999) yaptığı araştırmasında yaş ile sosyal beceri arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuca göre, çocukların yaşı arttıkça sosyal beceri düzeyi artmaktadır.

2.3.6.3. Cinsiyet

Cinsiyet, çocuğun sosyal becerilerini etkileyen önemli faktörlerden biridir. Yapılan araştırmalar, kız çocuklarının erkek çocuklarına oranla istendik/olumlu sosyal davranışları daha fazla sergilediğini göstermiştir (Erdoğan, 2002, Uz-Baş, 2003, Akkuş, 2005, Dermez, 2008, Toktamış, 2008).

2.3.6.4. Ailenin Öğrenim Düzeyi

Ailenin öğrenim düzeyi de, çocuğun sosyal becerilerini etkileyen faktörler arasındadır. Akkuş (2005) yaptığı araştırmasında, anne-baba öğrenim düzeyinin çocukların olumlu sosyal davranış geliştirmesi üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Aile içi ilişkilerin beklenen düzeyde olmaması ya da ailenin öğrenim düzeyinin düşük olması gibi sebepler, çocuk eğitiminde yanlış ve eksik uygulamalara sebep olabilmektedir. Çünkü çocuğun davranışlarını, yetiştiği çevrede edindiği deneyimler ve kişilik özellikleri etkilemektedir. Buna göre çocuk, kişiliği itibarıyla yaşadığı çevredeki tutum ve davranışlardan etkilenmekte olup, bu davranışları model almaktadır (Onur, 2000).

2.3.6.5. Kültür ve Sosyoekonomik Düzey

Ailenin sosyoekonomik ve kültürel düzeyi de çocukların kişilik ve sosyal becerilerini etkileyen önemli faktörlerden biridir. Erdoğan (2002) yaptığı araştırmada, alt sosyoekonomik ve kültürel seviyedeki ailelerin kız çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin, orta ve üst sosyoekonomik ve kültürel seviyedeki ailelerin kız çocuklarının sosyal beceri düzeylerine göre daha düşük olduğunu bulmuştur. Benzer bir araştırmada Yiğit (2008) tarafından yapılmıştır. Araştırma sonucunda yüksek ve orta gelire sahip ailelerde yetişen öğrencilerin, düşük gelire sahip olanlara göre sosyal beceri düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2.4. SOSYAL BECERİ İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde sırasıyla sosyal beceri ile ilgili yurt dışı ve yurt içinde yapılmış olan araştırmalar ele alınmıştır.

2.4.1. Sosyal Beceri ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Bazı Araştırmalar

Fields (1989) tarafından, 14 ilköğretim öğrencisi ile yapılan sosyal beceri eğitim programının, sosyal beceri eksikliği tespit edilen öğrencilerin sosyal beceri puanlarını olumlu yönde artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Riggio ve ark. (1989) tarafından, 171 öğrenci üzerinde yapılan empati ve sosyal beceri ilişkisinin incelendiği araştırma sonucunda, iki değişken arasında istatistiksel olarak pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Powless ve Elliott (1993) tarafından, risk altındaki bölgelerde yaşayan 100 kişilik gruba, sosyal beceri eğitim programı uygulanmıştır. Uygulama sonucunda öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinde artış görülmüştür.

Flem ve ark. (1998) tarafından, davranış problemi tespit edilen 8 çocuğa, sosyal beceri eğitim programı uygulanmıştır. Uygulanan eğitim programı neticesinde, çocukların olumsuz sosyal davranışlarının azaldığı; olumlu sosyal davranışlarının ise arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anderson ve Swiatowy (2008) tarafından, 70 ilköğretim öğrencisine uygulanan sosyal beceri eğitim programının, öğrencilerde gözlenen zorbalık davranışını azalttığı ve çocuklara olumlu sosyal davranışlar kazandırdığı bulunmuştur.

2.4.2. Sosyal Beceri ile İlgili Yurt İçinde Yapılan Bazı Araştırmalar

Kocayörük'ün (2000) drama yönteminin, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri üzerindeki etkisini araştırdığı deneysel çalışmasından elde edilen bulgulara göre, on gün boyunca günde 1,5 saat uygulanan drama çalışması sonucunda, deney grubundaki öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinde artış görülmüştür.

Erdoğan'ın (2002), yaşları 12 ile 14 arasında değişen öğrencilerin, sosyal beceri düzeyleri ile bazı demografik özellikler arasındaki ilişkileri incelediği araştırmasında, kız öğrencilerin sosyal beceri puanlarının, erkek öğrencilerin sosyal beceri puanlarına göre daha yüksek olduğu aynı zamanda öğrencilerin yaşları ilerledikçe problem davranışlarının azaldığı sonucuna varılmıştır. Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre, sosyoekonomik düzey kız öğrencilerin prososyal davranışları üzerinde orta düzeyde etkiye sahipken; erkek öğrencilerin prososyal davranışları üzerinde herhangi bir etkiye sahip değildir.

Cerrahoğlu'nun (2002), 28 kişilik ilköğretim öğrencilerinden oluşan deneysel çalışmasında, öğrencilere 10 hafta boyunca sosyal beceri eğitimi verilmiştir. Çalışma

sonucunda öğrencilere uygulanan sosyal beceri eğitiminin, öğrencilerin öz kavramı düzeyleri üzerinde artış gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Uz-Baş (2003) tarafından ilköğretim öğrencilerinin okul uyumları ve sosyal beceri düzeyleri ile öğrencilerin depresyon seviyeleri arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmanın örneklem grubunu 365 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada, öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin, cinsiyet, ailenin gelir düzeyi, kardeş sırası ve anne babanın birlikte olma durumu gibi değişkenlere göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

Akkuş'un (2005), ilköğretim öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin, farklı demografik değişkenlerle olan ilişkisini incelediği araştırması sonucunda elde edilen verilere göre, kız öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada ayrıca, öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin kardeş sırası değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermediği; ailenin gelir ve eğitim düzeyi değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulunmuştur.

Çelik (2007) tarafından 38 ilköğretim öğrencisi üzerinde yapılan deneysel araştırmada, öğrencilerin okula uyum ve sosyal yeterlik düzeylerinin, cinsiyete, sınıf düzeyine, gelir durumuna, anne-baba mesleğine, anne-babanın eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yükselgün (2008) tarafından 411 ilköğretim öğrencisi üzerinde yapılan ve öğrencilerin internet kullanım düzeylerine göre sosyal beceri ve saldırganlık durumlarını incelemeyi amaçlayan araştırma sonucunda, çocukların boş vakitlerini internet ortamında değerlendirmelerinin sosyal beceri düzeylerini negatif yönde etkilediği bulunmuştur. Ayrıca internetin denetlenmeyen ortamlarda kullanılmasının, çocuklardaki saldırganlık düzeyini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Güdük (2008), 378 ergen ile yaptığı araştırmasında, öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile algıladıkları anne davranış puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye rastlamamıştır.

Dermez (2008) tarafından 450 ilköğretim öğrencisi üzerinde yapılan, öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin bazı demografik özellikler açısından

incelendiği araştırma sonucunda; öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin, baba eğitim düzeyi ve cinsiyet değişkenine göre kısmen anlamlı bir farklılık gösterdiği ancak anne eğitim düzeyi ve ebeveynlerin çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Kumru-Sarıca'nın (2008), geliştirdiği sosyal beceri eğitim programının ergenlerin saldırganlık düzeylerine etkisinin incelendiği deneysel araştırmada elde edilen verilere göre, sosyal beceri eğitim programının deney grubunda yer alan ergenlerin saldırganlık düzeyini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Gürbüz'ün (2017) anneler ve çocuklar üzerinde yaptığı araştırma sonucunda, izin verici ve demokratik tutumu benimseyen ebeveynlerin çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin, aşırı koruyucu ve otoriter tutumu benimseyen ebeveynlerin çocuklarına göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca, çocuğun sosyal beceri düzeyinin cinsiyet, annenin çalışma durumu ve kardeş sayısına göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

2.5. SALDIRGANLIK

Sosyal bir varlık olan insan, toplumsal düzenin bir gereği olarak başkalarıyla iletişim halindedir ve bu iletişim şekli kimi zaman saldırgan öğeler içerebilmektedir (Hasta ve Güler, 2013). Saldırganlık, birini veya herhangi bir nesneyi incitmek, ona zarar vermek amacıyla yapılan eylemlerdir (Kağıtçıbaşı, 1999).

Aşağıdaki bölümde saldırganlık tanımı, saldırganlık türleri, saldırganlık ile ilgili kuramsal açıklamalar ve saldırganlığı etkileyen faktörlere yer verilmiştir.

2.5.1. Saldırganlığın Tanımı

Saldırganlık ile ilgili çeşitli tanımlar bulunmaktadır. Bilgin'e (1995) göre saldırganlık, birey veya bir grup tarafından diğerlerine zarar verme amacı taşıyan davranışlar; Fromm'a (1995) göre insana, hayvana veya cansız herhangi bir nesneye zarar veren veya zarar verme amacı taşıyan eylemlerdir.

Saldırganlık korku, kızgınlık gibi duygular, dışmanca eylemler ve engellenmişlik gibi durumlardan ötürü karşıdaki bireye engel olmayı, ona zarar

vermeyi, ya da kendini korumayı amaçlayan fiziksel ve sözel davranışlar bütünüdür (Koç, 2011).

Saldırganlık, kişinin başkalarına veya kendisine yönelik ortaya koyduğu zarar verici, incitici hareketler olarak tanımlanabileceği gibi, bireyin kendisini tehlikelerden korumak amacıyla gösterdiği alternatif bir davranış türü olarak da ele alınabilir (Uğur, 2013).

Bazı psikologlara göre saldırganlık, doğuştan gelen bir dürtü olarak kabul edilirken, bazı psikologlara göre ise engellenme ile başlayan öğrenilmemiş bir içgüdünün parçasıdır. Günümüz psikologlarına göre ise saldırganlık, televizyonda, sporda, filmlerde ya da bireyin çevresindeki kişilerin saldırganca davranışlarının model alınması ile öğrenilen bir eylem olarak nitelendirilmektedir (Ekşi ve Yaman, 2010).

Saldırganlık davranışında davranış kadar, bireyin niyeti de son derece önemlidir. Davranış, herhangi bir bireye, hayvana ya da nesneye yönelik zarar verme amacı taşımıyorsa, bu davranışın saldırganlık davranışı olduğu söylenemez. Bu nedenle, saldırganlık davranışının tespitinde “niyet” çok önemli bir referans kaynağıdır (İzmir-Karaduman, 2012).

Cox (1985) bir davranışın saldırganlık olarak nitelendirilebilmesi için;

1. Saldırganlık eyleminin bir hedefe yönelik olması,
2. Hedefin zarar görmesinin arzulanması,
3. Saldırganlığın başarılı olması,
4. Hedeftekinin zarar görmesi doğrultusunda rasyonel bir beklentinin bulunması gibi özelliklere sahip olması gerektiğini belirtir (Akt. Şahin, 2011).

Sonuç olarak saldırganlık ile ilgili tanımlar incelendiğinde, saldırganlık bir hedefe yönelik olarak gerçekleştirilen ve sonucunda ölüm, yaralanma ya da hasara sebep olan, şiddet içerikli, toplumun ve bireylerin kişisel güvenliğini tehdit eden davranış veya davranışlardır (Yavuz, 2007). Ne şekilde olursa olsun, davranış başkalarına zarar verme amacıyla yapılmışsa, hedefteki bireye acı vermemiş veya onu incitmemiş bile olsa bu durum, saldırganlık olarak değerlendirilir. Diğer yandan,

kazayla başkalarına acı veren ya da inciten hareketler, saldırganlık davranışı olarak kabul edilmez (Kartal ve Bilgin, 2009).

2.5.2. Saldırganlık Türleri

Literatür incelendiğinde, saldırganlıkla ilgili birçok sınıflamanın yapıldığı ve saldırganlığın; sergilenen davranış şekline göre doğrudan ve dolaylı, altında yatan sebeplere göre amaca yönelik ve tepkisel, amacına göre araçsal ve düşmanca saldırganlık olarak çeşitli gruplara ayrıldığı, aynı zamanda saldırganlığın fiziksel-sözel, aktif-pasif saldırganlık gibi boyutlarının da olduğu görülmektedir.

Saldırganlık, sergilenen davranış şekline göre doğrudan ve dolaylı saldırganlık olmak üzere iki grupta incelenmektedir:

Doğrudan saldırganlık: Bireye doğrudan fiziksel ve sözel olarak zarar vermeyi amaçlayan, yüz yüze gerçekleşen saldırganlık türüdür. Vurma, tekmeleme, küfür etme, yaralama gibi davranışlar doğrudan saldırganlık davranışına birer örnektir (Gülay, 2008).

Dolaylı saldırganlık: Bireyi psikolojik olarak zedelemeyi amaçlayan saldırganlık türüdür. Dedikodu yayma, isim takma, kötüleme, tehdit etme, alay etme, dışlama gibi davranışlar ise dolaylı saldırganlık davranışına birer örnektir (Gülay, 2008).

Saldırganlık, altında yatan sebeplere göre amaca yönelik ve tepkisel saldırganlık olmak üzere iki grupta incelenmektedir:

Amaca yönelik saldırganlık: Bir hedefe ulaşabilmek için, bilerek, organize, soğukkanlı şekilde yapılabilen, baskı, şiddet ve zorbalık davranışları içeren saldırganlık türüdür (Gülay, 2008).

Tepkisel saldırganlık: Bireyin kışkırtma veya tehdit durumuyla karşılaştığında, kendini savunma amacıyla kullandığı saldırganlık türüdür (Gülay, 2008).

Saldırganlık, amacına göre de araçsal ve düşmanca saldırganlık olarak iki grupta incelenmektedir:

Araçsal saldırganlık: Bireyin karşısındakine zarar verme amacı gütmeyen, kendini korumak maksadıyla gösterdiği davranışlar araçsal saldırganlık olarak nitelendirilir (Derwent, 2007). Örneğin, bireyin evine hırsız girmesi nedeniyle hırsızın etkisiz hale getirebilmek adına hırsızın kafasına bir nesne ile vurması, hırsıza zarar vermeyi amaçlasa bile, esasında başka bir amaç için araçsal olarak kullanılmıştır (Kağıtçıbaşı, 2008).

Düşmanca saldırganlık: Bireye yönelik açıkça zorbalıkta bulunmadır (Gülay, 2008). Düşmanca saldırganlıkta bireye zarar vermek, başlı başına bireyin amacıdır (Kağıtçıbaşı, 2008).

Megargee ve Hokanson (1970) saldırganlığı, fiziksel-sözel, aktif-pasif saldırganlık olmak üzere dört grupta incelemişlerdir. Buna göre fiziksel saldırganlık bireyin herhangi bir silahla karşısındaki kişiye saldırması olarak tanımlanırken; sözel saldırganlık bireyin başkalarına karşı sözlü olarak zarar verici uyarılar göndermesidir. Aktif saldırganlık, bireyin hedefe yönelik, bilerek, kasıtlı şekilde zarar verici bir davranış sergilemesi olarak tanımlanırken; pasif saldırganlık, bireyin ulaşmak istediği hedefin engellenmesidir (Akt. Kılıçarslan, 2009).

2.5.3. Saldırganlık İle İlgili Kuramsal Açıklamalar

Saldırganlık davranışını konu alan çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu yaklaşımlar, içgüdü, biyolojik, sosyal öğrenme ve engellenme-saldırganlık kuramı olarak dört farklı bakış açısıyla açıklanmaktadır. Bu bölümde saldırganlık ile ilgili temel kuramlara yer verilmiştir.

2.5.3.1. İçgüdü Kuramı

İçgüdü Kuramı, Freud'un Psikanalitik Yaklaşımı ve Lorenz'in Etiyolojik Yaklaşımını içerir.

Psikanalitik Kuram

Psikanalitik bakış açısının en önemli savunucusu olan Freud'a göre saldırganlık, bireyin öze dönük zarar verici eylemlerinin, çevresindeki nesnelere çevrilmesidir (Geçtan, 1988). Saldırganlığı içgüdüsel bir davranış olarak tanımlayan Freud, saldırganlığın aynı zamanda doğuştan geldiğini, öğrenme ile değişmediğini,

tüm canlılarda ortak olduğunu ve cinsel içgüdüye bağlı olduğunu savunmuştur (Köknel, 1996).

Psikanalitik yaklaşıma göre, bireyde saldırganlık içgüdüğü veya dürtüsü doğuştan itibaren bulunmaktadır. Bu yaklaşıma göre birey, kendisini susuz kalmış, acıkmış veya cinsel açıdan uyarılmış hissedebildiği gibi, saldırgan olarak da hissedebilir (Freedman ve ark., 2003).

Etiyolojik Kuram

Etiyolojik kuram da psikanalitik kuram gibi, saldırganlık davranışının özünde saldırgan içgüdülerin olduğu görüşünü benimser ancak, saldırganlık davranışının çevreden gelen uyarıcılarla başladığı yönündeki görüşüyle Psikanalitik kuramdan ayrışır (Lorenz, 1976; Akt. Şahin, 2011).

Etiyolojik Kuram'ın öncüsü olan Lorenz, saldırganlık davranışını hayvan ve insan davranışlarını karşılaştırarak inceleme yoluna giderek, saldırganlığı evrim ilkeleri ile açıklamıştır (Hogg ve Vaughan, 2007). Kuram, hayvanların yaşam sahalarını tehdit olarak algıladıklarında saldırganca davrandıklarını belirtmektedir. Benzer şekilde insanlar da hayvanlar gibi saldırganlık içgüdüğü ile hareket etmektedir. Saldırganlığın içgüdüsel bir ihtiyaç olduğunu ve alışılmış hedefin uzaklaştırılması durumunda bu ihtiyacın, bireyi veya hayvanı hazır bulduğu hedefe saldırmaya yönelttiğini savunan Lorenz, insanların saldırganca davranışlarının sebeplerini açıklamada yeterli olamadığı için eleştirilmiştir (Nair, 2014).

2.5.3.2. Biyolojik Kuram

Biyolojik kuram, yerleşim, doğal kaynaklar, iklim gibi coğrafi etkenlerin saldırganlık davranışı üzerinde önemli bir faktör olduğunu ve bu gibi çevresel faktörlerin insanların suç işleme şekillerini ve davranışlarını etkilediğini savunur. Aynı zamanda, yanlış beslenme alışkanlıklarının da bireyde davranış bozukluğuna ve ilerde suça yönelmeye sebep olabileceğini belirtir (Erol, 2006; Akt. Taner-Derman, 2011).

Biyolojik kurama göre, organizmanın işleyişindeki bazı bozulmalar, merkezi sinir sisteminin ve beynin belirli bölgeleri ile beyindeki bazı maddeler saldırganlık davranışına sebep olabilmektedir (Savrun, 2000; Omay, 2008).

Literatür incelendiğinde biyolojik kuramda, bireyin saldırganlık davranışının arkasında yer alan biyolojik faktörler açıklanmaya çalışılmıştır ancak çevrenin, bireyin davranışı üzerindeki etkisi kabul edilmekle birlikte, bireyin sosyal, bilişsel ve duyuşsal yönü göz ardı edildiği için bu kuram, saldırganlık davranışının sebeplerini açıklamada yetersiz kaldığı için eleştirilmiştir (Nair, 2014).

2.5.3.3. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramının öncüsü olan Albert Bandura, saldırganlık davranışını model alma kavramıyla açıklamıştır. Bandura (1971)'e göre saldırganlık, toplumsallaşma sonucunda ortaya çıkan, öğrenilebilen bir davranıştır. Bu kurama göre, kişiyi saldırganlığa sevk eden sebepler içsel değil; dışsal ve çevresel olarak öğrenilen davranışlardır.

Çocuk doğduğu andan itibaren anne ve babası, gösterdikleri olumlu veya olumsuz davranışlarla çocuğa rol model olurlar. Ebeveynlerinin hareketlerini gözlemleyen çocuk, anne ve babasının ne tür davranışlara saldırgan tepkiler verdiklerini izleyerek öğrenir ve kendi hareketlerini de buna göre düzenler (Tuzgöl, 1998). Küçük yaşlardan itibaren şiddet ve saldırganlığı model alan çocuklar, saldırganlık davranışını genellikle yaşam boyu devam ettirirler (Doğan, 2005).

Bandura, çocukların sergilediği davranışlarda televizyon, film, medya gibi sembolik unsurların çok önemli bir yeri olduğunu savunmuş, bu unsurların, saldırganlık davranışını arttırabileceğini vurgulamıştır. Bandura aynı zamanda, saldırganlık davranışının gürültü ve sıcaklık, strese neden olan kalabalık, yaşamda karşılaşılan, doğrudan maruz kalınan ve saldırganlık tutumu içeren modeller gibi çeşitli koşullar tarafından da artabileceğini belirtmiştir (Öz, 2007).

2.5.3.4. Engellenme-Saldırganlık Kuramı

Saldırganlığın engelleme neticesinde ortaya çıktığı görüşünü savunan Engellenme-Saldırganlık Kuramı, Dollard ve ark. (1939) tarafından ortaya atılmıştır. Dollard ve ark. (1939), engellenmenin her durumda saldırganlığa neden olduğunu savunurken; Berkowitz (1989) engellenmenin her zaman saldırganlıkla sonuçlanmayacağı görüşünü savunmuştur (Akt. Hasta ve Güler, 2013).

Üç temel varsayım üzerine inşa edilen engellenme-saldırganlık kuramından birincisi, bütün engellenmelerin saldırganlığa neden olacağı; ikincisi, bütün saldırganlık davranışlarının engellenmeler sonucunda olduğu; üçüncüsü ise engellenme neticesinde ortaya çıkan stres ve gerginliğin, saldırganlık yoluyla azalabileceği görüşüdür. Bu teorilere göre, her engellenme neticesinde saldırganlık dürtüsü oluşur. Saldırganlığın toplumsal olarak onaylanmadığı ya da engellenme kaynağının erişilemez olduğu durumlarda da saldırganlık bireyin kendisine yöneltilir ya da bastırılabilir. Böylece saldırganlık eylemi, yön değiştirerek nihai hedefine değil; diğer hedeflere yöneltilir. Sonucunda da stres ve gerginlik azaltılmış olur (Kurtyılmaz, 2005).

2.5.4. Saldırganlığı Etkileyen Faktörler

Saldırganlık, cinsiyet, sınıf düzeyi, sosyoekonomik düzey, kültürel çevre, aile, okul, medya gibi çeşitli faktörlerden etkilenir. Bu bölümde saldırganlığı etkileyen faktörler detaylı şekilde incelenmiştir.

2.5.4.1. Cinsiyet

Farklı yaş grupları ve kültürler üzerinde yapılan çalışmalar, cinsiyetin saldırganlık üzerinde önemli bir etken olduğunu kanıtlamıştır (Tok, 2001). Yapılan araştırmalar, erkeklerin saldırganlık düzeyinin, kızların saldırganlık düzeyinden daha fazla olduğunu göstermiştir (Tuzgöl, 1998; Öz, 2007; Zengin, 2008; İzmir-Karaduman, 2012; Yelpaze, 2012; Sezer, Kolaç ve Erol, 2013; Nair, 2014; Er, 2014; Çınar, 2016; Avcı, 2017).

2.5.4.2. Sınıf Düzeyi

Sınıf düzeyi de saldırganlığı etkileyen faktörler arasındadır. Yapılan araştırmalarda, saldırganlık ile sınıf düzeyi arasında istatistiksel olarak pozitif yönlü ilişkiler olduğu; bireyin, sınıf düzeyi büyüdükçe saldırganlık düzeyinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Zengin, 2008; İzmir-Karaduman, 2012).

2.5.4.3. Sosyoekonomik Düzey ve Kültürel Çevre

Sosyoekonomik düzey ve kültürel ortam bireyin saldırgan davranışlar göstermesine sebep olabilmektedir. Yapılan araştırmalar, saldırganlık ile sosyoekonomik düzey arasında anlamlı ilişkiler bulunduğunu göstermektedir

(Hatunoğlu, 1994). Eğitimsel ve ekonomik açıdan yoksul aile ortamında yetişen bireyler, zengin ve eğitilmiş aile ortamında yetişen bireylere göre daha fazla saldırganlık eğilimi göstermektedir. Aynı zamanda, ailenin sosyoekonomik ve kültürel düzeyi, aile üyelerinin ruh sağlığını, dolayısıyla ebeveynlerin çocuklarına gösterdikleri tutum ve davranışları da etkilemektedir (Başar, 1996).

2.5.4.4. Aile

Bireyin yetiştiği aile çevresinin genişliği, ailenin sosyoekonomik ve kültürel düzeyi, bireyin sosyal becerilerini, dolayısıyla sosyal ve duygusal gelişimini etkilemektedir (Deniz, 2003). Ebeveyn-çocuk arasındaki sevgi dolu ve güvenli ilişki, çocuğun sosyo-duygusal gelişimine, özgüvenine, stresle baş edebilme yeteneğine olumlu yönde katkı sunmaktadır (Chapman, 2003). Buna karşılık, sevgi ve saygının yetersiz olduğu, şiddete başvuran aile ortamında yetişen çocukların ebeveynleriyle sağlıklı ilişkiler kurması sonucunda, saldırgan davranışlar gösterdiği, çekingen, umutsuz ve pasif kişilik geliştirdiği bilinmektedir (Ağaoğlu ve Terzi, 2008).

Anne babanın çocuğuna karşı gösterdiği tutarsız ve hatalı tutumlar da çocuğun davranış biçimini etkileyen önemli faktörler arasındadır. Ebeveynin çocuğa aşırı bağıllığı veya aşırı korumacı tavrı, çocuğun öz kontrolünün zayıflaması sonucunda saldırganlık davranışları geliştirmesine sebep olmaktadır (Yılmaz, 2008). Çocuğun davranışlarını olumsuz etkileyen diğer bir tutum da ebeveynin gösterdiği aşırı baskıcı ve otoriter tutumdur. Bu tutuma göre, sıklıkla ağır ceza yöntemlerine başvuran ve çocuklarını tehdit eden ebeveynlerin çocukları, ilerleyen zamanlarda daha fazla saldırganlık eğilimi göstermektedir (Saygılı, 2006). Aynı zamanda aile üyelerinden herhangi birinin kaybı, boşanma ya da terk etme gibi durumlardan ötürü aileden ayrılması, bireyin sosyalleşme sürecini olumsuz yönde etkileyerek, bireyin bağımlılık, inatçılık veya saldırganlık gibi davranışlar sergilemesine sebep olabilmektedir (Dizman ve Gürsoy, 2005).

2.5.4.5. Okul

Okulda yaşanan olumsuz duygu, düşünce ve deneyimler çocukların saldırganlık davranışları göstermesine sebep olabilmektedir. Okula olan aidiyetin yetersiz olması, okul iklimi, akran ve çete baskısı, akademik başarısızlık, zedeleyici etiketlenmeler gibi etkenler çocukların değişik arayışlarda bulunmasına sebep

olmaktadır. Ayrıca, öğretmen tarafından duygu ve düşüncelerinin önemsenmediğini hisseden öğrenci de kendisini fark ettirebilmek adına uygun olmayan davranışlara yönelebilmektedir (Omay, 2008).

Bireyin gösterdiği akademik başarı, saldırganlık davranışına karşı koruyucu faktörler arasında bulunmaktadır. Yapılan araştırmalar, akademik yetkinlik inancı düşük olan bireylerin saldırganlık eğilimlerinin, akademik yetkinlik inancı yüksek olan bireylere göre daha fazla olduğunu göstermiştir (Gündüz ve Çelikkaleli, 2009).

2.5.4.6. Medya

Medya, bireyin saldırganlık davranışını artıran en önemli faktörlerden biridir. Bandura, bireylerin gösterdiği tutum ve davranışlarda medyanın özellikle de televizyon, film gibi sembolik unsurların çok önemli bir yeri olduğunu savunmuş, bu unsurların, bireyler üzerinde saldırganlık davranışını arttırabileceğini vurgulamıştır (Öz, 2007).

Albert Bandura'nın sosyal öğrenmenin etkisini ortaya koyan ünlü Bobo Doll deneyi saldırganlık davranışında medya gibi unsurların etkisinin gözlemlendiği önemli çalışmalardan biridir. Bu deneyde, çocuklar üç farklı gruba ayrılmışlardır. Birinci gruptaki çocuklara, içi doldurulmuş oyuncığa karşı saldırganlık davranışı gösteren çocukların yer aldığı film izlettirilmiştir, ikinci gruptaki çocuklara, oyuncığa karşı saldırganlık gösteren yetişkinlerin filmi izlettirilmiştir, üçüncü gruptaki çocuklara ise saldırganlık davranışı içermeyen bir film izlettirilmiştir. Filmin ardından çocuklar, oyuncak (Bobo Doll) ile aynı oda içerisine bırakılarak, davranışları gözlemlenmiştir. Saldırganlık davranışları içeren filmi izleyen çocukların, filmdekine benzer şekilde oyuncığa tekme atma, vurma gibi saldırganlık davranışlarında buldukları gözlemlenmiştir (Bandura ve ark., 1961).

2.6. SALDIRGANLIK İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde sırasıyla saldırganlık ile ilgili yurt dışı ve yurt içinde yapılmış olan araştırmalar ele alınmıştır.

2.6.1. Saldırganlık ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Bazı Araştırmalar

Lefkowitz ve ark. (1977) tarafından, yaşları 8 ile 19 arasında değişen bireyler üzerinde yapılan araştırmada, saldırganlık ve sosyoekonomik düzey arasında

istatistiksel olarak ters yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya göre, sosyoekonomik düzeyi düşük olan çocukların saldırganlık eğilimlerinin daha yüksek, sosyoekonomik düzeyi yüksek olan çocukların ise saldırganlık eğilimlerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Kaukiainen ve ark. (1999) tarafından, yaşları 10 ile 14 arasında değişen 526 öğrenci ile yapılan çalışma sonucunda, öğrencilerin sosyal zeka düzeyleri ile dolaylı saldırganlık ve empati puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunurken; sosyal zeka ve doğrudan fiziksel-sözel saldırganlık arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Çocukların empati düzeyleri ile bütün saldırganlık çeşitleri arasında ise ters yönlü, anlamlı bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

McWhirter (1999) tarafından ergenler üzerinde yapılan çalışmada, aile ortamında şiddet gören bireylerin saldırganlık eğilimlerinin, diğerlerine göre daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Strayer ve William (2004) tarafından 24 çocuk üzerinde yapılan, empatinin saldırganlık ile ilişkisinin oyun ortamında izlendiği çalışmada, çocukların oyun esnasında çekilen görüntülerindeki özgeci davranışları ile sözel, fiziksel saldırganlık davranışları incelenerek bazı bulgular elde edilmiştir. Buna göre, empati ile saldırganlık ve öfke arasında istatistiksel olarak ters yönlü anlamlı bir ilişki bulunurken; özgeci davranışla empati arasında istatistiksel açıdan aynı yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Giles ve Heyman (2005) tarafından 41 ergen üzerinde yapılan, ergenlerin cinsiyetlerine göre saldırganlık düzeylerinin incelendiği araştırma sonucunda, kız öğrencilerin saldırganlık puanlarının, erkek öğrencilerin saldırganlık puanlarından daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

2.6.2. Saldırganlık ile İlgili Yurt İçinde Yapılan Bazı Araştırmalar

Hatunoğlu (1994) tarafından 328 lise son sınıf öğrencisinin, algıladıkları ebeveyn tutumları ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, ebeveyn tutumları ile öğrencilerin saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre otoriter tutumu benimseyen aile ortamında büyüyen çocukların, ilgisiz ve demokratik aile ortamında büyüyen çocuklara göre saldırganlık

eğilimlerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Araştırmanın diğer bir değişkeni olan cinsiyet ve saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken; ailenin sosyoekonomik düzeyinin birey saldırganlığını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Tuzgöl (1998) tarafından 465 lise öğrencisi üzerinde yapılan, ebeveyn tutumları farklı olan ergenlerin, bazı değişkenlere göre saldırganlık düzeylerinin incelendiği araştırmasında, ergenlerin saldırganlık düzeylerinin okul türü, cinsiyet, ailenin sosyoekonomik durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunurken; ebeveynlerin öğrenim düzeyi ve öğrencilerin yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur.

Öz (2007) tarafından yapılan ilköğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelendiği çalışmada öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin, cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı; yaş, sınıf düzeyi, ailenin gelir durumu, algılanan ebeveyn tutumu, anne ve babanın eğitim durumuna göre ise istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Yavuz'un (2007), son çocukluk dönemindeki 507 öğrencinin saldırganlık düzeylerini bazı değişkenler açısından incelediği çalışmasında, öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin, yaş, cinsiyet, baba eğitim düzeyi, ailenin gelir seviyesine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği ancak anne eğitim düzeyi, kardeş sayısı, annenin çalışma durumu ve doğum sırasına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Zengin (2008) tarafından, yaşları 15-18 arasında değişen 525 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı ve kızların erkeklere oranla daha az saldırgan olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada ayrıca, ergenlerin yaşı arttıkça daha çok saldırganlık eğilimi gösterdiği saptanmıştır.

Taner-Derman (2011) tarafından yaşları 10 ile 11 arasında değişen ilköğretim öğrencilerine uygulanan empati eğitim programında öğrencilerin mevcut saldırganlık düzeylerini azaltmak amaçlanmıştır. Yapılan çalışma sonucunda öğrencilerin saldırganlık ve empati düzeyleri arasında istatistiksel olarak ters yönlü anlamlı bir

ilişki olduğu aynı zamanda eğitim programının öğrencilerde gözlenen mevcut saldırganlığı azalttığı bulunmuştur. Çalışmada ayrıca, yaşın artmasına bağlı olarak, saldırganlık düzeyinin arttığı tespit edilirken; ailenin gelir düzeyi ve saldırganlık arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunamamıştır.

İzmir-Karaduman (2012) tarafından sosyoekonomik olarak üç farklı bölgede yaşayan 262 ilköğretim öğrencisi üzerinde yapılan araştırma sonucunda, saldırganlığın yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü, babanın tutumu ve algılanan akademik başarı değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı ancak anne babanın eğitim düzeyi, kardeş sayısı ve sosyoekonomik düzey değişkenlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Kayan (2012) tarafından 750 ilköğretim öğrencisi ile yapılan saldırganlık davranışının ebeveyn tutumları açısından incelendiği çalışmada elde edilen bulgulara göre, demokratik ebeveyn tutumu ile saldırganlık düzeyi arasında istatistiksel olarak negatif yönlü; koruyucu ve otoriter ebeveyn tutumu ile saldırganlık düzeyi arasında istatistiksel olarak pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çalışmada ayrıca, ebeveyn tutumlarının saldırganlığın önemli yordayıcısı olduğu ve saldırganlığın anne-baba öğrenim düzeyi ve ailenin birliktelik durumuna göre istatistiksel açıdan farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Er (2014) tarafından, 542 ergen ile yapılan reaktif-proaktif saldırganlığın empati ve ebeveynlerin tutumları ile olan ilişkisinin incelendiği çalışmada, erkeklerin kızlara göre saldırganlık eğiliminin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Çalışmada ayrıca, otoriter anne baba tutumunu benimseyen ebeveynlerin çocuklarının saldırganlık eğiliminin, diğer ebeveynlik stillerini benimseyen bireylerin çocuklarına oranla, daha fazla olduğu saptanmıştır.

Nair (2014) tarafından, 461 lise öğrencisi üzerinde yapılan, saldırganlığın çeşitli değişkenler açısından incelendiği çalışmada, ergenlerin saldırganlık düzeyinin yaş, cinsiyet, ebeveyn tutumu, ebeveynlerin öğrenim düzeyi, algılanan akademik başarı, akran ilişkileri ve kişilik özelliklerine göre farklılaştığı ancak, sınıf ve okul türüne göre istatistiksel olarak farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Çankaya (2014) tarafından, 629 ilkokul öğrencisi ile yapılan ve çocukların oynadıkları oyunlar ile saldırganlık ve empati düzeylerinin incelendiği araştırmada, saldırganlık ve empati puanları arasında istatistiksel açıdan ters yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanmış ve çocukların empati beceri düzeyi yükseldikçe, saldırganlık seviyesinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kongur (2015) tarafından, 159 ilköğretim öğrencisi üzerinde yapılan araştırmaya göre, öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin cinsiyet, kardeş sayısı, sınıf ve gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır.

Çınar (2016) tarafından, 200 ilkokul öğrencisi ile yapılan araştırma sonucunda, otoriter anne baba tutumu ile yetişen çocukların saldırganlık seviyesinin demokratik tutum ile yetişen çocuklara göre daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Çalışmada ayrıca, erkeklerin kızlara oranla saldırganlık eğiliminin fazla olduğu bulunurken; anne babanın öğrenim düzeyi ile çocukların saldırganlık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

BÖLÜM III: YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu çalışma ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin, algıladıkları anne baba tutumları ile sosyal beceri ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen ilişkisel tarama modelinde bir araştırmadır. İlişkisel tarama, iki veya ikiden fazla değişken arasında, birlikte değişim olup olmadığını ve/veya bu değişimin derecesini belirlemek amacıyla yapılan araştırma modelidir (Karasar, 2003).

3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Bu araştırmanın evrenini, 2018-2019 eğitim öğretim yılında, Ankara ili Yenimahalle ilçesinde yer alan, Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki devlet okullarında öğrenim gören, ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise, Ankara ili Yenimahalle ilçesinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı dört devlet ilköğretim okulu içerisinden elverişli örneklem methodology ile seçilen, 5. ve 6. sınıfta öğrenim gören, 650 öğrenci oluşturmaktadır. Ancak uç birim olduğu, ölçekleri doldururken maddeleri eksik bıraktığı veya sıralı işaretleme yaptığı tespit edilen öğrencilerin verilerinin araştırmadan çıkarılması sonucunda araştırmanın örneklemini 582 öğrenciden oluşmuştur.

Ölçek uygulamaları, Millî Eğitim Bakanlığı'ndan gerekli izinler alındıktan sonra (EK-5), ilgili okul müdürlerinin uygun gördüğü saatlerde, rehberlik öğretmenlerinin yardımıyla araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiş ve uygulama, her sınıf için yaklaşık 30-35 dakika sürmüştür.

Örnekleme ait demografik dağılımı gösteren frekans, yüzde bilgileri Tablo 3.1'de gösterilmiştir.

Tablo 3. 1: Örneklemin Demografik Dağılım Tablosu

Değişkenler	Grup	f	%	Geçerli %	Toplam %
Cinsiyet	Kız	320	55,0	55,0	55,0
	Erkek	262	45,0	45,0	100,0
	Toplam	582	100,0	100,0	
Sınıf	5.sınıf	256	44,0	44,0	44,0
	6.sınıf	326	56,0	56,0	100,0
	Toplam	582	100,0	100,0	
Kardeş Sayısı	0	88	15,1	15,1	15,1
	1-2	426	73,2	73,2	88,3
	3 ve üzeri	68	11,7	11,7	100,0
	Toplam	582	100,0	100,0	
Aile Gelir Düzeyi	Düşük	9	1,5	1,5	1,5
	Orta altı	26	4,5	4,5	6,0
	Orta	324	55,7	55,7	61,7
	Orta üstü	166	28,5	28,5	90,2
	Yüksek	57	9,8	9,8	100,0
	Toplam	582	100,0	100,0	
Birliktelik Durumu	Birlikte yaşıyorlar	517	88,8	88,8	88,8
	Ayrı yaşıyorlar	65	11,2	11,2	100,0
	Toplam	582	100,0	100,0	
Anne Eğitim Düzeyi	İlkokul mezunu ve altı	72	12,4	12,4	12,4
	Ortaokul mezunu	63	10,8	10,8	23,2
	Lise mezunu	237	40,7	40,7	63,9
	Lisans mezunu ve üstü	210	36,1	36,1	100,0
	Toplam	582	100,0	100,0	
Baba Eğitim Düzeyi	İlkokul mezunu ve altı	39	6,7	6,7	6,7
	Ortaokul mezunu	63	10,8	10,8	17,5
	Lise mezunu	217	37,3	37,3	54,8
	Lisans mezunu ve üstü	263	45,2	45,2	100,0
	Toplam	582	100,0	100,0	

Katılımcıların % 55'i kız, % 45'i ise erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrencilerden % 44'ü 5. sınıf, % 56'sı ise 6. sınıftır. Katılımcıların %15,1'inin sıfır, % 73,2'sinin bir veya iki, % 11,7'sinin ise üç ve üzeri sayıda kardeşi bulunmaktadır. Aile gelir düzeylerine göre incelendiğinde, katılımcıların % 1,5'inin düşük, % 4,5'inin orta altı, % 55,7'sinin orta, % 28,5'inin orta üstü ve % 9,8'inin ise yüksek gelir grubunda olduğu bulunmuştur. Katılımcıların % 88,8'inin anne babası birlikte yaşarken; % 11,2'sinin anne babası ayrı yaşamaktadır. Anne öğrenim düzeyine göre, öğrencilerin % 12,4'ünün annesi ilkököl mezunu ve altı, % 10,8'inin annesi ortaokul,

% 40,7'sinin annesi lise, % 36,1'nin annesi lisans mezunu ve üstüdür. Baba öğrenim düzeyine göre ise öğrencilerin % 6,7'sinin babası ilkokul mezunu ve altı, % 10,8'inin babası ortaokul, % 37,3'ünün babası lise, % 45,2'sinin babası lisans mezunu ve üstüdür.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmaya katılan ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin demografik bilgilerine ilişkin verilere erişmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu”, anne baba tutumlarına ilişkin algılarını belirlemek amacıyla Lamborn ve ark. (1991) tarafından geliştirilen, Yılmaz (2000) tarafından Türkçe'ye uyarlanan “Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)”, sosyal beceri düzeylerini belirlemek amacıyla Kocayörük (2000) tarafından geliştirilen “Sosyal Beceri Ölçeği”, saldırganlık düzeylerini belirlemek amacıyla ise Şahin (2004) tarafından geliştirilen “Saldırganlık Ölçeği” kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Çalışmaya katılan çocuklarla ilgili bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan form, çocukların cinsiyeti, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, gelir düzeyi, anne babanın birliktelik durumu ve eğitim düzeyi gibi demografik bilgileri içeren sorulardan oluşmaktadır. (EK-1)

3.3.2. Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)

Lamborn ve ark. (1991) tarafından geliştirilen “Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)”, Yılmaz (2000) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. 26 maddeden oluşan ölçek, kabul/ilgi, psikolojik özerklik ve kontrol/denetleme olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin kabul/ilgi alt boyutunda 9, psikolojik özerklik alt boyutunda 9, kontrol/denetleme alt boyutunda ise 8 madde yer almaktadır. Kabul/ilgi alt boyutu, çocukların ebeveynlerini ne ölçüde katılımcı, ilgili ve sevecen olarak algıladıklarını; psikolojik özerklik alt boyutu ebeveynlerin demokratik tutumu ne ölçüde sergilediği ve çocuğun bireyselliğini ifadeye ne ölçüde cesaretlendirdiğini, kontrol/denetleme alt boyutu ise çocukların ebeveynlerini ne ölçüde kontrolcü ve denetleyici olarak algıladıklarını göstermektedir. Kabul/ilgi ve psikolojik özerklik alt boyutlarında 4 dereceli Likert tipi olan ölçek, kontrol/denetleme alt boyutunda ilk iki maddesi 7 dereceli, diğer maddeler ise 3 dereceli Likert tipi ölçek olacak şekilde

hazırlanmıştır. Ölçme aracının 19. maddeye kadar olan tek sayılı 9 maddesi (1, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17) kabul/ilgi alt boyutunu oluşturmakta ve aynı şekilde puanlanmaktadır. Çift sayılı 9 maddesi (2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18) ise psikolojik özerklik alt boyutunu oluşturmakta ve ters şekilde puanlanmaktadır. Ölçekte sadece 12. madde düz şekilde puanlanmaktadır. Ölçeğin son 8 maddesi (19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26) de kontrol/denetleme alt boyutunu oluşturmakta ve 19. ve 20. sorular “İstedğim saate kadar” seçeneği için 1; “Hayır” seçeneği için 7 puan olmak üzere 1-7 arasında puanlanmaktadır. 21-23 arasındaki maddeler, “Hiç çaba göstermez” seçeneği için 1, “Çok çaba gösterir” seçeneği için 3 puan olmak üzere 1-3 arasında puanlanmaktadır. 24-26 arasındaki maddeler ise “Bilgileri yoktur” seçeneği için 1, “Çok bilgileri vardır” seçeneği için 3 puan olmak üzere 1-3 arasında puanlanmaktadır. Ölçekten iki farklı şekilde ölçüm yapılmaktadır. Katılımcıların alt boyutlara (kabul/ilgi, psikolojik özerklik, kontrol/denetleme) verdikleri yanıtlar doğrultusunda demokratikliğin farklı düzeylerinin karakterize edilerek ölçüldüğü birinci yolda, üç alt boyuttan ortancanın altında puan alan katılımcılar ebeveynlerini “demokratik tutumda olmayan” olarak algılamakta ve 0 puan almaktadırlar. Ortancanın üzerinde puan alan katılımcılar ise, ebeveynlerini “demokratik” olarak algılamakta ve 3 puan almaktadırlar. Herhangi iki alt boyuttan ortancanın üzerinde puan alan katılımcılar ebeveynlerini “bir ölçüde demokratik” olarak algılamakta ve 2 puan almaktadırlar. Yalnızca bir alt boyuttan ortancanın üzerinde puan alan katılımcılar ise, ebeveynlerini “bir ölçüde demokratik tutumda olmayan” olarak algılamakta ve 1 puan almaktadırlar. İkinci yolda ise, ölçekte kontrol/denetleme ve kabul/ilgi boyutlarının kesişiminden dört farklı anne baba tutumu ortaya çıkmaktadır. Buna göre, kontrol/denetleme ve kabul/ilgi boyutunda ortancanın üzerinde puan alan katılımcılar ebeveynlerini “demokratik” olarak algılamakta, ortancanın altında puan alan katılımcılar ebeveynlerini “izin verici-ihmal-kâr” olarak algılamaktadır. Kontrol/denetleme boyutunda ortancanın üzerinde ve kabul/ilgi boyutunda ortancanın altında puan alan katılımcılar ebeveynlerini “otoriter” olarak algılamakta; kontrol/denetleme boyutunda ortancanın altında ve kabul/ilgi boyutunda ortancanın üzerinde puan alan katılımcılar ebeveynlerini “izin verici-müşahakâr” olarak algılamaktadır. Ölçeğin cronbach alfa iç tutarlık katsayıları sırasıyla; kabul/ilgi alt ölçeği için .74 ve .60, psikolojik özerklik alt ölçeği için .79 ve .67; kontrol/denetleme alt ölçeği için ise .93 ve .75 olarak bulunmuştur. Bu araştırma için ise cronbach alfa değerleri sırasıyla; kabul/ilgi alt boyutu için .72, psikolojik özerklik alt boyutu için

.76, kontrol/denetleme alt boyutu için .74 olarak hesaplanmıştır. Yapılan analizler, Anne Baba Tutumları Ölçeği'nin 10-11 yaş düzeyindeki bireylerin, ebeveynlerinden algıladıkları kabul/ilgi, psikolojik özerklik ve kontrol/denetleme davranışlarını tanımlamada kullanılabilir geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermiştir (Yılmaz, 2000). (EK-2)

3.3.3. Sosyal Beceri Ölçeği

Kocayörük (2000) tarafından geliştirilen Sosyal Beceri Ölçeği 20 maddeden oluşmaktadır (EK-3). 4'lü Likert tipinde olan ölçek, "Hiç", "Bazen", "Genelde" ve "Tamamen" şıklarına paralel olarak sırasıyla 1'den 4'e kadar derecelendirilmektedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 80 iken, en düşük puan ise 20'dir. Ölçekten düşük puan alınması çocuğun sosyal beceri düzeyinin yeterli olmadığını belirtirken; yüksek puan alınması, çocuğun sosyal beceri düzeyinin yeterli olduğunu göstermektedir. Ölçeğin güvenilirliğinin tespiti için yapılan analiz sonucunda ölçeğin, cronbach alpha iç tutarlık katsayısı .75 olarak bulunmuştur. Bu çalışma için ise ölçeğin cronbach alfa değeri .84 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar, Sosyal Beceri Ölçeği'nin ilköğretim II. kademedeki bireylerin sosyal beceri düzeylerini belirlemede kullanılabilir geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermiştir (Kocayörük, 2000).

3.3.4. Saldırganlık Ölçeği

Sosyal Öğrenme ve Bilişsel Kurama dayanan Saldırganlık Ölçeği, Şahin (2004) tarafından geliştirilmiş bir ölçek olup; toplamda 18 maddeden oluşmaktadır. Üçlü dereceleme ölçeği şeklinde düzenlenen ölçeğin toplam puanı, "Hep Yaparım" a üç, "Ara Sıra Yaparım" a iki, "Hiç Yapmam" a bir puan verilerek hesaplanmaktadır. Ölçekten alınan toplam puan, saldırganlık puanını göstermektedir. Ölçekteki 5,7,10,15,17. maddeler nötr maddeler olarak kabul edilmiş ve hesaplama katılmamıştır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 13 iken, en yüksek puan ise 39 olarak belirlenmiştir. Saldırganlık Ölçeği'nin kesim noktası grup averajının bir standart sapma üstü olup, bu değer üzerinde puana sahip olan bireyler saldırgan olarak tanımlanmaktadır. Ölçeğin cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .77 iken, kararlılık düzeyi ise .71 ($p < .01$) olarak saptanmıştır. Bu araştırma için ise ölçeğin cronbach alfa değeri .79 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini tespit etmek üzere yapılan faktör analizi sonucunda bulunan faktör yükleri ise .33 ile .69 arasında

değişmektedir. Ölçeğin kapsam geçerliği belirlenirken ise maddelerin toplam korelasyon katsayıları incelenmiş ve bu değerlerin .33 ile .65 arasında değiştiği bulunmuştur. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik düzeyinden elde edilen puanlar, Saldırganlık Ölçeği'nin 10-11 yaş grubundaki bireyler için kullanılabileceğini göstermektedir (Şahin, 2004). (EK-4)

3.4. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Veri analizinden önce, verilerin normal dağılım gösterip göstermediği test edilmiştir. Verilerin normalliği Box-Plot, Z Skor Standartizasyonu, normallik testleri (Kolmogorov-Smirnov) ve çarpıklık-basıklık değerlerine bakılarak yapılmıştır. Ölçeklere ve ölçeklerin alt boyutlarına ilişkin çarpıklık basıklık değerleri Tablo 3.2'de gösterilmiştir.

Tablo 3. 2: Ölçeklere ve Ölçeklerin Alt Boyutlarına İlişkin Çarpıklık Basıklık Değerleri Tablosu

Puan Türü	N		Çarpıklık		Basıklık	
	Sayı	Değer	Sh.	Değer	Sh.	
ABT Kabul/İlgi	582	-,401	,101	-,269	,202	
ABT Psikolojik Özerklik	582	-,193	,101	-,388	,202	
ABT Kontrol/Denetleme	582	-,423	,101	,386	,202	
Sosyal Beceri	582	-,334	,101	-,493	,202	
Saldırganlık	582	,801	,101	,703	,202	
Anne Baba Tutum	582	-,416	,101	-,090	,202	
Toplam	582					

Tablo 3.2'ye göre, ölçeğin tüm alt boyutları ve toplam puanlarında elde edilen çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1 ile +1 arasında oldukları ve puanların normal dağılım gösterdikleri görülmektedir.

Regresyon modeli öncesinde Mahalanobis uzaklığı göz önüne alınarak uçbirim özellikteki katılımcılar araştırmadan çıkarılmıştır. Bu testlere göre, ABTÖ alt boyutlarından kabul/ilgi puanlarından 8, kontrol/denetleme puanlarından 9, sosyal beceri ölçeği toplam puanlarından 2 ve saldırganlık ölçeği toplam puanlarından 8 katılımcı uçbirim olduğu için araştırmadan çıkarılmıştır. Verilerin normalliği ikinci kez tekrar incelendiğinde kabul/ilgi puanlarında 2, kontrol/denetleme puanlarında 6, saldırganlık ölçeği puanlarında 6 katılımcı yine uçbirim olduğu için araştırmadan

ıkarılmıştır. Sonuç olarak 582 katılımcıya ait veriler analiz edilerek bulgulara ulaşılmıştır.

Verilerin analizinde ABTÖ alt boyutları ve toplam puanı, saldırganlık ölçeği ve sosyal beceri ölçeği toplam puanları arasındaki ilişkiler için Pearson Korelasyon Testi kullanılmıştır. Demografik değişkenlere gÖre ölçekler incelendiğinde 30'dan fazla kişiye sahip ikili gruplarda T-testi, üç ve daha fazla gruplarda ise tek yönlü ANOVA, farkın hangi gruplarda anlamlı olduğunun tespiti için çoklu karşılaştırma testlerinden Post Hoc Tukey HSD Testi kullanılmıştır. Parametrik testlerin kullanılmadığı gruplarda ise parametrik olmayan testlerden Kruskal Wallis-H Testi kullanılmıştır. Algılanan anne baba tutumlarının sosyal beceri ve saldırganlık düzeylerinin anlamlı birer yordayıcısı olup olmadığının tespiti için ise Aşamalı Regresyon Analizi yöntemi kullanılmıştır. Verilerin özümünde SPSS 21 programı kullanılmış ve anlamlılık değer 0,05 kabul edilmiştir.

BÖLÜM IV: BULGULAR

Bu bölümde ölçeklerden elde edilen verilerin araştırma sorularına göre ortaya çıkan bulgularına yer verilmiştir.

4.1. ANNE BABA TUTUMLARI, SOSYAL BECERİ VE SALDIRGANLIK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİNE İLİŞKİN BULGULAR

Anne baba tutumları, sosyal beceri ve saldırganlık arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla ölçeklerin aritmetik ortalama, standart sapma ve aralarındaki ilişkiye dair korelasyon katsayıları hesaplanarak sonuçlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4. 1: Ölçeklere Ait Betimleyici İstatistikler

Puan Türü	N	Min.	Max.	\bar{X}	SS
Kabul/İlgi	582	23,00	36,00	30,85	2,82
Psikolojik Özerklik	582	11,00	36,00	23,32	4,74
Kontrol/Denetleme	582	20,00	36,00	29,10	3,05
Anne Baba Tutum	582	61,00	98,00	83,27	6,59
Sosyal Beceri	582	36,00	80,00	63,76	9,35
Saldırganlık	582	13,00	26,00	16,21	3,16
Toplam	582				

Tabloya göre ABTÖ toplam puanında katılımcıların ortalama puanı $\bar{X}=83,27$ olurken, standart sapması ise $SS=6,59$ 'dur. Katılımcıların sosyal beceri ölçeği toplam puan ortalamaları $\bar{X}=63,76$ standart sapması ise $SS=9,35$ 'tir. Saldırganlık ölçeğinde grubun ortalama puanı $\bar{X}=16,21$ olurken, standart sapma ise $SS=3,16$ olarak bulunmuştur.

Tablo 4. 2: ABTÖ, Sosyal Beceri ve Saldırganlık Ölçeği Korelasyon Tablosu

Puan Türü		Kabul/İlgi	Psikolojik Özerklik	Denetleme	ABT	Sosyal Beceri	Saldırganlık
Kabul/İlgi	r	1					
Psikolojik Özerklik	r	-,103*	1				
Kontrol/Denetleme	r	,224**	,088*	1			
Anne Baba Tutum	r	,458**	,717**	,622**	1		
Sosyal Beceri	r	,403**	,135**	,234**	,378**	1	
Saldırganlık	r	-,262**	-,104**	-,231**	-,295**	-,408**	1

*p < .05 **p < .01

Tablo 4.2’de görüldüğü gibi, Anne Baba Tutumları Ölçeği Alt Boyutları, Sosyal Beceri Ölçeği ve Saldırganlık Ölçeği arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere uygulanan Pearson Çarpım Moment Korelasyon analizi sonucunda, ABTÖ alt boyutlarından kabul/ilgi boyutu ile sosyal beceri arasında istatistiksel açıdan pozitif ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=.40$, $p<0.01$). Ayrıca kabul/ilgi boyutu ile saldırganlık arasında istatistiksel olarak negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r=-.26$, $p<0.01$). Bu bulgudan hareketle, algılanan anne baba kabul/ilgi düzeyi arttıkça sosyal becerinin arttığı, saldırganlığın ise azaldığı söylenebilir.

Psikolojik özerklik alt boyutu ile sosyal beceri arasında istatistiksel olarak pozitif ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=.14$, $p<0.01$). Ayrıca psikolojik özerklik boyutu ile saldırganlık arasında istatistiksel açıdan negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r=-.10$, $p<0.01$). Buna göre psikolojik özerklik arttıkça sosyal becerinin arttığı, saldırganlığın ise azaldığı söylenebilir.

Kontrol/denetleme alt boyutu ile sosyal beceri arasında istatistiksel açıdan pozitif ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=.23$, $p<0.01$). Kontrol/denetleme boyutu ile saldırganlık arasında istatistiksel olarak negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r=-.23$, $p<0.01$). Bu bulguya bakarak algılanan anne baba kontrol/denetimi arttıkça sosyal becerinin arttığı, saldırganlığın ise azaldığı söylenebilir.

ABTÖ toplam puanı ile sosyal beceri arasında istatistiksel olarak pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r=.38$, $p<0.01$). Ayrıca ABTÖ toplam puanı ile saldırganlık arasında negatif ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=-.30$, $p<0.01$). Bu bulgudan anne baba tutum puanı yükseldikçe çocukta sosyal becerinin arttığı, saldırganlığın ise azaldığı sonucuna ulaşılabilir.

Son olarak sosyal beceri ile saldırganlık arasında istatistiksel olarak negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($r=-.41$, $p<0.01$). Saldırganlık veya sosyal beceri arttığında diğ erinin azaldığı ve aralarında negatif yönde bir ilişki olduğu söylenebilir.

4.2. ANNE BABA TUTUMLARI ÖLÇEĞİNİN DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE FARKLILAŞMASINA İLİŞKİN BULGULAR

Anne baba tutumları ölçeğinin cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, gelir düzeyi, anne babanın birliktelik durumu ve eğitim düzeyi gibi demografik değişkenlere göre karşılaştırılmasına ilişkin bulgular sırasıyla aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 4. 3: ABTÖ Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Puan Türü	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	t	sd	p
ABTÖ Kabul/İlgi	Kız	320	30,83	2,69	,15	580	,88
	Erkek	262	30,87	2,98			
ABTÖ Psikolojik Özerklik	Kız	320	24,06	4,57	4,22	580	,00*
	Erkek	262	22,41	4,81			
ABTÖ Kontrol/Denetleme	Kız	320	29,50	2,73	3,45	580	,00*
	Erkek	262	28,62	3,34			
Anne Baba Tutum	Kız	320	84,40	6,18	4,62	580	,00*
	Erkek	262	81,90	6,81			

*p < .05

Tablo 4.3'de görüldüğü gibi, öğrencilerin ABTÖ alt boyut ve toplam puanlarının cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere uygulanan Bağımsız Grup T-testi sonucunda, cinsiyete göre ABTÖ toplam puanı ve ABTÖ alt boyutlarından psikolojik özerklik ve kontrol/denetleme boyutunda kız öğrencilerin ortalamaları ile erkek öğrencilerin ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0.05$). ABTÖ toplam puanı ve ABTÖ alt boyutlarından psikolojik özerklik ve kontrol/denetleme boyutunda kız öğrencilerin ortalamalarının erkek öğrencilere göre anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 4. 4: ABTÖ Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Puan Türü	Sınıf	N	\bar{X}	SS	t	sd	p
Kabul/İlgi	5.sınıf	256	30,85	2,88	,02	580	,98
	6.sınıf	326	30,85	2,78			
Psikolojik Özerklik	5.sınıf	256	23,12	4,62	,88	580	,37
	6.sınıf	326	23,47	4,84			
Kontrol/Denetleme	5.sınıf	256	29,29	2,87	1,32	580	,18
	6.sınıf	326	28,96	3,18			
Anne Baba Tutum	5.sınıf	256	83,26	6,41	,04	580	,97
	6.sınıf	326	83,28	6,73			

*p < .05

Tablo 4.4'de görüldüğü gibi, öğrencilerin ABTÖ alt boyut ve toplam puanlarının sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere uygulanan Bağımsız Grup T-testi sonucunda, sınıf düzeyine göre ABTÖ alt boyutlarında ve toplam puanında 5 ve 6. sınıflar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($p > 0.05$). Bu bulgudan hareketle, öğrencinin 5. veya 6. sınıfta olmasının anne baba tutum puanını değiştirmedeği söylenebilir.

Tablo 4. 5: ABTÖ Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Puan Türü	Kardeş Sayısı	N	\bar{X}	SS	F	P	Anlamlı Fark
Kabul/İlgi	0	88	31,22	2,54	3,41	,03*	0- 3 ve üzeri
	1-2	426	30,90	2,82			
	3 ve üzeri	68	30,07	3,07			
	Toplam	582	30,85	2,82			
Psikolojik Özerklik	0	88	23,16	5,07	,09	,92	
	1-2	426	23,37	4,64			
	3 ve üzeri	68	23,22	5,00			
	Toplam	582	23,32	4,74			
Kontrol/Denetleme	0	88	29,43	3,29	,76	,47	
	1-2	426	29,08	3,01			
	3 ve üzeri	68	28,85	2,99			
	Toplam	582	29,10	3,05			
Anne Baba Tutum	0	88	83,81	6,83	1,31	,27	
	1-2	426	83,34	6,50			
	3 ve üzeri	68	82,15	6,76			
	Toplam	582	83,27	6,59			

*p < .05

Tablo 4.5'de görüldüğü gibi, öğrencilerin ABTÖ alt boyut ve toplam puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşp

farklılaşmadığını belirlemek üzere uygulanan tek yönlü ANOVA testi sonucunda, ABTÖ alt boyutlarından kabul/ilgi boyutunda kardeş sayısına göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($F(2,579)=3,41$, $p<0.05$). ABTÖ alt boyutları psikolojik özerklik ve kontrol/denetleme ile toplam puanında kardeş sayısına göre gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Gruplar arası farkın incelenmesi için çoklu karşılaştırma testlerinden Post Hoc Tukey HSD testi kullanılmış, sonuçlar Tablo 4.6’da gösterilmiştir.

Tablo 4. 6: Kardeş Sayısına Göre ABTÖ ve ABTÖ Alt Boyutlarına İlişkin Çoklu Karşılaştırma Sonuçları (Post Hoc Tukey HSD Testi)

Bağımlı Değişken	(I) kardeş sayısı	(J) kardeş sayısı	Ort.Fark (I-J)	Std. Hata	P	95% Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
Kabul/İlgi	0	1-2	,32	,33	,60	-,46	1,09
		3 ve üzeri	1,14*	,45	,03	,08	2,21
	1-2	0	-,32	,33	,60	-1,09	,46
		3 ve üzeri	,83	,37	,06	-,04	1,69
	3 ve üzeri	0	-1,14*	,45	,03	-2,21	-,08
		1-2	-,83	,37	,06	-1,69	,04
Psikolojik Özerklik	0	1-2	-,21	,56	,93	-1,51	1,10
		3 ve üzeri	-,06	,77	1,00	-1,86	1,74
	1-2	0	,21	,56	,93	-1,10	1,51
		3 ve üzeri	,15	,62	,97	-1,31	1,60
	3 ve üzeri	0	,06	,77	1,00	-1,74	1,86
		1-2	-,15	,62	,97	-1,60	1,31
Kontrol/ Denetleme	0	1-2	,35	,36	,58	-,48	1,19
		3 ve üzeri	,58	,49	,47	-,58	1,74
	1-2	0	-,35	,36	,58	-1,19	,48
		3 ve üzeri	,22	,40	,84	-,71	1,16
	3 ve üzeri	0	-,58	,49	,47	-1,74	,58
		1-2	-,22	,40	,84	-1,16	,71
Anne Baba Tutum	0	1-2	,46	,77	,82	-1,35	2,28
		3 ve üzeri	1,66	1,06	,26	-,84	4,16
	1-2	0	-,46	,77	,82	-2,28	1,35
		3 ve üzeri	1,20	,86	,35	-,82	3,22
	3 ve üzeri	0	-1,66	1,06	,26	-4,16	,84
		1-2	-1,20	,86	,35	-3,22	,82

* $p<0.05$

Kardeşi olmayanlar ($\bar{X}=31,22$) ile 3 ve üzeri sayıda kardeşi olanlar ($\bar{X}=30,07$) arasında kabul/ilgi boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır. Kardeşi olmayan öğrencilerin kabul/ilgi puanları 3 ve üzeri sayıda kardeşi olanlara göre istatistiksel açıdan anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 4. 7: ABTÖ Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Puan Türü	Gelir Düzeyi	N	\bar{X}	SS	Kruskal Wallis H Testi			Anlamlı Fark
					Sıra Ort.	H	P	
Kabul/İlgi	Düşük	9	29,33	2,83	205,72	4,558	,336	
	Orta Altı	26	30,58	3,11	274,23			
	Orta	324	31,00	2,75	300,58			
	Orta Üstü	166	30,64	2,75	279,24			
	Yüksek	57	30,95	3,23	297,02			
	Toplam	582	30,85	2,82				
Psikolojik Özerklik	Düşük	9	20,56	3,84	183,89	8,801	,066	
	Orta Altı	26	22,46	5,11	263,00			
	Orta	324	23,22	4,61	287,34			
	Orta Üstü	166	23,93	4,93	315,96			
	Yüksek	57	22,89	4,75	273,92			
	Toplam	582	23,32	4,74				
Kontrol/ Denetleme	Düşük	9	29,33	3,32	314,50	1,481	,830	
	Orta Altı	26	29,27	2,46	283,40			
	Orta	324	29,25	2,90	294,89			
	Orta Üstü	166	29,07	3,09	292,78			
	Yüksek	57	28,28	3,83	268,57			
	Toplam	582	29,10	3,05				
Anne Baba Tutum	Düşük	9	79,22	7,82	199,00	5,206	,267	
	Orta Altı	26	82,31	7,40	278,17			
	Orta	324	83,47	6,01	291,95			
	Orta Üstü	166	83,65	6,81	305,77			
	Yüksek	57	82,12	8,16	268,04			
	Toplam	582	83,27	6,59				

*p<0.05

Gelir düzeyi değişkenine göre ABTÖ alt boyutları ve toplam puanında farklılık olup olmadığı Kruskal Wallis-H Testi ile incelenmiştir. Kruskal Wallis-H testinin seçilmesinin nedeni “Düşük” gelir düzeyinde olduğunu ifade eden öğrenci sayısının 30’un altında olmasıdır.

Tablo 4.7’de görüldüğü gibi, ABTÖ alt boyutları ve toplam puanında aile gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farka rastlanmamıştır ($p>0.05$). Bu bulgudan aile gelir düzeyinin değişmesinin anne baba tutum puanında fark oluşturmadığı söylenebilir.

Tablo 4. 8: ABTÖ Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Anne-Babanın Birliktelik Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Puan Türü	Anne ve Babanız	N	\bar{X}	SS	t	sd	p
Kabul/İlgi	Birlikte yaşıyorlar	517	30,76	2,93	,79	595	,43
	Ayrı yaşıyorlar	65	31,06	2,40			
Psikolojik Özerklik	Birlikte yaşıyorlar	517	23,35	4,76	1,08	595	,28
	Ayrı yaşıyorlar	65	22,68	4,73			
Kontrol/Denetleme	Birlikte yaşıyorlar	517	28,98	3,17	,47	595	,67
	Ayrı yaşıyorlar	65	28,79	3,58			
Anne Baba Tutum	Birlikte yaşıyorlar	517	83,10	6,74	,65	595	,52
	Ayrı yaşıyorlar	65	82,53	6,80			

* $p < .05$

Tablo 4.8’de görüldüğü gibi, öğrencilerin ABTÖ alt boyut ve toplam puanlarının anne-babanın birliktelik durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere uygulanan Bağımsız Grup T-testi sonucunda, ABTÖ alt boyutları ve toplam puanında anne-babanın birliktelik durumuna göre ebeveynlerin birlikte veya ayrı yaşamalarının istatistiksel olarak fark oluşturmadığı bulunmuştur ($p>0.05$).

Tablo 4. 9: ABTÖ Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Puan Türü	Anne Eğitim Düzeyi	N	\bar{X}	SS	F	p
ABT Kabul/İlgi	İlkokul mezunu ve altı	72	30,26	2,85	2,392	,068
	O.okul mezunu	63	30,51	3,31		
	Lise mezunu	237	30,82	2,77		
	Lisans mezunu ve üstü	210	31,19	2,67		
	Toplam	582	30,85	2,82		
ABT Psikolojik Özerklik	İlkokul mezunu ve altı	72	22,17	4,82	4,487	,004*
	O.okul mezunu	63	22,21	4,73		
	Lise mezunu	237	23,28	4,72		
	Lisans mezunu ve üstü	210	24,09	4,63		
	Toplam	582	23,32	4,74		

ABT Denetleme	İlkokul mezunu ve altı	72	28,96	3,01		
	O.okul mezunu	63	28,71	3,20		
	Lise mezunu	237	29,21	2,85	,508	,677
	Lisans mezunu ve üstü	210	29,16	3,23		
	Toplam	582	29,10	3,05		
Anne Baba Tutum	İlkokul mezunu ve altı	72	81,39	6,92		
	O.okul mezunu	63	81,43	7,49		
	Lise mezunu	237	83,31	6,02		
	Lisans mezunu ve üstü	210	84,43	6,56	5,934	,001*
	Toplam	582	83,27	6,59		

*p < .05

Anne eğitim düzeyi değişkenine göre ABTÖ alt boyutları ve toplam puanında farklılık olup olmadığı ANOVA Testi ile incelenmiştir. Tablo 4.9’da görüldüğü gibi, ABTÖ alt boyutlarından psikolojik özerklik alt boyutu ve ABTÖ toplam puanında anne eğitim düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır ($p < 0.05$). Farkın hangi gruplar arasında anlamlı olduğunu analiz etmek için Post Hoc Tukey HSD testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.10’da gösterilmiştir.

Tablo 4. 10: Anne Eğitim Düzeyine Göre ABTÖ ve ABTÖ-Psikolojik Özerklik Alt Boyutu Puanlarına İlişkin Çoklu Karşılaştırma Sonuçları (Post Hoc Tukey HSD Testi)

Bağımlı Değişken	(I) Anne Eğitim Düzeyi	(J) Anne Eğitim Düzeyi	Ort. Fark (I-J)	Std. Hata	P	95% Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
ABT Psikolojik Özerklik	İlkokul mezunu ve altı	Ortaokul mezunu	-,04	,81	1,00	-2,13	2,05
		Lise mezunu	-1,12	,63	,29	-2,75	,51
		Lisans mezunu ve üstü	-1,92*	,64	,02	-3,57	-,27
	Ortaokul mezunu	İlkokul mezunu ve altı	,04	,81	1,00	-2,05	2,13
		Lise mezunu	-1,08	,67	,37	-2,79	,64
		Lisans mezunu ve üstü	-1,88*	,68	,03	-3,62	-,14
	Lise mezunu	İlkokul mezunu ve altı	1,12	,63	,29	-,51	2,75
		Ortaokul mezunu	1,08	,67	,37	-,64	2,79
		Lisans mezunu ve üstü	-,80	,45	,27	-1,95	,34
	Lisans mezunu ve üstü	İlkokul mezunu ve altı	1,92*	,64	,02	,27	3,57
		Ortaokul mezunu	1,88*	,68	,03	,14	3,62
		Lise mezunu	,80	,45	,27	-,34	1,95

Anne Baba Tutum	İlkokul mezunu ve altı	Ortaokul mezunu	-,04	1,12	1,00	-2,93	2,85	
		Lise mezunu	-1,92	,88	,13	-4,17	,34	
		Lisans mezunu ve üstü	-3,04*	,89	,00	-5,33	-,76	
	Ortaokul mezunu	İlkokul mezunu ve altı	,04	1,12	1,00	-2,85	2,93	
		Lise mezunu	-1,88	,92	,18	-4,25	,50	
		Lisans mezunu ve üstü	-3,00*	,93	,01	-5,41	-,60	
	Lise mezunu	İlkokul mezunu ve altı	1,92	,88	,13	-,34	4,17	
		Ortaokul mezunu	1,88	,92	,18	-,50	4,25	
		Lisans mezunu ve üstü	-1,13	,62	,26	-2,71	,46	
	Lisans mezunu ve üstü	İlkokul mezunu ve altı	3,04*	,89	,00	,76	5,33	
		Ortaokul mezunu	3,00*	,93	,01	,60	5,41	
		Lise mezunu	1,13	,62	,26	-,46	2,71	
	*p<0,05							

Psikolojik özerklik alt boyutunda anne eğitim düzeyi değişkenine göre farkın hangi gruplar arasında anlamlı olup olmadığını tespit edebilmek amacıyla yapılan Post Hoc Tukey HSD sonucunda; anne eğitim düzeyi ilkököl mezunu ve altı olanların ortalamaları ($\bar{X}=22,17$) ile anne eğitim düzeyi lisans mezunu ve üstü olanların ortalamaları ($\bar{X}=24,09$) arasında, anne eğitim düzeyi lisans mezunu ve üstü olanların lehine istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). Anne eğitim düzeyi ortaokul mezunu olanların ortalamaları ($\bar{X}=22,21$) ile anne eğitim düzeyi lisans mezunu ve üstü olanların ortalamaları ($\bar{X}=24,09$) arasında, anne eğitim düzeyi lisans mezunu ve üstü olanların lehine istatistiksel açıdan anlamlı fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p<0.05$).

ABTÖ toplam puanında anne eğitim düzeyi değişkenine göre, farkın hangi gruplar arasında anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Post Hoc Tukey HSD Testi sonucunda; anne eğitim düzeyi ilkököl mezunu ve altı olanların ortalamaları ($\bar{X}=81,39$) ile anne eğitim düzeyi lisans mezunu ve üstü olanların ortalamaları ($\bar{X}=84,43$) arasında, anne eğitim düzeyi lisans mezunu ve üstü olanların lehine istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). Anne eğitim düzeyi ortaokul mezunu olanların ortalamaları ($\bar{X}=81,43$) ile anne eğitim düzeyi lisans mezunu ve üstü olanların ortalamaları ($\bar{X}=84,43$) arasında, anne eğitim düzeyi lisans mezunu ve üstü olanların lehine istatistiksel açıdan anlamlı fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p<0.05$).

Tablo 4. 11: ABTÖ Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Puan Türü	Baba Eğitim Düzeyi	N	\bar{X}	SS	F	p
ABT Kabul/İlgi	İlkokul mezunu ve altı	39	30,13	2,99	1,38	,25
	Ortaokul mezunu	63	30,54	3,34		
	Lise mezunu	217	30,88	2,72		
	Lisans mezunu ve üstü	263	31,00	2,74		
	Toplam	582	30,85	2,82		
ABT Psikolojik Özerklik	İlkokul mezunu ve altı	39	21,49	5,20	8,59	,00*
	Ortaokul mezunu	63	21,16	4,50		
	Lise mezunu	217	23,42	4,43		
	Lisans mezunu ve üstü	263	24,02	4,78		
	Toplam	582	23,32	4,74		
ABT Kontrol/ Denetleme	İlkokul mezunu ve altı	39	28,79	3,03	,34	,80
	Ortaokul mezunu	63	28,87	3,06		
	Lise mezunu	217	29,11	2,97		
	Lisans mezunu ve üstü	263	29,20	3,12		
	Toplam	582	29,10	3,05		
Anne Baba Tutum	İlkokul mezunu ve altı	39	80,41	6,30	8,16	,00*
	Ortaokul mezunu	63	80,57	6,88		
	Lise mezunu	217	83,41	6,28		
	Lisans mezunu ve üstü	263	84,23	6,54		
	Toplam	582	83,27	6,59		

*p < .05

Baba eğitim düzeyi değişkenine göre ABTÖ alt boyutları ve toplam puanında farklılık olup olmadığı ANOVA Testi ile incelenmiştir. Tablo 4.11’de görüldüğü gibi, ABTÖ alt boyutlarından psikolojik özerklik alt boyutu ve ABTÖ toplam puanında baba eğitim düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p < 0.05$). Farkın hangi gruplar arasında anlamlı olduğunu analiz etmek için Post Hoc Tukey HSD Testi yapılmış, sonuçlar Tablo 4.12’de gösterilmiştir.

Tablo 4. 12: Baba Eğitim Düzeyine Göre ABTÖ, ABTÖ-Psikolojik Özerklik Alt Boyutu Puanlarına İlişkin Çoklu Karşılaştırma Sonuçları (Post Hoc Tukey HSD Testi)

Bağımlı Değişken	(I) Anne Eğitim Düzeyi	(J) Anne Eğitim Düzeyi	Ort. Fark (I-J)	Std. Hata	P	95% Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
ABT Psikolojik Özerklik	İlkokul mezunu ve altı	Ortaokul mezunu	,33	,95	,99	-2,11	2,77
		Lise mezunu	-1,93	,81	,08	-4,02	,15
		Lisans mezunu ve üstü	-2,54*	,80	,01	-4,59	-,48
	Ortaokul mezunu	İlkokul mezunu ve altı	-,33	,95	,99	-2,77	2,11
		Lise mezunu	-2,26*	,67	,00	-3,98	-,55
		Lisans mezunu ve üstü	-2,86*	,65	,00	-4,55	-1,18
	Lise mezunu	İlkokul mezunu ve altı	1,93	,81	,08	-,15	4,02
		Ortaokul mezunu	2,26*	,67	,00	,55	3,98
		Lisans mezunu ve üstü	-,60	,43	,49	-1,70	,50
	Lisans mezunu ve üstü	İlkokul mezunu ve altı	2,54*	,80	,01	,48	4,59
		Ortaokul mezunu	2,86*	,65	,00	1,18	4,55
		Lise mezunu	,60	,43	,49	-,50	1,70
Anne Baba Tutum	İlkokul mezunu ve altı	Ortaokul mezunu	-,16	1,32	1,00	-3,56	3,23
		Lise mezunu	-3,00*	1,12	,04	-5,90	-,11
		Lisans mezunu ve üstü	-3,82*	1,11	,00	-6,68	-,96
	Ortaokul mezunu	İlkokul mezunu ve altı	,16	1,32	1,00	-3,23	3,56
		Lise mezunu	-2,84*	,93	,01	-5,23	-,46
		Lisans mezunu ve üstü	-3,66*	,91	,00	-5,99	-1,32
	Lise mezunu	İlkokul mezunu ve altı	3,00*	1,12	,04	,11	5,90
		Ortaokul mezunu	2,84*	,93	,01	,46	5,23
		Lisans mezunu ve üstü	-,81	,59	,52	-2,34	,71
	Lisans mezunu ve üstü	İlkokul mezunu ve altı	3,82*	1,11	,00	,96	6,68
		Ortaokul mezunu	3,66*	,91	,00	1,32	5,99
		Lise mezunu	,81	,59	,52	-,71	2,34

*p<0.05

Psikolojik özerklik alt boyutunda baba eğitim düzeyi değişkenine göre, farkın hangi gruplar arasında anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Post Hoc Tukey HSD Testi sonucunda; baba eğitim düzeyi ilkökul mezunu ve altı olanların ortalamaları ($\bar{X}=21,49$) ile baba eğitim düzeyi lisans mezunu ve üstü olanların ortalamaları ($\bar{X}=24,02$) arasında, baba eğitim düzeyi lisans mezunu ve üstü olanların lehine istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır ($p<0.05$). Baba eğitim düzeyi ortaokul mezunu olanların ortalamaları ($\bar{X}=21,16$) ile baba eğitim düzeyi lise mezunu olanların ortalamaları ($\bar{X}=23,42$) arasında, baba eğitim düzeyi lise mezunu olanların lehine istatistiksel açıdan anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0.05$). Baba eğitim düzeyi ortaokul mezunu olanların ortalamaları ($\bar{X}=21,16$) ile baba eğitim düzeyi lisans mezunu ve üstü olanların ortalamaları ($\bar{X}=24,02$) arasında, baba eğitim düzeyi lisans mezunu ve üstü olanların lehine istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$).

ABTÖ toplam puanında baba eğitim düzeyi değişkenine göre, farkın hangi gruplar arasında anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Post Hoc Tukey HSD Testi sonucunda; baba eğitim düzeyi ilköğretim mezunu ve altı olanların ortalamaları ($\bar{X}=80,41$) ile baba eğitim düzeyi lise mezunu olanların ortalamaları ($\bar{X}=83,41$) arasında, baba eğitim düzeyi lise mezunu olanların lehine istatistiksel açıdan anlamlı fark saptanmıştır ($p<0.05$). Baba eğitim düzeyi ortaokul mezunu olanların ortalamaları ($\bar{X}=80,57$) ile baba eğitim düzeyi lise mezunu olanların ortalamaları ($\bar{X}=83,41$) arasında, baba eğitim düzeyi lise mezunu olanların lehine istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). Baba eğitim düzeyi ortaokul mezunu olanların ortalamaları ($\bar{X}=80,57$) ile baba eğitim düzeyi lisans mezunu ve üstü olanların ortalamaları ($\bar{X}=84,23$) arasında, baba eğitim düzeyi lisans mezunu ve üstü olanların lehine istatistiksel açıdan anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0.05$).

4.3. SOSYAL BECERİ ÖLÇEĞİNİN DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE FARKLILAŞMASINA İLİŞKİN BULGULAR

Sosyal beceri ölçeğinin cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, gelir düzeyi, anne babanın birliktelik durumu ve eğitim düzeyi gibi demografik değişkenlere göre karşılaştırılmasına ilişkin bulgular sırasıyla aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 4. 13: Sosyal Beceri Ölçeği Toplam Puanının Cinsiyete Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Puan Türü	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	t	sd	p
Sosyal	Kız	320	64,22	8,71	1,32	580	,18
Beceri	Erkek	262	63,18	10,06			

*p < .05

Tablo 4.13’de görüldüğü gibi, öğrencilerin sosyal beceri puanının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere uygulanan Bağımsız Grup T-testi sonucunda, cinsiyete göre sosyal beceri puanında kız öğrenciler ($\bar{X}=64,22$) ile erkek öğrenciler ($\bar{X}=63,18$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablo 4. 14: Sosyal Beceri Ölçeği Toplam Puanının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Puan Türü	Sınıf	N	\bar{X}	SS	t	sd	p
Sosyal	5.sınıf	256	63,65	9,43	,22	580	,82
Beceri	6.sınıf	326	63,83	9,29			

*p < .05

Tablo 4.14’de görüldüğü gibi, öğrencilerin sosyal beceri puanının sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere uygulanan Bağımsız Grup T-testi sonucunda, sınıf düzeyine göre sosyal beceri puanında 5. sınıf öğrenciler (\bar{X} =63,65) ile 6. sınıf öğrenciler (\bar{X} =63,83) arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark saptanmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 4. 15: Sosyal Beceri Ölçeği Toplam Puanının Kardeş Sayısına Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Puan Türü	Kardeş Sayısı	N	\bar{X}	SS	F	P	Anlamlı Fark
	0	88	64,85	8,77	1,61	,20	
Sosyal Beceri	1-2	426	63,79	9,38			
	3 ve üzeri	68	62,15	9,81			
	Toplam	582	63,76	9,35			

*p < .05

Tablo 4.15’de görüldüğü gibi, öğrencilerin sosyal beceri toplam puanının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere uygulanan tek yönlü ANOVA testi sonucunda, sosyal beceri puanında kardeş sayısına göre oluşan gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 4. 16: Sosyal Beceri Ölçeği Toplam Puanının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Puan Türü	Gelir Düzeyi	N	\bar{X}	SS	Kruskal Wallis H Testi			Anlamlı Fark
					Sıra Ort.	H	P	
	Düşük	9	62,78	8,11	264,44	3,91	,41	
	Orta Altı	26	61,54	9,09	250,69			
Sosyal Beceri	Orta	324	63,44	9,12	285,47			
	Orta Üstü	166	64,57	9,47	307,57			
	Yüksek	57	64,33	10,57	301,84			
	Toplam	582	63,76	9,35				

*p < .05

Gelir düzeyi değişkenine göre sosyal beceri toplam puanında farklılık olup olmadığı Kruskal Wallis Testi ile incelenmiştir.

Tablo 4.16’da görüldüğü gibi, sosyal beceri toplam puanında aile gelir düzeyine göre istatistiksel açıdan anlamlı fark tespit edilmemiştir ($p>0.05$). Bu bulgu ile aylık gelir düzeyinin değişmesinin öğrencilerin sosyal beceri puanında fark oluşturmadığı söylenebilir.

Tablo 4. 17: Sosyal Beceri Ölçeği Toplam Puanının Anne-Babanın Birliktelik Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Puan Türü	Anne ve Babanız	N	\bar{X}	SS	t	sd	p
Sosyal	Birlikte yaşıyorlar	517	63,55	9,32	,28	595	,77
Beceri	Ayrı yaşıyorlar	65	63,89	9,74			

*p < .05

Tablo 4.17’de görüldüğü gibi, öğrencilerin sosyal beceri toplam puanının anne-babanın birliktelik durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere uygulanan Bağımsız Grup T-testi sonucunda, sosyal beceri puanında anne-babanın birliktelik durumuna göre ebeveynlerin birlikte veya ayrı yaşamalarının istatistiksel olarak fark oluşturmadığı saptanmıştır ($p>0.05$).

Tablo 4. 18: Sosyal Beceri Ölçeği Toplam Puanının Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Puan Türü	Anne Eğitim Düzeyi	N	\bar{X}	SS	F	p
Sosyal Beceri	İlkokul mezunu ve altı	72	61,07	9,87	4,69	,00*
	Ortaokul mezunu	63	62,40	10,79		
	Lise mezunu	237	63,49	9,11		
	Lisans mezunu ve üstü	210	65,38	8,71		
	Toplam	582	63,76	9,35		

*p < .05

Anne eğitim düzeyi değişkenine göre sosyal beceri toplam puanında farklılık olup olmadığı ANOVA Testi ile incelenmiştir. Tablo 4.18’de görüldüğü gibi, sosyal beceri puanında anne eğitim düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0.05$). Farkın hangi gruplar arasında anlamlı olduğunu gösteren sonuçlar, Tablo 4.19’da gösterilmiştir.

Tablo 4. 19: Anne Eğitim Düzeyine Göre Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Çoklu Karşılaştırma Sonuçları (Post Hoc Tukey HSD Testi)

Bağımlı Değişken	(I) Anne Eğitim Düzeyi	(J) Anne Eğitim Düzeyi	Ort. Fark (I-J)	Std. Hata	P	95% Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
Sosyal Beceri	İlkokul mezunu ve altı	Ortaokul mezunu	-1,33	1,60	,84	-5,44	2,79
		Lise mezunu	-2,42	1,25	,21	-5,64	,79
		Lisans mezunu ve üstü	-4,31*	1,26	,00	-7,57	-1,05
	Ortaokul mezunu	İlkokul mezunu ve altı	1,33	1,60	,84	-2,79	5,44
		Lise mezunu	-1,10	1,31	,84	-4,48	2,29
		Lisans mezunu ve üstü	-2,98	1,33	,11	-6,41	,44
	Lise mezunu	İlkokul mezunu ve altı	2,42	1,25	,21	-,79	5,64
		Ortaokul mezunu	1,10	1,31	,84	-2,29	4,48
		Lisans mezunu ve üstü	-1,89	,88	,14	-4,15	,37
	Lisans mezunu ve üstü	İlkokul mezunu ve altı	4,31*	1,26	,00	1,05	7,57
		Ortaokul mezunu	2,98	1,33	,11	-,44	6,41
		Lise mezunu	1,89	,88	,14	-,37	4,15

*p<0.05

Sosyal beceri puanında anne eğitim düzeyi değişkenine göre, farkın hangi gruplar arasında anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Post Hoc Tukey HSD Testi sonucunda; anne eğitim düzeyi ilkokul mezunu ve altı olanların ortalamaları ($\bar{X}=61,07$) ile anne eğitim düzeyi lisans mezunu ve üstü olanların ortalamaları ($\bar{X}=65,38$) arasında, anne eğitim düzeyi lisans mezunu ve üstü olanların lehine istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0.05$).

Tablo 4. 20: Sosyal Beceri Ölçeği Toplam Puanının Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Puan Türü	Baba Eğitim Düzeyi	N	\bar{X}	SS	F	p
Sosyal Beceri	İlkokul mezunu ve altı	39	62,08	7,72	5,63	,00*
	Ortaokul mezunu	63	60,48	9,57		
	Lise mezunu	217	63,20	9,67		
	Lisans mezunu ve üstü	263	65,25	9,00		
	Toplam	582	63,76	9,35		

*p < .05

Baba eğitim düzeyi değişkenine göre sosyal beceri toplam puanında farklılık olup olmadığı ANOVA Testi ile incelenmiştir. Tablo 4.20’de görüldüğü gibi, sosyal

beceri puanında baba eğitim düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0.05$).

Tablo 4. 21: Baba Eğitim Düzeyine Göre Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Çoklu Karşılaştırma Sonuçları (Post Hoc Tukey HSD Testi)

Bağımlı Değişken	(I) Baba Eğitim Düzeyi	(J) Baba Eğitim Düzeyi	Ort. Fark (I-J)	Std. Hata	P	95% Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
Sosyal Beceri	İlkokul mezunu ve altı	Ortaokul mezunu	1,60	1,88	,83	-3,25	6,45
		Lise mezunu	-1,12	1,61	,90	-5,26	3,02
		Lisans mezunu ve üstü	-3,17	1,59	,19	-7,26	,91
	Ortaokul mezunu	İlkokul mezunu ve altı	-1,60	1,88	,83	-6,45	3,25
		Lise mezunu	-2,72	1,32	,17	-6,13	,68
		Lisans mezunu ve üstü	-4,77*	1,30	,00	-8,11	-1,44
	Lise mezunu	İlkokul mezunu ve altı	1,12	1,61	,90	-3,02	5,26
		Ortaokul mezunu	2,72	1,32	,17	-,68	6,13
		Lisans mezunu ve üstü	-2,05	,85	,07	-4,24	,13
	Lisans mezunu ve üstü	İlkokul mezunu ve altı	3,17	1,59	,19	-,91	7,26
		Ortaokul mezunu	4,77*	1,30	,00	1,44	8,11
		Lise mezunu	2,05	,85	,07	-,13	4,24

* $p<0.05$

Sosyal beceri puanında baba eğitim düzeyi değişkenine göre, farkın hangi gruplar arasında anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Post Hoc Tukey HSD Testi sonucunda; baba eğitim düzeyi ortaokul mezunu olanların ortalamaları ($\bar{X}=60,48$) ile baba eğitim düzeyi lisans mezunu ve üstü olanların ortalamaları ($\bar{X}=65,25$) arasında, baba eğitim düzeyi lisans mezunu ve üstü olanların lehine istatistiksel açıdan anlamlı fark saptanmıştır ($p<0.05$).

4.4. SALDIRGANLIK ÖLÇEĞİNİN DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE FARKLILAŞMASINA İLİŞKİN BULGULAR

Saldırganlık ölçeğinin cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, gelir düzeyi, anne babanın birliktelik durumu ve eğitim düzeyi gibi demografik değişkenlere göre karşılaştırılmasına ilişkin bulgular sırasıyla aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 4. 22: Saldırganlık Ölçeği Toplam Puanının Cinsiyete Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Puan Türü	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS.	t	sd	p
Saldırganlık	Kız	320	15,70	2,87	4,32	580	,00*
	Erkek	262	16,82	3,37			

*p < .05

Tablo 4.22’de görüldüğü gibi, öğrencilerin saldırganlık puanının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere uygulanan Bağımsız Grup T-testi sonucunda, cinsiyete göre saldırganlık puanında erkek öğrencilerin ortalamaları ($\bar{X}=16,82$) ile kız öğrencilerin ortalamaları ($\bar{X}=15,70$) arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmaktadır. Erkek öğrencilerin saldırganlık puanlarının kız öğrencilere göre anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir (p<0.05).

Tablo 4. 23: Saldırganlık Ölçeği Toplam Puanının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Puan Türü	Sınıf	N	\bar{X}	SS	t	df	p
Saldırganlık	5.sınıf	256	16,00	3,23	1,40	580	,16
	6.sınıf	326	16,37	3,09			

*p < .05

Tablo 4.23’de görüldüğü gibi, öğrencilerin saldırganlık puanının sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere uygulanan Bağımsız Grup T-testi sonucunda, sınıf düzeyine göre saldırganlık puanında 5. sınıf öğrenciler ($\bar{X}=16,00$) ile 6. sınıf öğrenciler ($\bar{X}=16,37$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır (p>0.05).

Tablo 4. 24: Saldırganlık Ölçeği Toplam Puanının Kardeş Sayısına Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Puan Türü	Kardeş Sayısı	N	\bar{X}	SS	F	P	Anlamlı Fark
Saldırganlık	0	88	16,06	3,00	,99	,37	
	1-2	426	16,16	3,13			
	3 ve üzeri	68	16,71	3,55			
	Toplam	582	16,21	3,16			

*p < .05

Tablo 4.24’de görüldüğü gibi, öğrencilerin saldırganlık puanının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere uygulanan tek yönlü ANOVA testi sonucunda, saldırganlık puanında kardeş sayısına göre oluşan gruplar arasında anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 4. 25: Saldırganlık Ölçeği Toplam Puanının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Puan Türü	Gelir Düzeyi	N	\bar{X}	SS	Kruskal Wallis H Testi			Anlamlı Fark
					Sıra Ort.	H	P	
Saldırganlık	Düşük	9	17,33	2,55	375,67	9,44	0,06	
	Orta Altı	26	15,62	3,32	242,88			
	Orta	324	16,11	3,08	288,26			
	Orta Üstü	166	16,53	3,20	312,17			
	Yüksek	57	15,89	3,49	258,58			
	Toplam		582	16,21	3,16			

* $p < .05$

Gelir düzeyi değişkenine göre saldırganlık toplam puanında farklılık olup olmadığı Kruskal Wallis-H Testi ile incelenmiştir. Tablo 4.25’de görüldüğü gibi, saldırganlık toplam puanında aile gelir düzeyine göre istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$). Bu bulgu ile aylık gelir düzeyinin değişmesinin saldırganlık puanında fark oluşturmadığı söylenebilir.

Tablo 4. 26: Saldırganlık Ölçeği Toplam Puanının Anne-Babanın Birliktelik Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Puan Türü	Anne ve Babanız	N	\bar{X}	SS	t	sd	p
Saldırganlık	Birlikte yaşıyorlar	517	16,38	3,39	,11	595	,91
	Ayrı yaşıyorlar	65	16,33	3,31			

* $p < .05$

Tablo 4.26’da görüldüğü gibi, öğrencilerin saldırganlık toplam puanının anne-babanın birliktelik durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere uygulanan Bağımsız Grup T-testi sonucunda, saldırganlık puanında anne-babanın birliktelik durumuna göre ebeveynlerin birlikte veya ayrı yaşamalarının istatistiksel olarak fark oluşturmadığı bulunmuştur ($p>0.05$).

Tablo 4. 27: Saldırganlık Ölçeği Toplam Puanının Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Puan Türü	Anne Eğitim Düzeyi	N	\bar{X}	SS	F	p
Saldırganlık	İlkokul mezunu ve altı	72	16,15	3,45	,66	,57
	Ortaokul mezunu	63	16,40	2,84		
	Lise mezunu	237	16,38	3,26		
	Lisans mezunu ve üstü	210	15,98	3,03		
	Toplam	582	16,21	3,16		

*p < .05

Anne eğitim düzeyi değişkenine göre saldırganlık toplam puanında farklılık olup olmadığı ANOVA Testi ile incelenmiştir. Tablo 4.27’de görüldüğü gibi, saldırganlık puanında anne eğitim düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablo 4. 28: Saldırganlık Ölçeği Toplam Puanının Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Puan Türü	Anne Eğitim Düzeyi	N	\bar{X}	SS	F	p
Saldırganlık	İlkokul mezunu ve altı	39	15,72	2,52	1,45	,22
	Ortaokul mezunu	63	16,73	3,93		
	Lise mezunu	217	16,38	3,20		
	Lisans mezunu ve üstü	263	16,01	2,99		
	Toplam	582	16,21	3,16		

*p < .05

Baba eğitim düzeyi değişkenine göre saldırganlık toplam puanında farklılık olup olmadığı ANOVA Testi ile incelenmiştir. Tablo 4.28’de görüldüğü gibi, saldırganlık puanında baba eğitim düzeyi değişkenine göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

4.5. ÖĞRENCİLERİN ALGILADIKLARI ANNE BABA TUTUMLARININ, SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİ YORDAMA DURUMUNA İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmada sosyal beceri puanını yordayan değişkenleri incelemek için aşamalı regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır. Analize ilişkin sonuçlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4. 29: Sosyal Beceri Puanını Yordayan Değişkenlerin Aşamalı Regresyon Analizi Sonuçları

	R	R ²	β	T	F	p	VIF	Durbin-Watson
Model I	,40	,16			112,70	,00		
ABT Kabul/İlgi			,40	10,61		,00	1,00	
Model II	,46	,21			76,98	,00		
ABT Kabul/İlgi			,29	7,01		,00	1,26	
Anne Baba Tutum			,24	5,89		,00	1,26	1,33

Aşamalı regresyon analizi sonuçlarına göre, sosyal beceriyi yordayan değişkenler iki farklı model oluşturmaktadır. 1. Denklemden anne baba tutumu alt boyutlarından kabul/ilginin tek başına sosyal beceriyi %16 yordadığı ($R^2=,16$) ve modelin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu ($p<0.05$) bulunmuştur. 2. Denklemden kabul/ilgi alt boyutu, ABTÖ toplam puanı ile birlikte sosyal beceriyi %21 ($R^2=,21$) yordamaktadır. Varyans değişiminin %5 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Ayrıca varyans şişme faktörü ve otokorelasyon katsayıları da modelin geçerli olduğunu göstermektedir.

4.6. ÖĞRENCİLERİN ALGILADIKLARI ANNE BABA TUTUMLARININ, SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNİ YORDAMA DURUMUNA İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmada saldırganlık puanını yordayan değişkenleri incelemek için aşamalı regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır. Analize ilişkin sonuçlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4. 30: Saldırganlık Puanını Yordayan Değişkenlerin Aşamalı Regresyon Analizi Sonuçları

	R	R ²	β	T	F	p	VIF	Durbin- Watson
Model I	,29	,09			54,74	,00		
Anne Baba Tutum			,40	10,77		,00	1,00	
Model II	,33	,11			35,66	,00		
Anne Baba Tutum			-,45	-8,02		2,05		
ABT Psikolojik Özerklik			,22	3,90		2,05		1,87

Aşamalı regresyon analizi sonuçlarına göre, saldırganlığı yordayan değişkenler, iki farklı model oluşturmaktadır. 1. Denklemden anne baba tutumu toplam puanının saldırganlığı tek başına %9 ($R^2=,9$) yordadığı ve modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($p<0.05$) bulunmuştur. 2. Denklemden psikolojik özerklik, ABTÖ toplam puanı ile birlikte saldırganlığı %11 ($R^2=,11$) yordamaktadır. Varyans değişiminin %2 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Ayrıca varyans şişme faktörü ve otokorelasyon katsayıları da modelin geçerli olduğunu göstermektedir.

BÖLÜM V: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. TARTIŞMA

Bu bölümde sırasıyla, anne baba tutumları, sosyal beceri ve saldırganlık arasındaki ilişkinin incelenmesi, bu değişkenlerin bazı demografik özelliklere göre farklılaşması ve algılanan anne baba tutumlarının, sosyal beceri ve saldırganlığı yordamasına ilişkin bulguların tartışma ve yorumlanması ele alınmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler, literatür ışığında tartışılarak, bazı öneriler sunulmuştur.

5.1.1. Anne Baba Tutumları, Sosyal Beceri ve Saldırganlık Arasındaki İlişkiye İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin, algıladıkları anne baba tutumları toplam puanı ve ABTÖ alt boyutları (kabul/ilgi, psikolojik özerklik, kontrol/denetleme) ile sosyal beceri düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çocukların sosyal beceri gelişiminde en önemli etkenin, anne babanın çocuk yetiştirme stili olduğunu savunan Maccoby'ye (1984) göre, ebeveynlerin çocuk yetiştirme stili, çocuğa olan yaklaşımı ve çocuk yetiştirmede kullandığı metotlar, çocuklarda sosyal becerilerin gelişimini olumlu yönde desteklemektedir (Koşay, 2013). Buradan hareketle, anne babaların kabul edici ve destekleyici tutumunun çocukların sosyal beceri gelişimi üzerinde olumlu bir etkisi olduğu söylenebilir.

Literatür incelendiğinde, araştırmanın bu sonucuyla benzerlik gösteren araştırmalar olduğu görülmektedir. Toktamış (2008), erinlik dönemindeki 421 öğrenci ile yaptığı araştırmada, öğrencilerin olumlu/olumsuz sosyal beceri düzeyleri ile algıladıkları ebeveyn tutumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişkiler saptamıştır. Buna göre, ABTÖ alt boyutları (kabul/ilgi, psikolojik özerklik ve kontrol/denetleme) ile olumsuz sosyal davranış becerisi arasında istatistiksel olarak negatif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Buna karşılık, ABTÖ kabul/ilgi ve kontrol/denetleme alt boyutları ile olumlu sosyal davranış becerisi arasında istatistiksel açıdan pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Benzer bir araştırma da, Deniz ve ark. (2018) tarafından 260 ortaokul öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Araştırma sonucunda, ABTÖ kabul/ilgi, psikolojik özerklik, kontrol/denetleme alt boyutları ile öğrencilerin olumlu sosyal davranışları arasında istatistiksel açıdan

pozitif yönde ilişki olduğu bulunurken; ölçeğin kabul/ilgi, psikolojik özerklik, kontrol/denetleme alt boyutları ile öğrencilerin olumsuz sosyal davranışları arasında istatistiksel olarak negatif yönde ilişki olduğu saptanmıştır. Araştırmanın bu bulgusu ile farklılık gösteren çalışmalar da mevcuttur. Güdük (2008) tarafından 378 ergen ile yapılan çalışmada, bireylerin algıladıkları anne tutumları ile sosyal beceri düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Araştırmada ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin, algıladıkları anne baba tutumları toplam puanı ve ABTÖ alt boyutları (kabul/ilgi, psikolojik özerklik, kontrol/denetleme) ile saldırganlık düzeyleri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Anne babanın çocuğuna karşı gösterdiği hatalı ve olumsuz tutumlar, çocuğun davranış biçimini etkileyebilmektedir. Öyle ki, ebeveynin çocuğa karşı gösterdiği aşırı korumacı tavır, çocuğun öz kontrolünü zayıflatmakta, bunun sonucunda çocuğun saldırganlık davranışı gibi bazı problem davranışlar geliştirmesine sebep olabilmektedir (Yılmaz, 2008). Buradan hareketle, anne babaların kabul edici ve destekleyici tutumu azaldıkça çocukların saldırganlık düzeylerinin arttığı sonucuna varılabilir.

Literatür incelendiğinde, araştırmanın bu bulgusuyla paralellik gösteren çalışmalar olduğu görülmektedir. Hatunoğlu (1994) tarafından 328 ergen üzerinde yapılan çalışmada, ebeveyn tutumları ile öğrencilerin saldırganlık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuca göre, otoriter tutumu benimseyen aile ortamında büyüyen çocukların, ilgisiz ve demokratik aile ortamında büyüyen çocuklara göre saldırganlık eğilimlerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Zengin (2008) tarafından, ergenlik dönemindeki 528 öğrenci üzerinde yapılan araştırma sonucunda, öğrencilerin algıladıkları demokratik ebeveyn tutumu ile saldırganlık arasında istatistiksel açıdan negatif yönde; otoriter ve ilgisiz ebeveyn tutumu ile saldırganlık arasında istatistiksel olarak pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yıldız ve Erci (2011) tarafından 525 ergen üzerinde yapılan araştırma sonucunda, algılanan anne baba tutumları ile adölesan saldırganlığı arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre ailenin demokratik tutumu benimsemesi ergenlerdeki saldırganlık eğilimi azaltmakta; ailenin otoriter ve ilgisiz tutumu benimsemesi ise ergenlerdeki saldırganlık eğilimini artırmaktadır. Avcı (2017) tarafından 634 ilköğretim öğrencisi üzerinde yapılan araştırma sonucunda, anne baba tutumlarından kabul/ilgi, psikolojik özerklik,

kontrol/denetleme boyutları ile çocukların saldırganlık düzeyleri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Benzer bir araştırma da, Deniz ve ark. (2018) tarafından 260 ortaokul öğrencisi ile yapılmıştır. Araştırma sonucunda ABTÖ alt boyutları (kabul/ilgi, psikolojik özerklik, kontrol/denetleme) ile öğrencilerin saldırganlık düzeyleri arasında negatif yönde korelasyon olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Araştırmada ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin, sosyal beceri düzeyleri ile saldırganlık düzeyleri arasında istatistiksel olarak ters yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, çocukların sosyal beceri düzeyleri arttıkça, saldırganlık düzeylerinin azaldığı söylenebilir. Okul döneminde yeterli sosyal becerileri edinemeyen çocuklar, yaşamlarının ileriki yıllarında sosyal uyumsuzluk, saldırganlık, akademik başarısızlık gibi problem davranışlar geliştirme konusunda, sosyal beceri düzeyi yüksek olan akranlarına göre, daha fazla risk taşımaktadır (Uz-Baş, 2003).

Literatür incelendiğinde, araştırmanın bu bulgusuyla benzerlik gösteren çalışmalar olduğu görülmektedir. Anderson ve Swiatowy (2008) tarafından, 70 ilköğretim öğrencisine uygulanan sosyal beceri eğitim programının, öğrencilerde gözlenen zorbalık davranışını azalttığı ve çocuklara olumlu sosyal davranışlar kazandırdığı tespit edilmiştir. Benzer bir araştırma da, Yelpaze (2012) tarafından, 56 ortaokul öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Araştırma sonucunda, uygulanan sosyal beceri eğitim programının öğrencilerin saldırganlık düzeylerini azaltmada etkili olduğu görülmüştür. Buna göre, saldırganlık ve sosyal becerinin birbirlerinden etkilenen değişkenler olduğu; bu bağlamda ebeveyn ve öğretmenlerin, çocukların sosyal beceri gelişimini destekleyerek, çocuklarda gözlenen mevcut saldırganlığı azaltabileceği söylenebilir.

5.1.2. Anne Baba Tutumları Ölçeğinin Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Bu başlık altında, ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencileri tarafından algılanan anne baba tutumlarının cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, gelir düzeyi, anne-babanın birliktelik durumu ve eğitim düzeyi gibi demografik değişkenlere göre

farklılaşmasına ilişkin araştırmada elde edilen verilerin tartışılarak, yorumlanmasına yer verilmiştir.

5.1.2.1. İlköğretim Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumları Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada, ABTÖ alt boyutlarından kabul/ilgi boyutunun cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunurken; ABTÖ toplam puanı ve ölçeğin psikolojik özerklik, kontrol/denetleme alt boyutlarının cinsiyet değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Bu sonuca göre kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre ebeveynlerini daha demokratik olarak algıladıkları görülmüştür.

Literatür incelendiğinde, araştırmanın bu bulgusuyla benzerlik gösteren çalışmalar olduğu görülmüştür. Erinlik dönemindeki 421 öğrenci ile çalışma yapan Toktamış (2008), ABTÖ kabul/ilgi ve kontrol/denetleme alt boyutlarının cinsiyet değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığını bulurken; bu çalışmadan farklı olarak, ölçeğin psikolojik özerklik alt boyutunun cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığını tespit etmiştir. Toktamış'a (2008) göre anne baba tutum puanları kız öğrencilerin lehine anlamlı derecede daha yüksektir. Bu sonuç, araştırmanın bulgusu ile örtüşmektedir.

Benzer bir çalışma da Yurттаş (2010) tarafından, 467 ilköğretim ikinci kademe öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Yapılan çalışmada bu araştırmanın bulgusu ile paralel olarak, ABTÖ psikolojik özerklik ve kontrol/denetleme alt boyutlarının cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. Buna göre kız öğrencilerin anne baba tutum puanları erkeklere göre anlamlı derecede daha yüksektir.

Korap'ın (2013) 299 ergen üzerinde yaptığı çalışmada, bu araştırmanın bulgularına paralel olarak, ergenlerin algıladıkları anne baba tutumlarının cinsiyet değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığını bulmuştur. Bu sonuca göre, kız öğrenciler erkek öğrencilere göre ebeveynlerini daha otoriter ve koruyucu olarak algılamaktadır.

5.1.2.2. İlköğretim Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumları Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin ABTÖ toplam puanı ve ABTÖ alt boyutlarının (kabul/ilgi, psikolojik özerklik, kontrol/denetleme) sınıf düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. Literatürde araştırmının bu bulgusu ile benzerlik veya farklılık gösteren bir çalışmaya rastlanmamıştır.

5.1.2.3. İlköğretim Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumları Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin, ABTÖ alt boyutlarından kabul/ilgi boyutunun kardeş sayısı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunurken; ABTÖ toplam puanı, ABTÖ alt boyutlarından psikolojik özerklik ve kontrol/denetleme boyutunun kardeş sayısı değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. Buna göre, kardeşi olmayan öğrencilerin kabul/ilgi puanları, 3 ve üzeri sayıda kardeşi olanlara göre anlamlı derecede daha yüksektir. Bunun nedeni, çocuk sayısının fazla olması durumunda, anne ve babaların çocuklarına göstereceği ilgi miktarının, çocuk sayısına göre bölünmesi olabilir. Öyle ki, tek çocuğa sahip olan ebeveynler, bütün ilgisini tek çocuk üzerine yöneltebilmektedir.

Toktamış'ın (2008) erinlik dönemindeki 421 öğrenci üzerinde yaptığı araştırmada, ABTÖ alt boyutlarından kabul/ilgi ve psikolojik özerklik alt boyutunun kardeş sayısına göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Kabul/ilgi alt boyutunun kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaştığına ilişkin bu bulgu, Toktamış (2008)'in araştırma bulgularını destekler niteliktedir.

Yurttaş (2010) tarafından, 467 ortaokul öğrencisi üzerinde yapılan araştırmada, ABTÖ alt boyutlarının (kabul/ilgi, psikolojik özerklik ve kontrol/denetleme) kardeş sayısı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı

düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. Bu sonuç, araştırma bulgusu ile farklılık gösterir niteliktedir.

5.1.2.4. İlköğretim Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumları Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin ABTÖ toplam puanı ve ABTÖ alt boyutlarının (kabul/ilgi, psikolojik özerklik, kontrol/denetleme) ailenin gelir düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır.

Araştırmanın bu bulgusu, Toktamış'ın (2008) ABTÖ kabul/ilgi ve kontrol/denetleme alt boyutlarının, ailenin gelir düzeyi değişkenine göre farklılık göstermediğine ilişkin bulgusu ile örtüşmesinin yanı sıra, psikolojik özerklik alt boyutunun, gelir düzeyi değişkenine göre farklılık gösterdiğine ilişkin bulgusu ile farklılık göstermektedir.

Araştırma bulgusuna benzer bir çalışma da, Yurttaş (2010) ve Erginbay (2014) tarafından ortaokul öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Buna göre, öğrencilerin algıladıkları ebeveyn tutumları, ailenin gelir düzeyi değişkenine göre her iki çalışmada da, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.

5.1.2.5. İlköğretim Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumları Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Anne-Babanın Birliktelik Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin ABTÖ toplam puanı ve ABTÖ alt boyutlarının (kabul/ilgi, psikolojik özerklik, kontrol/denetleme) anne babanın birliktelik durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Fiyakalı (2008) yaptığı araştırmasında, ebeveyn tutumunu demokratik ve otoriter olarak algılayan, ebeveynleri boşanmış ergenlerin öfke düzeylerinin, ebeveyn tutumunu demokratik ve otoriter olarak algılayan, ebeveynleri ile birlikte yaşayan ergenlere göre anlamlı derecede daha yüksek olduğunu bulmuştur. Araştırmanın bu bulgusu, Fiyakalı'nın (2008) bulgusu ile farklılık göstermektedir. Bu sonuç, anne

babası ayrı olan katılımcı sayısının, anne babası birlikte yaşayan katılımcı sayısına oranla sayıca daha az olmasıyla açıklanabilir.

5.1.2.6. İlköğretim Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumları Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Ebeveynlerin; kişilik özellikleri, büyüüp yetiştikleri sosyal çevre, kendi ailelerini model alarak öğrendikleri davranış kalıpları gibi özelliklerinin yanı sıra eğitim düzeyleri de çocuk yetiştirme stillerini etkilemektedir (Erginbay, 2014). Araştırmada, ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin ABTÖ toplam puanı ve ABTÖ alt boyutlarından psikolojik özerklik boyutunun, anne eğitim düzeyi değişkenine göre, anne eğitim düzeyi lisans mezunu ve üstü olanlar lehine, istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur.

Bu bulgudan hareketle, anne eğitim düzeyi arttıkça, annenin çocuğunun bağımsızlığını desteklemeye yönelik tutumunu artırdığı ve daha demokratik davrandığı söylenebilir. Bornstein ve Zlotnik (2008) eğitim düzeyi yüksek olan ebeveynlerin, eğitim düzeyi düşük olan ebeveynlere göre daha demokratik tutum sergilediğini belirtmişlerdir. Demokratik tutumu benimseyen ebeveynler, çocuklarına karşı duyarlı, sıcak, ilgili ve sabırlı bir tutum sergilemekle birlikte, aile ile ilgili alınacak olan kararlarda mutlaka çocuklarının da fikirlerini almaktadır (Şimşek, 2006). Çocuğa, ebeveynleri tarafından fikirlerini rahatlıkla ifade edebildiği bir ortam sunulmasının yanı sıra, yaşına uygun görev ve sorumluluklar verilmesi, çocuğun psikolojik ve sosyal gelişimini olumlu yönde desteklediğinden, birey kendisini ve ebeveynlerini daha özerk olarak algılamaktadır.

Araştırmanın bu bulgusu, Toktamış'ın (2008) erinlik dönemindeki öğrenciler üzerinde yaptığı araştırmanın bulgusu ile paralellik göstermektedir. Toktamış (2008) tarafından yapılan çalışmada, ABTÖ psikolojik özerklik alt boyutunun anne eğitim düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunurken; ABTÖ kabul/ilgi ve kontrol/denetleme alt boyutlarının anne eğitim düzeyi değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın bu bulgusu ile farklılık gösteren çalışmalar da mevcuttur. Yurttaş (2010), Korap (2013) ve Erginbay (2014) tarafından yapılan araştırmalarda, algılanan anne baba tutumlarının anne eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

5.1.2.7. İlköğretim Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumları Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada, ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin ABTÖ toplam puanı ve ABTÖ alt boyutlarından psikolojik özerklik boyutunun, baba eğitim düzeyi değişkenine göre, baba eğitim düzeyi lisans mezunu ve üstü olanlar lehine, istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Ayrıca, baba eğitim düzeyi ortaokul ve lise olanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklar tespit edilmiştir. Bu fark, baba eğitim düzeyi lise mezunu olanlar lehinedir.

Bu bulgudan hareketle, baba eğitim düzeyi arttıkça, babanın çocuğunun bağımsızlığını desteklemeye yönelik tutumunu artırdığı ve daha demokratik davrandığı söylenebilir. Alpoğuz (2014), eğitim düzeyi yüksek olan ebeveynlerin, eğitim düzeyi düşük olan ebeveynlere göre daha demokratik tutum sergilediğini belirtmiştir. Eğitim düzeyi yüksek bir baba, çocuk eğitimi ile ilgili sosyal ve kültürel olarak kendisini geliştirebileceği ortamlarda daha fazla bulunabileceği için, çocuğunun sosyal ve duygusal gelişimini ön planda tutabilir. Bu durum çocuğun, babasını daha demokratik olarak algılanmasına sebep olmuş olabilir.

Araştırmanın bu bulgusu, Toktamış'ın (2008) ABTÖ alt boyutlarından psikolojik özerklik boyutunun baba eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaştığına ilişkin bulgusu ve ABTÖ kontrol/denetleme, kabul/ilgi alt boyutlarının baba eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığına ilişkin bulgusu ile benzerlik göstermektedir.

5.1.3. Sosyal Beceri Ölçeğinin Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Bu başlık altında, ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, gelir düzeyi, anne-babanın

birliktelik durumu ve eğitim düzeyi gibi demografik değişkenlere göre farklılaşmasına ilişkin araştırmada elde edilen verilerin tartışılarak, yorumlanmasına yer verilmiştir.

5.1.3.1. İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin, cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

İlgili literatür incelendiğinde araştırma sonucuyla benzerlik ve farklılık gösteren çalışmalar olduğu görülmüştür. Majed, Singh ve Smekal (2011) tarafından ergenler üzerinde yapılan çalışmada, ergenlerin sosyal beceri düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Bu bulgu, araştırma sonucu ile benzerlik göstermektedir. Öte yandan, araştırmanın bu bulgusunun, alan yazındaki çoğu araştırmanın sonucu ile farklılık gösterdiği görülmüştür (Akkuş, 2005; Dermez, 2008; Toktamış, 2008). Öyle ki, Erdoğan (2002) tarafından 526 ortaokul öğrencisi üzerinde yapılan araştırma sonucunda, öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı, kız öğrencilerin sosyal beceri puanlarının erkek öğrencilerden anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur. Benzer bir araştırma da Uz-Baş (2003) tarafından 365 ilköğretim öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Yapılan çalışmada, çocukların sosyal beceri puanlarının cinsiyet değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre, erkek öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin kız öğrencilerden anlamlı derece daha düşük olduğu bulunmuştur. Toplumumuzda, kadın ve erkeklere biçilen geleneksel rollere uyum sağlayan davranışlar ebeveynler tarafından ödüllendirilirken, farklılık gösteren davranışlar ebeveynler tarafından cezalandırılmaktadır. Cinsiyet değişkenine göre bireylerin sosyal beceri düzeylerinde gözlenen bu farklılıklar, toplum içerisinde kadın ve erkeğe biçilen rollerin bir sonucu olarak bireyin davranışlarına yansımaktadır. Araştırma bulgusu, tüm bu çalışmalardan farklı olarak, sosyal becerinin cinsiyete göre farklılaşmadığını göstermiştir. Bu durumun, çalışmanın yapıldığı bölgenin gelenek ve kültür düzeyinin ülkemiz geneline göre, daha farklı yapıda olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

5.1.3.2. İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin, sınıf düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Yiğit'in (2008) 800 ilköğretim II. kademe öğrencisi üzerinde yaptığı araştırma sonucunda, öğrencilerin olumlu sosyal beceri puanlarının sınıf düzeyi değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Bu sonuca göre, üst sınıftaki bireylerin sosyal beceri puanı, alt sınıftaki bireylerin sosyal beceri puanına göre anlamlı derecede daha yüksektir. Araştırma sonucunda elde edilen bu bulgu, Yiğit'in (2008) araştırma bulgusu ile farklılık göstermektedir. Bu farklılığın, Yiğit'in (2008) çalışmasına katılan mevcut öğrenci sayısının, bu araştırmaya katılan kişi sayısına oranla, sayıca fazla oluşundan kaynaklandığı düşünülmektedir.

5.1.3.3. İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin, kardeş sayısı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur.

Literatürde, araştırma bulguları ile benzerlik gösteren çalışmalara rastlanmıştır. Toktamış'ın (2008) erinlik dönemi öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada, öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin kardeş sayısı değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır. Benzer şekilde, Yiğit'in (2008) 800 ortaokul öğrencisi üzerinde yaptığı çalışma da araştırma bulgusunu destekler niteliktedir. Bu sonuca göre, öğrencilerin sosyal beceri puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

5.1.3.4. İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin, ailenin gelir düzeyi değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur.

İlgili literatür incelendiğinde, Akkuş'un (2005) ve Yiğit'in (2008) ilköğretim öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırma sonuçları ile araştırmanın bu bulgusu arasında benzerlik ve farklılıklar saptanmıştır. Buna göre, öğrencilerin olumlu sosyal beceri puanlarının ailenin gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaştığı ancak olumsuz sosyal beceri puanlarının ailenin gelir düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı bulunmuştur.

5.1.3.5. İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Anne-Babanın Birliktelik Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin, anne babanın birliktelik durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur.

Uz-Baş (2003) tarafından 365 ilköğretim öğrencisi üzerinde yapılan araştırma sonucunda, çocukların sosyal beceri düzeylerinin ebeveyn birliktelik durumu değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Buna göre, ebeveynleri birlikte yaşayan öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri, ebeveynleri boşanmış öğrencilere göre anlamlı derecede daha yüksektir. Uz-Baş'ın (2003) bulgusu ile farklılık gösteren bu sonuç, anne babası boşanmış katılımcı sayısının bu araştırmada yeterince fazla sayıda olmamasından kaynaklanmış olabilir.

5.1.3.6. İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin, anne eğitim düzeyi değişkenine göre, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Bu sonucun anne eğitim düzeyi lisans mezunu ve üstü olanların lehine anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Bu bilgilerden yola çıkılarak, annenin öğrenim düzeyi arttıkça çocuğun sosyal beceri düzeyinin arttığı sonucuna varılabilir. Öğrenim düzeyi yüksek bir anne, geliştireceği olumlu ebeveyn tutumu ile ilgi, sevgi ve şefkatin harmanlanacağı, sağlıklı ve pozitif iletişim ortamı hazırlayarak, çocuğunun sosyal, psikolojik ve akademik gelişimini daha iyi destekleyebilir. İlgi, kabul ve olumlu sosyal destek ile büyüyen bir çocuk, ileriki yaşantısında yeterli sosyal becerilere sahip bir birey olarak yetişebilir.

İlgili literatür incelendiğinde, Akkuş (2005) tarafından, 460 ilköğretim öğrencisi üzerinde yapılan araştırmada çocukların olumlu sosyal beceri puanlarının anne eğitim düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaştığı ancak olumsuz sosyal beceri puanlarının anne eğitim düzeyine göre istatistiksel açıdan anlamlı şekilde farklılaşmadığı bulunmuştur. Dermez (2008) tarafından, 450 ilköğretim öğrencisi üzerinde yapılan farklı bir çalışmada da, çocukların sosyal beceri düzeylerinin anne eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılık göstermediği bulunmuştur. Bu bulgu, araştırma sonucu ile farklılık göstermektedir.

5.1.3.7. İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin, baba eğitim düzeyi değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır. Bu sonucun baba eğitim düzeyi lisans mezunu ve üstü olanların lehine anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Bu bilgilerden hareketle, babanın öğrenim düzeyi arttıkça çocuğun sosyal beceri düzeyinin arttığı sonucuna varılabilir. Öğrenim düzeyi yüksek bir baba, geliştireceği olumlu ebeveyn tutumu ile çocuğunu başta sosyal gelişim alanı olmak üzere birçok alanda daha iyi destekleyebilir. Babanın olumlu sosyal desteği ile büyüyen bir çocuk, sosyal becerileri gelişmiş bir birey olarak hayata güvenle bakabilir.

Alan yazın incelendiğinde, araştırmanın bu bulgusunun, Dermez'in (2008) sonuçlarıyla benzerlik gösterdiği görülmüştür. Dermez (2008) yaptığı çalışmasında, ilköğretim öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin baba eğitim düzeyine göre

istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaştığını bulmuştur. Akkuş (2005) tarafından yapılan çalışmada ise, ilköğretim öğrencilerinin olumlu sosyal beceri puanlarının baba eğitim düzeyi değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı şekilde farklılaştığı ancak olumsuz sosyal beceri puanlarının baba eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.4. Saldırganlık Ölçeğinin Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Bu başlık altında, ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, gelir düzeyi, anne-babanın birliktelik durumu ve eğitim düzeyi gibi demografik değişkenlere göre farklılaşmasına ilişkin araştırmada elde edilen verilerin tartışılarak, yorumlanmasına yer verilmiştir.

5.1.4.1. İlköğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin, cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. Buna göre, erkek öğrencilerin saldırganlık düzeyleri, kız öğrencilere göre anlamlı derecede daha yüksektir.

Literatür incelendiğinde, araştırma bulgusu ile örtüşen çalışmalara rastlanmıştır. Giles ve Heyman (2005) tarafından 41 ergen üzerinde yapılan çalışmada, ergenlerin saldırganlık düzeylerinin, cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. Öz (2007) tarafından yapılan çalışmada, ilköğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Yavuz'un (2007), son çocukluk dönemindeki bireyler üzerinde yaptığı çalışma sonucunda, çocukların saldırganlık düzeylerinin cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. İzmir-Karaduman (2012) tarafından ilköğretim öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada saldırganlığın cinsiyete göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı ve yukarıda bahsi geçen tüm çalışmalarda, kızların saldırganlık düzeylerinin erkeklere göre anlamlı derecede daha düşük olduğu görülmüştür.

Toplum içerisinde erkeklerden, kızlara göre daha aktif, baskın, koruyucu, savunucu ve otoriter rol üstlenmesi beklenirken; kızlardan ise tersi şekilde, sakin, çekingen ve yumuşak başlı bir tutum sergilemesi beklenmektedir. Bu durumun erkeklerin, saldırganlık düzeyini arttırdığı düşünülmektedir.

5.1.4.2. İlköğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin, sınıf düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur.

Literatür incelendiğinde, araştırma bulgusu ile benzerlik ve farklılık gösteren çalışmalara rastlanmıştır. Öz (2007) ve Kongur (2015) tarafından, ilköğretim öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada, çocukların saldırganlık düzeylerinin sınıf düzeyine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuç, araştırma bulgusunu destekler niteliktedir. Öte yandan, İzmir-Karaduman (2012) tarafından, ilköğretim öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada, saldırganlığın sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, araştırma bulgusu ile farklılık göstermektedir.

5.1.4.3. İlköğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin, saldırganlık düzeylerinin, kardeş sayısı değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Yavuz (2007), İzmir-Karaduman (2012), Sezer, Kolaç ve Erol (2013), Kongur (2015) ve Avcı (2017) tarafından, ilköğretim öğrencileri üzerinde yapılan çalışmalarda, çocukların saldırganlık düzeylerinin kardeş sayısı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazında yer alan bu araştırmalara ilişkin sonuçlar, araştırma bulgusu ile benzerlik göstermektedir.

5.1.4.4. İlköğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Gelir Düzeyine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin, ailenin gelir düzeyi değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur.

Literatür incelendiğinde, araştırma bulgusu ile benzerlik ve farklılık gösteren araştırmalara rastlanmıştır. Öz (2007), Taner-Derman (2011), İzmir-Karaduman (2012), Sezer, Kolaç ve Erol (2013), Kongur (2015) ve Avcı (2017) tarafından, ilköğretim öğrencileri üzerinde yapılan çalışmalarda, çocukların saldırganlık düzeylerinin ailenin gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, araştırma bulgusunu destekler niteliktedir. Öte yandan, Yavuz (2007) tarafından, son çocukluk dönemindeki öğrenciler ile yapılan araştırmada, saldırganlığın ailenin gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. Bu sonuç, araştırma bulgusu ile farklılık göstermektedir.

5.1.4.5. İlköğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Anne-Babanın Birliktelik Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin, anne babanın birliktelik durumu değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur.

Kayan (2012) tarafından ilköğretim II. kademedeki öğrenim gören 750 kişi üzerinde yapılan araştırma sonucunda öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin anne babanın birliktelik durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Benzer bir araştırma da Sezer, Kolaç ve Erol (2013) tarafından 409 ilköğretim öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda, öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin ebeveyn birliktelik durumu değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmanın bu bulgusu, Kayan'ın (2012) ve Sezer, Kolaç ve Erol'un (2013) araştırma sonuçları ile örtüşmektedir.

5.1.4.6. İlköğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin, anne eğitim düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur.

Öz (2007), Yavuz (2007), İzmir-Karaduman (2012), Kayan (2012) ve Sezer, Kolaç ve Erol (2013) tarafından, ilköğretim öğrencileri üzerinde yapılan çalışmalarda öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin anne öğrenim durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. Bu sonuçlar, araştırma bulgusu ile benzerlik göstermektedir.

5.1.4.7. İlköğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin, baba eğitim düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Literatür incelendiğinde, araştırma bulgusu ile benzerlik ve farklılık gösteren araştırmalara rastlanmıştır. Öz (2007), İzmir-Karaduman (2012), Kayan (2012) ve Sezer, Kolaç ve Erol (2013) tarafından, ilköğretim öğrencileri üzerinde yapılan çalışmalarda, öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin baba öğrenim durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunurken; Yavuz (2007) tarafından, son çocukluk dönemindeki 507 öğrenciyle yapılan çalışmada, öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin baba öğrenim durumu değişkenine göre, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Buna göre, baba öğrenim düzeyi düşük olan öğrencilerin saldırganlık düzeyleri, baba öğrenim düzeyi yüksek olan öğrencilere göre daha yüksektir. Bu bulgu, araştırma sonucu ile farklılık göstermektedir.

5.1.5. İlköğretim Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumlarının Sosyal Beceri Davranışını Yordamasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin, algıladıkları anne baba tutumlarının, sosyal beceri puanlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Buradan hareketle, çocukların sosyal beceri düzeylerinin ebeveynlerin gösterdiği tutum ve davranışlardan önemli ölçüde etkilendiği söylenebilir.

Öyle ki, gelişim sürecinde sosyal beceri kazanımı, çoğunlukla çocuğun ailesi, akranları ve akrabalarıyla kurduğu ilişkiler aracılığıyla, doğal bir ortamda şekillenir (Powless ve Elliott, 1993). Bu süreçte çocuğun sosyal beceri kazanımında en önemli rolü üstlenen aile, çocuğa uygun davranış stillerinin ve toplumsal normların kazandırılmasında önemli bir etkidir. Özellikle çocukluğun ilk yıllarında, ebeveyn ile kurulan ilişki, çocuğun toplumsal ilişkilerini de etkileyeceği için oldukça önemlidir (Akkuş, 2005). Çocuğun davranışlarının istendik davranışlara dönüştürülebilmesi ve çocuğun uygun sosyal davranışları kazanabilmesi için asgari düzeyde teşvik edilmeye, motive edilmeye ve kendisine güvenildiğini hissetmeye ihtiyacı vardır. Gelişim dönemleri içerisinde çocuklara, davranışlarının muhtemel sonuçları ile ilgili geri dönütlerde bulunmak, istenen/olumlu davranışlarla onlara model olmak önemlidir. Çocuğu kendisinin ve başkalarının duygularını tanımaya ve anlamaya yönlendirmek kadar, bu duygulara nasıl çözümler üreteceği hususunda da model olunmalıdır (Kozanoğlu, 2005).

Anne baba tutumlarının, sosyal beceriyi yordama gücüne ilişkin Toktamış (2008) tarafından erinlik dönemindeki 421 öğrenci üzerinde yapılan araştırma sonucunda, öğrencilerin algıladıkları ebeveyn tutumlarının olumlu/olumsuz sosyal davranış boyutlarını istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yordadığı tespit edilmiştir. Bu çalışma, araştırma sonucu ile benzerlik gösterir niteliktedir.

5.1.6. İlköğretim Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumlarının Saldırganlık Davranışını Yordamasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin, algıladıkları anne baba tutumlarının, saldırganlık puanlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Buradan hareketle, çocukların saldırganlık düzeylerinin

ebeveynlerin gösterdiği tutum ve davranışlardan önemli ölçüde etkilendiği söylenebilir.

Öyle ki, ailenin çocuğun saldırganca davranışına verdiği tepki oldukça önemlidir. Bazı ebeveynlerin, çocuklarının istedikleri gibi davranmalarına izin verdikleri ve onların saldırganca davranışına müdahale etmedikleri görülürken; bazı ebeveynlerin ise tam tersi şekilde, çocuklarının saldırganca davranışlarına çoğunlukla müdahil olduğu ve ödül-ceza yöntemlerine başvurduğu bilinmektedir. Tüm bunlar, yani anne baba tutumları, çocuğun saldırganca davranış geliştirmesinde belirleyici birer etken olarak görülmektedir (Er, 2014).

Anne baba tutumlarının, saldırganlığı yordama gücüne ilişkin Kayan (2012) tarafından 750 ilköğretim öğrencisi ile yapılan araştırma sonucunda, ebeveyn tutumlarının saldırganlığın önemli yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Bu bulgu, araştırmanın sonucu ile benzerlik göstermektedir.

Deniz ve ark. (2018) tarafından 260 ortaokul öğrencisi üzerinde yapılan çalışmada, öğrencilerin algıladıkları anne baba tutumlarının sosyal beceri ve saldırganlık puanlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışma, araştırmanın bulgusu ile benzerlik göstermektedir.

Buna göre, çocuklarda olumlu ve olumsuz sosyal davranışların gelişiminde anne baba tutumlarının etkisinin önemli olduğu söylenebilir. Öyle ki, olumlu anne-baba yaklaşımına sahip olan ebeveynler, çocuklarının gelişim özelliklerini dikkate alarak, çocuklarının sağlıklı gelişimini her türlü alanda desteklerken (Sayın, 2010), olumsuz anne-baba yaklaşımına sahip olan ebeveynler, çocuklarını istedik biçimde destekleyemedikleri için çocuklarının saldırganlık, suça eğilim gibi davranış problemleri geliştirmesine sebep olabilmektedir. Bu nedenle çocuğun olumlu/olumsuz davranışlar geliştirmesinde anne babaların rolü yadsınamayacak niteliktedir.

5.2. SONUÇ

Bu bölümde araştırmada elde edilen verilerden ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir.

5.2.1. Anne Baba Tutumları, Sosyal Beceri ve Saldırganlık Arasındaki İlişkiye İlişkin Sonuçlar

Araştırma sonucunda, ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin, algıladıkları anne baba tutumları ile sosyal beceri düzeyleri arasında istatistiksel olarak pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunurken; öğrencilerin algıladıkları anne baba tutumları ile saldırganlık düzeyleri arasında istatistiksel açıdan negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin, sosyal beceri düzeyleri ile saldırganlık düzeyleri arasında istatistiksel olarak ters yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

5.2.2. Anne Baba Tutumları Ölçeğinin Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşmasına İlişkin Sonuçlar

Araştırmada, ABTÖ alt boyutlarından kabul/ilgi boyutunun cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunurken; ABTÖ toplam puanı ve ölçeğin psikolojik özerklik, kontrol/denetleme alt boyutlarının cinsiyet değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. Bu sonuca göre kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre ebeveynlerini daha demokratik olarak algıladıkları görülmüştür.

Araştırmada, ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin ABTÖ alt boyutlarından kabul/ilgi boyutunun kardeş sayısı değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunurken; ABTÖ toplam puanı, ABTÖ alt boyutlarından psikolojik özerklik ve kontrol/denetleme boyutunun kardeş sayısı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre, kardeşi olmayan öğrencilerin kabul/ilgi puanları, 3 veya daha fazla kardeşi olanlara göre anlamlı derecede daha yüksektir.

Araştırmada ayrıca, ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin ABTÖ toplam puanı ve ABTÖ alt boyutlarından psikolojik özerklik boyutunun, anne-baba eğitim düzeyi değişkenine göre, anne-baba eğitim düzeyi lisans mezunu ve üstü olanlar lehine, istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur.

Buna karşılık araştırmada, ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin, algıladıkları anne baba tutumlarının, sınıf düzeyi, ailenin gelir düzeyi ve anne

babanın birliktelik durumu değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

5.2.3. Sosyal Beceri Ölçeğinin Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşmasına İlişkin Sonuçlar

Araştırmada ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin, anne-baba eğitim düzeyi değişkenine göre, anne-baba eğitim düzeyi lisans mezunu ve üstü olanlar lehine, istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur.

Buna karşılık araştırmada, ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin, cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, gelir düzeyi, anne-babanın birliktelik durumu değişkenlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

5.2.4. Saldırganlık Ölçeğinin Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşmasına İlişkin Sonuçlar

Araştırmada ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin, cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Bu sonuca göre, erkek öğrencilerin saldırganlık düzeyleri, kız öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Buna karşılık, araştırmada ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin sınıf düzeyi, kardeş sayısı, gelir düzeyi, anne-babanın birliktelik durumu ve eğitim düzeyi değişkenlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

5.2.5. İlköğretim Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumlarının, Sosyal Beceri Düzeylerini Yordama Durumuna İlişkin Sonuçlar

Araştırmada ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumlarının, sosyal beceri puanlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

5.2.6. İlköğretim Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumlarının, Saldırganlık Düzeylerini Yordama Durumuna İlişkin Sonuçlar

Araştırmada ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumlarının, saldırganlık puanlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

5.3. ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayanarak araştırmacı tarafından geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

1. Yapılan literatür taramasında, ülkemizde sosyal beceri ve saldırganlık ile ilgili yapılan çalışmaların, ağırlıklı olarak ergenlik dönemindeki bireyler üzerinde yoğunlaştığı görülmüştür. Yapılacak yeni çalışmalarda, ilk ve son çocukluk dönemindeki bireylerin sosyal beceri ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiler, farklı değişkenlerle birlikte incelenebilir.

2. Bu araştırma, MEB bünyesindeki devlet okullarında yürütülmüştür. Özel okullarda öğrenim gören bireylerin anne baba tutumları, sosyal beceri ve saldırganlık düzeylerini birlikte inceleyen çalışmalar artırılarak; özel ve devlet okullarındaki bireylerin anne baba tutumları, sosyal beceri ve saldırganlık düzeyini karşılaştırmaya yönelik çalışmalar yapılabilir.

3. Anne baba tutumları, sosyal beceri ve saldırganlık düzeylerini birlikte inceleyen boylamsal çalışmalar yapılarak, bireyin gelişim süreci kapsamlı olarak takip edilebilir.

4. Öğrencilerin sosyal beceri düzeylerini artırabilmek adına özellikle ilkokullarda oyun köşeleri oluşturulabilir. Teneffüslerde oluşabilecek muhtemel saldırganlığı azaltma konusunda okul personeli, rehberlik servisleri tarafından verilecek hizmet içi eğitimlerle bilinçlendirilebilir; oluşacak oyun ortamı neticesinde öğrenci-öğretmen iletişimi artırılarak, öğrenci bazında önleyici rehberlik çalışmaları yapılabilir.

5. Bireylerde sosyal becerinin gelişimini destekleyen drama ve sosyal etkinlik çalışmaları okullarda yaygın hale getirilebilir. Bu bağlamda, okul rehber öğretmenlerine MEB tarafından drama eğitimi verilebilir.

6. Okul rehberlik servisleri, saldırganlık davranışı tespit edilen öğrencilerdeki mevcut saldırganlığı azaltmaya yönelik geliştirilen kapsamlı sosyal beceri grup rehberlik ve danışmanlık çalışmalarına ağırlık verebilir.

7. Çocuk saldırganlığını azaltmaya yönelik il ve ilçeler bazında, ebeveyn bilgilendirme platformu kurularak; anne babalara yönelik eğitimler verilebilir. Yapılan eğitimler, eğitsel video, reklam filmi ve broşür gibi görsel ve işitsel materyallerle desteklenerek, katılımcı sayısı artırılabilir.

8. Saldırganlık davranışını azaltma konusunda etkili olan spor faaliyetleri, il ve ilçe belediyeleri tarafından oluşturulan sosyal alanların sayısı artırılarak, yetkili birimlerce daha fazla desteklenebilir.

9. Çocuk yetiştirmede anne baba ve öğretmen tutumlarının öneminin vurgulanacağı, ebeveyn ve öğretmenlere yönelik eğitim programları nicelik ve nitelik olarak artırılabilir.

KAYNAKLAR

- Ağaoglu, E. ve Terzi, . (2008). *Sula Mücadelede Aile Eğitiminin Rolü ve nemi, Sula Mücadele Açısından Aile Eğitimi ve Denetimli Serbestlik, Amasya Sempozyumu Kitabı*. İstanbul: Düzey Matbaacılık.
- Adler, A. (1994). *G ocuğun Eğitimi* (N. nal, ev.) İstanbul: Varlı Yayınları.
- Anderson, S. and Swiatowy, C. (2008). *Bullying prevention in the elementary classroom using social skills*. Chicago, Illinois: Saint Xavier University & Pearson Achievement Solutions, Inc. Field-Based Master's Program ERIC. (ED503060) <http://www.eric.ed.gov>.
- Akkök, F. (1999). *İlkretimde Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi, ğretmen El Kitabı*. İstanbul: Özgür Yayınevi.
- Akkuş, Z. (2005). *İlkretim 5. sınıf ğrencilerinin sosyal becerilerinin zsayđı ve denetim odağı ile ilişkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Alpoğuz, D.U. (2014). *Algılanan ana-baba tutumlarının ilkretim ğrencilerinin okumaya yönelik tutumlarına ve Trk dersi akademik başarılarına etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Avcı, E. (2017). *Anne-babaların tutumları ile ilkokul kademesindeki çocukların empati ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Avcioğlu, H. (2001). *İşitme engelli çocuklara sosyal becerilerin öğretilmesinde işbirlikçi öğrenme yaklaşımı ile sunulan ğretim programının etkililiğinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Bacanlı, H. (1999). *Sosyal Beceri Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Bacanlı, H. (2005). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Nobel Yayınları.

Baldwin, A. L. (1948). Socialization and the parent child relationship. *Child Development*, 19 (3), 127-136.

Bandura, A., Ross, D. and Ross, S. A. (1961). Transmission of aggression through imitation of aggressive models. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 63 (3), 575-582.

Bandura, A. (1971). *Psychological Modelling*. NY: Atherton.

Başar, F. (1996). *Üvey ebeveyne sahip olan ve olmayan 10-11 yaş grubundaki çocukların saldırganlık eğilimleri ve kendilerini algılama biçimlerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*. 37 (4), 887-908.

Baumrind, D. (1971). Harmonious parents and their preschool children. *Developmental Psychology*. 4 (1), 99-102.

Bilgin, N. (1995). *Sosyal Psikolojiye Giriş*. İzmir: İzmir Kitaplığı.

Bolattekin, A. (2014). *Anne babanın bağlanma stilleri, anne baba tutumları ve çocuklarındaki davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Bronstein, M. H. and Zlotnik, D. (2008). *Parenting Styles and Their Effects: Infant and Early Childhood Development*. Haith, M. and Benson, J. B. (Ed.). Oxford: Elsevier.

- Caldarella, P. and Merrell, K. W. (1997). Common dimensions of social skills of children and adolescents: A taxonomy of positive behaviors. *School Psychology Review*, 26 (2), 264-278.
- Cartledge, G. and Milburn, J. F. (1980). *Teaching Social Skills to Children*. New York: Pergamon Press.
- Cartledge, G. and Milburn, J. F. (1983). Social skills assessment and teaching in the schools. *Advances in School Psychology*, 3, 175-235.
- Cerrahoğlu, S. (2002). *Sosyal beceri eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin öz kavramı düzeylerine etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Chapman, G. (2003). *Beş Sevgi Dili*. (B. Çelik, Çev.) İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Coşkun, N. (2011). *İlköğretim 4. ve 5. sınıflarda sosyal beceri düzeyi ile sosyal bilgiler dersine yönelik tutumların çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Çağdaş, A. ve Şahin, Z. (2002). *Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Çankaya, G. (2014). *Çocukların oynadıkları oyunlara göre empati ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çelik, N. (2007). *Sosyal beceri eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin sosyal uyum düzeylerine etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Çetin, F., Bilbay, A. ve Kaymak, D. (2002). *Araştırmadan Uygulamaya Çocuklarda Sosyal Beceriler Grup Eğitimi*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

- Çınar, S. (2015). *İlköğretim 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin anne baba tutumlarına ilişkin algılarının problem çözme ve saldırganlık düzeyleri üzerindeki etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çiftçi, İ. ve Sucuoğlu, B. (2004). *Bilişsel Süreç Yaklaşımıyla Sosyal Beceri Öğretimi*. Ankara. Kök Yayıncılık.
- Çubukçu, Z. ve Gültekin, M. (2006). İlköğretimde öğrencilere kazandırılması gereken sosyal beceriler. *Bilig Bahar*, (37), 155-174.
- Darling, N. and Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative Model. *Psychological Bulletin*, 113 (3), 487-496.
- Deniz, M. E., Kapıcıoğlu, S., Yüksel, B. Ö., Özbağır, T. ve Erus, M. (2018). Ergenlerde saldırganlık ve sosyal beceri davranışlarının yordayıcısı olarak anne baba tutumları. *Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (1), 1-11.
- Deniz, Ü. (2003). *Kronik hastalığı olan ve olmayan çocuklarda davranış problemlerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Demircioğlu, H. (2012). *Altı yaşında çocuğu olan annelere uygulanan aile eğitimi programının aile işlevlerine ve anne baba tutumları ile çocuğun gelişimi üzerindeki etkisinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dermez, H. G. (2008). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

Dervent, F. (2007). *Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve sportif aktivitelere katılımı ilişkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Dinçer, B. (2008). *Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyde lise ikinci sınıfa devam eden ergenlerin anne baba tutumlarını algulamaları ile arkadaşlık ilişkilerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Dizman, H. ve Gürsoy, F. (2005). İlköğretim dördüncü ve beşinci sınıfa devam eden anne yoksunu olan ve olmayan çocukların saldırganlık eğilimleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13 (2), 437- 446.

Doğan, O. (2005). *Spor Psikolojisi*. Adana: Nobel Yayınları.

Dornbusch, S. M., Ritter, P. L., Leiderman, P. H., Roberts, D. F. and Fraleigh, M. J. (1987). The relation of parenting style to adolescent school performance. *Child Development*, 58 (5), 1244-1257.

Dowrick, P. W. (1986). *Video Training*. New York: Brunner/Mazel.

Dönmezler, İ. (1999). *Ailede İletişim ve Etkileşim*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Ekşi, A. (1990). *Çocuk, Genç, Ana Babalar*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Ekşi, H. ve Yaman, E. (2010). *Çocuk ve Ergenlerde Şiddet*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Er, G. (2014). *Ergenlikte reaktif-proaktif saldırganlık, empati ve çocuk yetiştirme stilleri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

- Erden, M. ve Akman, Y. (1996). *Eğitim Psikolojisi: Gelişim-Öğrenme-Öğretme*. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Erdoğan, F. (2002). *İlköğretim II. kademe öğrencilerinde sosyal becerilerin sosyo-ekonomik düzey, cinsiyet ve yaş ile ilişkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erginbay, ř. (2014). *Ortaokul 5. ve 8. sınıflarda algılanan anne baba tutumları ve ailelerin çocuk yetiştirme stillerinin akademik başarıya etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Fields, B. A. (1989). A classroom based social skills training program for children with social competence and school adjustment problem. *Australia and New Zeland Journal of Developmental Disabilities*, 15 (2), 99-107.
- Fiyakalı, N. C. (2008). *Anne-babası boşanmış ve boşanmamış lise öğrencilerinin sürekli öfke düzeyleri ve öfke ifade tarzlarının bazı değişkenler açısından karşılaştırılması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Flem, A., Thygesen, R., Harald, V. and Magnes, E. (1998). A social skills intervention programme for kindergarten children at risk of developing behavioural problems. *European Journal of Special Needs Education*, 13 (2), 208-215.
- Freedman, J. L., Sears, D. O. and Carlsmith, J. M. (2003). *Sosyal Psikoloji* (A. Dönmez, Çev.) Ankara: İmge Yayınları.
- Foster, S. L. and Ritchey, W. L. (1979). Issues in the assessment of social competence in children. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 12 (4), 625-638.

Fromm, E. (1995). *İnsanda Yıkıcılığın Kökenleri* (Ş. Alpagut, Çev.) İstanbul: Payel Yayınları.

Geçtan, E. (1988). *Psikanaliz ve Sonrası*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Giles, J. and Heyman, G. D. (2005). Young children's beliefs about the relationship between gender and aggressive behavior. *Child Development*, 76 (1), 107-121.

Gresham, F. M. and Elliott, S. N. (1990). *Social Skills Rating System*. MN: Circle Pines, American Guidance Service.

Güdük, A. H. (2008). *Farklı eğitim programlarına devam eden lise II. sınıf öğrencilerinin algıladıkları anne-baba davranışları ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Gülay, H. (2008). *Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkileri*. Ankara: Pegem Akademi.

Günalp, A. (2007). *Farklı anne baba tutumlarının okul öncesi eğitim çağındaki çocukların özgüven duygusunun gelişimine etkisi (Aksaray ili örneği)* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Gündüz, B. ve Çelikkaleli, Ö. (2009). Ergen saldırganlığında akademik yetkinlik inancı, akran baskısı ve sürekli kaygının rolü. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (2), 19-38.

Gürbüz, E. (2017). *Annelerin tutumlarına göre ana sınıflarına devam eden çocukların sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çaç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

- Hair, E. C., Jager, J. and Garret, S. B. (2002). *Helping Teens Develop Healthy Social Skills and Relationships: What The Research Shows About Navigating Adolescence*. Washington, DC: Child Trends Research Brief.
- Haktanır, G. ve Baran, G. (1998). Gençlerin benlik saygısı düzeyleri ile anne baba tutumlarını algılamalarının incelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 5 (3), 134-141.
- Hanımoglu, E. (2010). *Seviye belirleme sınavına girecek olan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinde sınav kaygısı, mükemmeliyetçilik ve anne baba tutumu arasındaki ilişkisinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Hasta, D. ve Güler, M. E. (2013). Saldırganlık: Kişilerarası ilişki tarzları ve empati açısından bir inceleme. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4 (1), 64-104.
- Hatunoğlu, A. (1994). *Ana-baba tutumları ile saldırganlık arasındaki ilişkiler* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Herbert, M. (1996). *Social Skills Training for Children*. Leicester: British Psychological Society Books.
- Hogg, M. A. and Vaughan, G. M. (2007). *Sosyal Psikoloji* (İ. Yıldız ve A. Gelmez, Çev.) Ankara: Ütopya Yayınları.
- Howing, P. T., Wodarski, J. S., Kurtz, P. D. and Gaudin, J. M. (1990). The empirical base for the implementation of social skills training with maltreated children. *Social Work*, 35 (5), 460-477.
- İzmir-Karaduman, D. (2012). *İlköğretim 1. kademe 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin*

incelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). *İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Evrim Yayınevi.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2008). *Günümüzde İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş*. İstanbul: Evrim Yayınevi.

Karasar, N. (2003). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Kartal, H. ve Bilgin, A. (2009). Bullying and school climate from the aspects of the students and teachers. *Euroasian Journal of Educational Research*, 36, 209-226.

Kaukiainen, A., Björkqvist, K., Lagerspetz, K., Österman, K., Salmivalli, C., Rothberg, S. and Ahlborn, A. (1999). The relationships between social intelligence, empathy, and three types of aggression. *Aggressive Behavior*, 25, 81-89.

Kayan, H. G. (2012). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin saldırganlık ve boyun eğici davranışlarının algılanan anne- baba tutumları açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Kazarian, S. S., Monghnie L. and Martin, R. A. (2010). Perceived parental warmth and rejection in as predictor of humor styles and subjective happiness. *Europe's Journal of Psychology*, 6 (3), 71-93.

Kelly, J. A. (1982). *Social Skills Training: A Practical Guide for Interventions*. New York: Springer Publishing Company.

Keskin, A. (2007). *İlköğretim öğrencilerinin ders başarıları ile sosyal beceri durumlarının incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.

- Kılıçaslan, A. (2001). *Aile fonksiyonlarının ve algılanan farklılaşmış anne-baba yaklaşımının kardeş ilişkileri üzerindeki etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kılıçaslan, S. (2009). *İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin akılcı olmayan inançları ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Kocayörük, A. (2000). *İlköğretim öğrencilerinin sosyal becerilerini geliştirmede dramının etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Koç, B. (2011). *Okullarda Şiddet*. İstanbul: E Yazı Yayınevi.
- Koç, G. (2004). *Davranışçı Yaklaşım*. Ulusoy, A. (Ed.). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kongur, D. (2015). *İlköğretim 6. 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Korap, N. (2013). *Algılanan anne baba tutumlarının ergenlerin iletişim becerilerine etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Koşay, A. (2013). *Çocuk yuvasında ve çocuk evinde kalan korunmaya muhtaç çocuklar ile ailesi yanında yaşayan çocukların sosyal becerilerinin karşılaştırılması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kozanoğlu, P. (2005). *Zihinsel engelli çocukları okul içi olumsuz davranışlarını azaltmaya yönelik sosyal beceri eğitimi programı* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Köknel, Ö. (1996). *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*. İstanbul: Altın Kitaplar.

Kulaksızoğlu, A. (2001). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kumru-Sarıca, A. (2008). *Sosyal beceri programının ergenlerin saldırganlık düzeyine etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Kurtyılmaz, Y. (2005). *Öğretmen adaylarının saldırganlık düzeyleri ile akademik başarıları, iletişim ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkiler* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Lamborn, S.D., Mounts, N.S., Steinberg, L., and Dornbusch, S.M. (1991). Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development*, 62, 1049-1065.

Lefkowitz, M. M., Eron, L. D., Walder, L.O., and Huesmann, L. R. (1977). *Growing Up to be Violent: A Longitudinal Study of the Development Aggression*. Oxford, England: Pergamon Press Inc.

Maccoby, E. E. (1984). Socialization and developmental change. *Child Development*, 55, 317-328.

Maccoby, E. E. and Martin, J. A. (1983). *Socialization in the Context of the Family: Parent-Child Interaction*. Mussen, P. H. and Hetherington, E.M. (Ed.). *Handbook of Child Psychology: Socialization, Personality and Social Development*. New York: Wiley.

Majed, A.M., Singh, A.P. and Smekal, V. (2011). Social anxiety in relation to social skills, aggression and stress among male and female commercial institute students. *Education*, 132 (2), 351-361.

- Marlowe, H. A. (1986). Social intelligence: Evidence for multidimensionality and construct independence. *Journal of Educational Psychology*, 78 (1), 52-58.
- McFall, R. M. (1982). A review and reformulation of the concept of social skills. *Behavioral Assessment*, 4 (1), 1-33.
- McWhirter, B. T. (1999). Effects of anger management and goal setting group interventions on state-trait anger and self-efficacy beliefs among high risk adolescents. *Current Psychology*, 18 (2), 223-238.
- Michelson, L., Sugai, D. P., Wood, R. P. and Kazdin, A. E. (1983). *Social Skills Assessment and Training with Children: An Emprically Based Approach*. New York: Plenum.
- Mutallimova, S. (2014). *Lise öğrencilerinde depresyon düzeyi ve anne baba tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Nair, B. (2014). *Ergenlerin saldırganlık davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- O'Brennan, L. M., Bradshaw, C. P. and Sawyer, A. L. (2009). Examining developmental differences in the social-emotional problems among frequent bullies, victims, and bully/victims. *Psychology in the Schools*, 46 (2), 110-115.
- Onur, B. (2000). *Gelişim Psikolojisi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Omay, H. (2008). *İlköğretim okulları öğrencilerinin okul iklimi algıları ile saldırganlık ölçeği puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Öz, S. (2007). *İlköğretim I. kademe 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Öztürk, M. (2002). *Çocukta Ruhsal Sorunlar*. İstanbul: Uçurtma Yayınları.
- Özyürek, A. ve Özkan, İ. (2015). Ergenlerin okula yönelik öfke düzeyleri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15 (2), 280-296.
- Özzorlu, E. (2018). *Ortaokul öğrencilerinin akademik erteleme davranışlarının algıladıkları anne-baba tutumları ve denetim odağı açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Powless, D. L. and Elliott, S. N. (1993). Assessment of social skills of native American preschoolers: Teachers' and parents' ratings. *Journal of School Psychology*, 31 (2), 293-307.
- Poyraz-Tüy, S. (1999). *3-6 yaş arasındaki işitme engelli ve işiten çocukların sosyal beceri ve problem davranışları yönünden karşılaştırılması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Putallaz, M. and Gottman, J. M. (1981). An interactional model of children's entry into peer groups. *Child Development*, 52 (3), 986-994.
- Riggio, R. E., Tucker, J. and Coffaro, D. (1986). Social skills and empathy. *Personality and Individual Differences*, 10 (1), 93-99.
- Savrun, B. M. (2000). *Şiddetin Nörobiyolojisi: Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açıdan Şiddet*. Balcıoğlu, İ. (Ed.). İstanbul: Yüce Yayın Dağıtım A.Ş.
- Saygılı, S. (2006). *Çocuklarda Davranış Bozuklukları*. İstanbul: Elit Kültür Yayınları.

- Sayın, K. (2010). *İlköğretim öğrencilerinin empati becerileri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sezer, A., Kolaç, N. ve Erol, S. (2013). Bir ilköğretim okulu 4, 5 ve 6. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin anne baba tutumları ve bazı değişkenler ile ilişkisi. *Müşbed Dergisi*, 3 (4), 184-190.
- Sorias, O. (1986). Sosyal Beceriler ve Değerlendirme Yöntemleri. *Psikoloji Dergisi*, 5 (20), 24-29.
- Spirito, A., Hart, K., Overholser, J. and Halverson, J. (1990). Social skills and depression in adolescent suicide attempters. *Adolescence*, 25 (99), 543-552.
- Steinberg, L., Lamborn, S. D., Dornbusch, S. M. and Darling, N. (1992). Impact of parenting practices on adolescent achievement: Authoritative parenting, school involvement, and encouragement to succeed. *Child Development*, 63 (5), 1266-1281.
- Strayer, J. and William, R. (2004). Empathy and observed anger and aggression in five-year-olds. *Social Development*, 13 (1), 1-13.
- Şahin, F. T. ve Özyürek, A. (2008). 5-6 yaş grubu çocuğa sahip ebeveynlerin demografik özelliklerinin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6 (3), 395-414.
- Şahin, H. (2004). Saldırganlık ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (7), 180-190.
- Şahin, H. (2011). *Lise öğrencilerinde mükemmeliyetçilik ve saldırganlık ilişkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Şimşek, A. (2006). *Duygusal zekanın, ana baba tutumunun ve doğum sırasının tercih edilen liderlik tarzına etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tagay, Ö., Baydan, Y. ve Voltan-Acar, N. (2010). Sosyal beceri programının (BLOCKS) ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri üzerindeki etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (3), 19-28.
- Taner-Derman, M. (2011). *Farklı sosyoekonomik düzeylerdeki 10-11 yaş çocuklarına uygulanan empati eğitim programının saldırganlık düzeyleri üzerindeki etkisi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Tok, Y. (2001). *Cinsiyet rolleri ile ilgili farklı kalıp yargılara sahip üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Toksöz, E. (2010). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zorbalık eğilimleri ve aile tutumu arasındaki ilişki üzerine bir araştırma: Eskişehir ili örneği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Toktamış, A. (2008). *Erinlik dönemi öğrencilerinin ebeveyn tutumları ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tola, D. (2003). *İlkokul 5.sınıf çocuklarında ahlaki yargı ile ana-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tuzgöl, M. (1998). *Ana-baba tutumları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış

Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Türnüklü, A. (2004). Okullarda sosyal ve duygusal öğrenme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 37, 136-157.

Türktaş, Ş. (2013). *Zorbalıkla baş etmeye yönelik akran destek programının ortaokul 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin zorbalıkla baş etme becerilerine etkileri* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Uğur, E. (2013). *Lise öğrencilerinin kişiler arası ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları ve saldırganlık tepkileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

Uz-Baş, A. (2003). *İlköğretim 4. ve 5. sınıflarda okuyan öğrencilerin sosyal becerileri ve okul uyumu ile depresyon düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Westwood, P. (2007). *Commonsense Methods for with Special Needs Strategies for the Regular Classroom*. Newyork: Taylor & Francis e-Library.

Yaşar-Ekici, F. (2013). *Okul öncesi eğitim kurumlarındaki aile katılım çalışmalarına katılan ve katılmayan ailelerin çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışlar açısından karşılaştırılması* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yaşar-Ekici, F. (2015). Okul öncesi eğitime devam eden çocukların sosyal becerileri ile aile özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (02), 223-259.

- Yavuz, Ş. (2007). *Son çocukluk dönemi öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin benlik saygısı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yavuzer, H. (1986). *Ana-Baba ve Çocuk*. İstanbul: Ak Yayınları.
- Yavuzer, H. (1998). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2001). *Çocuk ve Suç*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yelpaze, İ. (2012). *Akran aracılığıyla verilen sosyal beceri eğitimi programının ilköğretim II. kademedeki öğrencilerinin saldırganlık düzeylerine etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Yeşilyaprak, B. (2003). *Çalışan Anne ve Çocuk*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Yeşilyaprak, B. (2004). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Yıldız-Bıçakçı, M. (2004). *Annesi çalışan ve çalışmayan çocukların anne baba tutumlarını algılamalarının ve benlik imajlarının incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yıldız, E. ve Erci, B. (2011). Anne baba tutumları ile adölesan saldırganlığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1 (3), 6-11.
- Yılmaz, A. (2000). Anne-baba tutum ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 7 (3), 160-172.

- Yılmaz, İ. (2008). *Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çok boyutlu olarak incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yiğit, R. (2008). *İlköğretim II. kademe öğrencilerinin depresyon ve sosyal beceri düzeylerinin benlik saygısı ve bazı değişkenler açısından karşılaştırmalı olarak incelenmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yurttaş, A. (2010). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zorbalık eğilimleri ile algıladıkları anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi (İstanbul ili Kadıköy ilçesi örneği)* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yücesoy-Özkan, Ş. (2013). *Sosyal Yeterliğin Geliştirilmesinde Temel Oluşturan Öğrenme Kuramları*. Vuran, S. (Ed.). *Sosyal Yeterliklerin Geliştirilmesi*. Ankara: Vize yayıncılık.
- Yüksel, G. (2001). Öğretmenlerin sahip olmaları gereken davranış olarak sosyal beceri. *Milli Eğitim Dergisi*, 150.
- Yükselgün, Y. (2008). *İlköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin internet kullanım durumlarına göre saldırganlık ve sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Zengin, E. (2008). *Anne baba tutumları ile ergen saldırganlığı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

EKLER

EK-1: Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sevgili öğrenciler, bu form size ve ailenize ait bilgilere yönelik hazırlanan 7 sorudan oluşmaktadır. Bu ankette, size uygun olan seçeneğin yanındaki kutucuğa çarpı işareti (X) koymanız istenmektedir. Anket sonuçları, bilimsel bir araştırma için kullanılacaktır. Lütfen tüm soruları dikkatlice okuyup, içtenlikle cevaplayınız. Vaktinizi ayırdığınız için teşekkür ederiz.

Canan Sümeyra YILDIZ

1. **Cinsiyetiniz:** K () E ()
2. **Sınıfınız:** 5 () 6 ()
3. **Kardeş Sayınız:** 0 () 1 - 2 () 3 ve üzeri ()
4. **Ailenizin Aylık Geliri:** Düşük () Orta altı () Orta () Orta üstü () Yüksek ()
5. **Annenizin Öğrenim Durumu:**
 - İlkokul mezunu ve altı ()
 - Ortaokul mezunu ()
 - Lise mezunu ()
 - Lisans mezunu ve üstü ()
6. **Babanızın Öğrenim Durumu:**
 - İlkokul mezunu ve altı ()
 - Ortaokul mezunu ()
 - Lise mezunu ()
 - Lisans mezunu ve üstü ()
7. **Anneniz ve Babanız:** Birlikte yaşıyorlar () Ayrı yaşıyorlar ()

EK-2: Anne Baba Tutumları Ölçeği (ABTÖ)

ANNE BABA TUTUMLARI ÖLÇEĞİ

Bu ölçekte 26 madde yer almaktadır. Lütfen aşağıdaki soruları kendi anne ve babanızı düşünerek dikkatle okuyunuz. Aşağıdaki durumun anne ve babanızın davranışına ne kadar benzediğini düşününüz. Sizden her bir maddeyi okuduktan sonra karşısına uygunluk derecesi “**Tamamen Benziyor**”, “**Biraz Benziyor**”, “**Benzemiyor**”, “**Hiç Benzemiyor**” olan kutucuklarından birine çarpı işareti (X) koymanız istenmektedir. Lütfen, hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.

MADELER	TAMAMEN BENZİYOR	BİRAZ BENZİYOR	BENZEMİYOR	HIÇ BENZEMİYOR
1. Herhangi bir sorunum olduğunda, eminim annem ve babam bana yardım ederler.	()	()	()	()
2. Annem ve babam büyüklerle tartışmamam gerektiğini söylerler.	()	()	()	()
7. Ders çalışırken anlayamadığım bir şey olduğunda, annem ve babam bana yardım ederler.	()	()	()	()
8. Annem ve babam kendi görüşlerinin doğru olduğunu bu görüşleri onlarla tartışmamam gerektiğini söylerler.	()	()	()	()
13. Annem ve babam arkadaşlarımı tanırlar.	()	()	()	()
14. Annem ve babam istemedikleri bir şey yaptığımda, bana karşı soğuk davranırlar ve küserler.	()	()	()	()
17. Ailemle birlikte hoşça vakit geçiririz.	()	()	()	()

Aşağıdaki her ifadenin yanında bulunan kutulardan sadece size uygun olanın içine çarpı işareti (X) koyunuz.

19. Genel olarak annen ve baban okul zamanı hafta içinde gece arkadaşlarıyla bir yere gitmene izin verirler mi?

EVET () HAYIR ()

Eğer cevabınız **Evet** ise, aşağıdaki soruyu cevaplayınız.

Hafta içinde en geç saat kaçta kadar gece dışarıda kalmanıza izin verilir (Pazartesi-Cuma arası)?

8:00'den önce ()

10:00- 10:59 arası ()

8:00- 8:59 arası ()

11:00 ya da daha geç ()

9:00- 9:59 arası ()

İstedikim saate kadar ()

20. Genel olarak annen ve baban hafta sonları gece arkadaşlarıyla bir yere gitmene izin verirler mi?

EVET ()

HAYIR ()

Eğer cevabınız **Evet** ise, aşağıdaki soruyu cevaplayınız.

Haftanın Cuma ya da Cumartesi akşamları en geç saat kaç kadar gece dışarıda kalmanıza izin verilir?

8:00'den önce ()

10:00- 10:59 arası ()

8:00- 8:59 arası ()

11:00 ya da daha geç ()

9:00- 9:59 arası ()

İstediğim saate kadar ()

Annen ve baban aşağıdakileri öğrenmek için ne kadar çaba gösterirler?

	HİÇ ÇABA GÖSTERMEZ	ÇOK AZ ÇABA GÖSTERİR	ÇOK ÇABA GÖSTERİR
21. Eğer gece bir yere gittiysen nereye gittiğini,			

Annen ve babanın aşağıdakiler hakkında ne kadar bilgileri vardır?

	BİLGİLERİ YOKTUR	ÇOK AZ BİLGİLERİ VARDIR	ÇOK BİLGİLERİ VARDIR
26. Okuldan çıktıktan sonra nereye gittiğin,			

EK-3: Sosyal Beceri Ölçeği

SOSYAL BECERİ ÖLÇEĞİ

Bu ölçekte 20 madde yer almaktadır. Lütfen aşağıdaki soruları dikkatli şekilde okuyunuz. Sizden her bir maddeyi okuduktan sonra karşısına uygunluk derecesi “Hiç”, “Bazen”, “Genelde”, “Tamamen” olan kutucuklarından birine çarpı işareti (X) koymanız istenmektedir. Lütfen, hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.

MADDELER	HİÇ	BAZEN	GENELDE	TAMAMEN
1. Grup içinde konuşmak istediğimde, izin alırım.	()	()	()	()
2. Grup içinde rahatlıkla konuşurum.	()	()	()	()
6. Arkadaşlarımın hatalı yönlerini kendilerine söyler ve uyarırım.	()	()	()	()
7. Gerektiğinde teşekkür etmeyi ihmal etmem.	()	()	()	()
10. Kırdığım ve üzdüğüm kişilerin gönlünü alırım.	()	()	()	()
11. Derste anlamadığım yerleri öğretmenime sorarım.	()	()	()	()
14. Grup içinde yapılacak faaliyetlere ilişkin önerilerde bulunurum.	()	()	()	()
15. Problemlerimi kendim halledemediğimde yardım isterim.	()	()	()	()
18. Anlatılanları dikkatle dinlerim.	()	()	()	()
19. Sınavdan iyi not alan arkadaşlarımı tebrik ederim.	()	()	()	()

EK-4: Saldırganlık Ölçeği

SALDIRGANLIK ÖLÇEĞİ

Bu ölçekte 18 madde yer almaktadır. Lütfen aşağıdaki soruları dikkatli şekilde okuyunuz. Sizden her bir maddeyi okuduktan sonra karşısına uygunluk derecesi “**Hep Yaparım**”, “**Ara Sıra Yaparım**”, “**Hiç Yapmam**” olan kutucuklarından birine çarpı işareti (X) koymanız istenmektedir. Lütfen, hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.

MADDELER	HEP YAPARIM	ARA SIRA YAPARIM	HIÇ YAPMAM
2. Bazen bile bile arkadaşlarımın canını acıtırım.	()	()	()
5. Eğitsel kulüplerin herhangi birinde görev almak hoşuma gider.	()	()	()
7. Beden eğitimi dersini çok severim.	()	()	()
10. Zaman zaman ders çalışmaktan sıkılırım.	()	()	()
11. Bazen kavga etmek için bahane ararım.	()	()	()
14. Kızgın olduğum zaman, bazen kapıları çarparım.	()	()	()
17. Bir arkadaşım bana yardım ettiğinde teşekkür etmeyi unuturum.	()	()	()

Ek 5- Tez Uygulama İzni

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 14588481-605.99-E.24331167
Konu : Araştırma izni

17.12.2018

İSTANBUL UNIVERSİTESİNE
(Lisansüstü Eğitim Enstitüsü)

İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2017/25 nolu Genelgesi.
b) 08/10/2018 tarihli ve 40075 sayılı yazınız.

Enstitünüz Yüksek Lisans Öğrencisi Canan Sümeyra YILDIZ' ın "**Çocukların algıladıkları anne baba tutumları ile sosyal beceri ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi**" konulu tez çalışması kapsamında uygulama yapma talebi Müdürlüğümüzce uygun görülmüş ve uygulamanın yapılacağı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bilgi verilmiştir.

Uygulama formunun (5 sayfa) araştırmacı tarafından uygulama yapılacak sayıda çoğaltılması ve çalışmanın bitiminde bir örneğinin (cd ortamında) Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Şubesine gönderilmesini rica ederim.

Turan AKPINAR
Vali a.
Milli Eğitim Müdürü

Güvenli Elektronik İmza
Aslı ile Aynıdır.
17/12/2018

SAYI: 82168
31-12-2018

Adres: Erniyer Mah. Akyarışın Dikkesiçe, 45 Nispetiye/İstanbul
Elektronik Ağ adresi: nca@yoc.tr
e-posta: istanbul@yoc.meb.gov.tr

Bilgi için: Emine KÖRÜKÇÜ
Tel: 0(312)213 36 00
Faks: 0()

31 evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrak.meb.gov.tr/uzlesim> 5803-d5d8-33e9-827a-8287 kulu ile teyit edilebilir.

ÖZGEÇMİŞ

1993 yılında Konya/Meram'da doğan Canan Sümeyra Yıldız, ilköğrenimini Sivas'ta, orta öğrenimini ise Konya'da tamamlamıştır. 2016 yılında Fatih Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık (İngilizce) bölümünü, derece ile tamamlayarak, mezun olmuştur. 2017 yılında “Ergenlerin Problemlı İnternet Kullanımında Anne-Baba İzlemesinin Rolü” isimli makalesi yayınlanmıştır. Halen özel bir ilkokulda rehber öğretmen olarak görev yapmaktadır.

